

zvaigzne

1972 OKTOBRIS • № 19

VISU ZEMJU PROLETĀRIESI, SAVIENOJĪETIES!

zvaigzne

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERĀRI
MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS.
IZNĀK 23. GADU, DIVAS REIZES MĒNESĪ.
Nr. 19 [533]. 1972. GADA 5. OKTOBRĪ.

PIRMAJĀ SKOLAS DIENĀ — ZIEDUS PADOMJU VALSTS DIBINĀTĀJAM.

VIESTURA VASIĻEVSKĀ foto

RĪGAS SPEKA AVOTS

— Kaut arī par Rīgu mūsu žurnālā tiek rakstīts krietni biežāk nekā par citām republikas pilsētām, taču ik gadus, sagaidot tās atbrīvošanas kārtējo gadadienu, «Zvaigznei» kļuvis jau par tradīciju atzīmēt šo notikumu vēl kaut kā īpaši. Soreiz šai sakarībā gribam lūgt Jūs piedalīties mūsu žurnāla līdzveidošanā un, proti, pastāstīt par mūsu pilsētas izaugsmi, par tās ļaužu sasniegumiem un iecerēm, par plāniem un to īstenošanu.

— Dažkārt ir tā, ka mēdz salīdzināt pilsētas, saka, ka viena pilsēta līdzinās citai. Arī par Rīgu ir dzirdēti tādi salīdzinājumi. Bet man šķiet, mēs visi domājam, ka Rīga ir bijusi, paliek un vienmēr būs Rīga: pilsēta ar slavenām revolucionārām, kaujas un darba tradīcijām, pilsēta, kas slavē ar savu ielu, laukumu, parku neatkārtājamo skaistumu, bet vēl vairāk ar tās saimnieku — darba cilvēku garīgo bagātību, ar viņu pašizlīdzīgo darbu visas lielās padomju sabiedrības un tātad arī savā labā.

— Kā zināms, šis darbs un gūtie panākumi pirms nepilniem diviem gadiem tika atzīmēti ar augstāko apbalvojumu — Ļeņina ordeni.

— Tieši tāpēc mūsu pienākums turpmāk gūt vēl lielākus panākumus. Rīdzinieki uzņēma augsto apbalvojumu ne tikai kā atzīni par paveikto, bet arī kā aicinājumu uz jauniem sasniegumiem visās piegādes ekonomiskās, sociālās un kultūras celtniecības nozarēs. Rīdzinieki sekmīgi pašlaik gatavojas sagaidīt PSRS nodibināšanas 50. gadadienu. Pilsētas ražošanas kolektīvu vidū plaši izvērsusies sociālistiskā sacensība par individuālo piegādu plānu izpildi pirms termiņa. So plānu pamatā ir precīzi, ekonomiski pamatoti uzdevumu aprēķini katram strādniekam. Šai sacensībā piedalās vairāk nekā 100 tūkstošu Rīgas strādnieku, no kuriem daudzi labākie jau tagad strādā 1973. gadam. Pilsētas komjaunieši un jaunieši sacenšas pēc devīzes: «Piegādei — jauno trieciendarbs, meistarība un meklējumi!» Visu šo sacensības veidu izmantošana neapšaubāmi sekmē svarīgāko rūpniecības ražojumu realizācijas un izlaides plānu izpildi.

Kā zināms, rīdzinieki devuši solījumu jau 1974. gadā sasniegt piegādes beigām plānoto darba ražīguma līmeni, bet ražošanas plānu izpildīt līdz 1975. gada 7. novembrim.

— Runādams partijas 24. kongresā, Latvijas KP Centrālās Komitejas pirmais sekretārs Augusts Voss sacīja: «Kā zināms, Lat-

Saruna ar Rīgas pilsētas Darbaļaužu
deputātu padomes
Izpildkomitejas priekšsēdētāju
GUNĀRU ZIEMEĻI

vija nav bagāta ar derīgiem izrakteņiem. Tās teritorijā nav ne dzelzs, ne citu rūdu, ne akmeņogļu, ne naftas. Kūdras iegulas un Daugavas ūdens resursi faktiski ir visa mūsu bagātība. Nav īpaši jānorāda, cik izšķiroša nozīme šādos apstākļos ir tam, ka mūsu republika attīsta savu ekonomiku vienotā ierindā ar brālīgajām padomju tautām, ietilpst vienotajā PSRS tautsaimnieciskajā kompleksā, balstās uz sadarbību ar visām Padomju zemes tautām vienotas plānošanas un centralizētas vadības apstākļos».

— Bez šaubām, Latvijas iestāšanās Padomju Savienības sastāvā būtiski izmainīja tās ekonomisko stāvokli, attīstības virzienu un tempus. Mums paverās iespējas izmainīt rūpniecības struktūru, papildināt to ar pilnīgi jaunām nozarēm kā radioelektroniku, aparātu būvi, līlpaneļu ēku būvi u. c. Teiktāls pilnīgi attiecas kā uz republiku, tā uz mūsu Rīgu, jo te ražo 62 procentus no Latvijas PSR rūpniecības produkcijas. Vairāku izstrādājumu izlaidē Rīga kļuvusi par vienu

no svarīgākajiem rūpniecības centriem visas Padomju Savienības mērogā — mēs dodam apmēram pusi no visiem telefona aparātiem, mopēdiem un motovelosipēdiem, ceturto daļu radioaparātu un radiolu, tramvaju vagonu, astoto daļu veļas mazgājamo mašīnu utt. Tagad grūti atrast kādu starptautisku izstādi vai gadatirgu, kurā nebūtu pārstāvēta arī Rīgas produkcija. Vairāk nekā 70 rūpniecības uzņēmumu eksportē uz 90 pasaules zemēm savu produkciju.

— No 50 gadiem, kas pagājuši pēc PSRS izveidošanas, uz mūsu, proti, rīdzinieku un visu Latvijas iedzīvotāju dzīvi attiecas ne daudz vairāk par 32 gadiem...

— Taču vienotās plānsaimniecības apstākļos, kad katras republikas uzplaukšmei kalpo arī visu pārējo brāļu tautu darbs un sasniegumi, arī to republiku tautas, kuras uz sociālistisko pārveidojumu ceļa nostājās vēlāk, šodien iet vienotā ierindā ar pārējiem. Par to tāpat liecina mūsu pilsētas ekonomiskā attīstība. Salīdzinot ar 1940. gadu, rūpnieciskās ražošanas apjoms te pieaudzis vairāk nekā 33 reizes, un tagad jau 10 dienās tiek izgatavots vairāk produkcijas nekā visā 1940. gadā.

— Es gribētu te atgādināt, ka šī intervija «veilita», kā teikts sākumā, Rīgas atbrīvošanas kārtējai, nu jau 28. gadadienai. Vārdu sakot, Jūsu nosauktie panākumi gūti pat ne 32 gados, bet vēl par dažiem kara gadiem īsākā periodā.

— Ja gribam runāt par to laiku, kad toreizējās Baltijas trešās frontes karaspēks atbrīvoja Rīgu, tad varam atcerēties, ka pēc atbrīvošanas mūsu pilsētā bija palikuši, piemēram, derīgi 13 tramvaju vagoni un 4 autobusi. Starp citu, tagad tramvaja maršrutu garums sasniedz 110, bet autobusu — pāri par 550 kilometriem, pie tam vēl 46 procentus no visiem pasažieriem pilsētā pārvadā agrāk nepazītais trolejbuss. Bet runa jau nebija tikai par postījumiem šai vienā nozarē. Fašistu karaspēks atkāpdamies gribēja mūsu pilsētu nolīdzināt ar zemi, un toreiz šķita, ka pāris gadu desmiti, iekāms tiks likvidēti visi kara postījumi. Taču jau pirmajā pēc-kara gadā darba ierindā stājās vairāk nekā 200 rūpniecības uzņēmumu, tilti pār Daugavu, ūdensvads, tramvaja līnijas, sākās mācības sešs augstskolās un deviņos tehnikumos utt. Skaidrs, ka to varēja panākt tikai tāpēc, ka latviešu tauta nebija viena, ka tai blakus strādāja visu padomju republiku tautas, dodot mums visu, kas tām bija. Un tāpat, kā tas bija toreiz, tā tas ir šodien, kad

runājam par pavilsam citu, nelzmērojam augstāku uzdevumu izpildi, kas mums jāveic šīnī plecgadē.

— Pagājušā gada decembrī Rīgas pilsētas Darbaļaužu deputātu padome pieņēma lēmumu par Rīgas pilsētas saimniecības attīstības plecgades plānu. Šī gada vasarā deputātu padome pieņēma vēl otru plecgades plānu, kas attiecas uz Rīgu, — par tā saucamās kompleksās attīstības rādītājiem.

— Šis otrs plāns tika sastādīts, izpildot Latvijas PSR Ministru Padomes un Rīgas deputātu padomes torēlējās decembra sesijas lēmumus. Decembrī pieņemtais plāns attiecās tikai uz to saimniecību, kas tieši pakļauta Rīgas pilsētas pārvaldei. Turpretim šogad pieņemtais plāns sastādīts uz visu mūsu pilsētas teritorijā atrodošos, arī republikāniskās un savienības pakļautības uzņēmumu un organizāciju plecgadu plānu pamata un izsmējoši raksturo visu jauno, kas ienāks republikas galvaspilsētā šīnī plecgadē.

— Un kas tas būs, proti, kādi ir galvenie kompleksā plāna uzdevumi?

— Izskatīsim varbūt tad šo plānu īsumā pa atsevišķām saimniecības nozarēm. Vispirms par rūpniecību. Tās ražošanas apjoms piecos gados pieaugs par 36 procentiem, pie tam šis ievērojams palielinājums pilnā mērā tiks panākts, kā jau tas ir bijis trīs pēdējos gados, tikai kāpinot darba ražīgumu, tas ir, bez strādnieku skaita palielināšanas. Visskraujāk mūsu pilsētā turpinās attīstīties tādas nozares kā mašīnbūve un metālapstrādāšana, elektro-

enerģētika, radioelektronika, ķīmiskā un vieglā rūpniecība. Līdz 1975. gada beigām Rīgas marka parādīsies uz vairāk nekā 600 jauniem izstrādājumu veidiem. Atbilstoši partijas 24. kongresa direktīvam paātrināti attīstīsies kultūras un sadzīves preču un māturības priekšmetu ražošana — par 50 procentiem, pie tam zīmīgi, ka tieši smagās rūpniecības uzņēmumos šo plaša patēriņa preču izlaide pieaugs par 85 procentiem. Es teiktu, ka šo preču ražošana kļūst par Rīgas uzņēmumu «otru profesiju».

— Kā zināms, plecgadu plānā paredzēts ievērojams iedzīvotāju naudas ienākumu pieaugums. Kā tas atspoguļosies mūsu pilsētas tirdzniecībā?

— Esam paredzējuši vidēji ik gadus palielināt Rīgas veikalos pārdoto preču daudzumu par 68 miljoniem rubļu. Kur to pārdosim? Atvērsim vēl 64 veikalus. Būvēsim tādas lielus tirdzniecības objektus kā Mēbeļu namu un pašapkalpošanās universālveikalu Purvciemā, universālveikalu Ķengaragā, tirdzniecības centrus jaunajos Imantas un Ilģuclema dzīvojamo namu rajonos. Sāksim jauna centrālā universālveikala būvi. Savukārt, lai izpildītu sabiedriskās uztures apgrozības plāna pieaugumu par 41 procentu, Rīgā šīnī plecgadē atvērs vēl 92 sabiedriskās uztures uzņēmumus ar 15 000 vietām.

— Mūsu Rīga acīm redzami ar katru dienu izmaina savu seju. Uz galvenās maģistrāles — Ļeņina ielas, par kuru stāstām fotore-

portāžā šal numurā, pret debesīm augstu izslēdies daudzstāvu viesnīcas «Latvija» korpuss, no tā netālu ceļas daudzstāvu Sadzīves nams un Jāņa Raiņa Akadēmiskā Dailis teātra ēka... To visu mēs pašī redzam ik dienas.

— Jā, celtniecība ir viena no raksturīgākām mūsdienas Rīgas īpatnībām. Salīdzināsim šādus skaitļus: ja 20 buržuāzijas varas gados pilsētas dzīvojamais fonds palielinājās par nepilniem 800 tūkstošiem kvadrātmetru, tad, piemēram, aizvadītajā plecgadē Rīgā uzcelto dzīvojamo māju kopplatība sasniedza 1 miljonu 669 tūkstošus kvadrātmetru, bet šajā plecgadē rīdzinieki saņems vēl vairāk — apmēram 2 miljonus kvadrātmetru kopplatības.

Blakus pēdējos gados izaugušajiem jaunajiem dzīvojamajiem masīviem Juglā, Ķengaragā, Purvciemā, Ilģuclemā u. c. sāk veidoties arī Imantas-IV mikrorajons, kuru nolemts izveidot par pilsētu kompleksās apbūves etalonu.

Grības vēl uzsvērt, ka visu ēku celtniecība, apzaļumošanas un labiekārtošanas darbi, vārdū sakot, viss, kas tiek Rīgā būvēts un iekārtots, tas viss tagad tiek darīts stingrā saskaņā ar valdības apstiprināto Rīgas attīstības ģenerālplānu. Izstrādāt šo perspektīvo plānu mūsu Latvijas pilsētu projektēšanas institūtam nāca talkā Maskavas un Ļeņingradas projektēšanas speciālisti. Darbs, sadzīve, atpūta — šie komponenti veido ģenerālā plāna pamatu.

Kas attiecas vēl uz dzīvokļu celtniecību,

PSRS NODIBINĀŠANĀS

Krievijas Komunistiskās (boļševiku) partijas 1922. gada oktobra plēnums pieņēma Vladimira Iljiča Ļeņina priekšlikumu un nolēma: «Atzīt par nepieciešamu noslēgt līgumu starp Ukrainu, Baltkrieviju, Aizkaukāza republiku federāciju un Krievijas Sociālistisko Federatīvo Republiku par to apvienošanu «Sociālistisko Padomju Republiku Savienībā», atstājot katrai no tām tiesību brīvi izstāties no «Savienības» sastāva.»

No oktobra līdz decembrim notika Ukrainas, Baltkrievijas, Azerbaidžānas, Gruzijas un Armēnijas komunistisko partiju Centrālo Komiteju plēnumi, kas izteicās par apvienošanu Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā.

Centrālo Komiteju plēnumus atbalstīja nacionālo republiku padomju kongresi, un 1922. gada 30. decembrī Maskavā notikušais PSRS I Padomju kongress pieņēma deklarāciju par Padomju Sociālistisko Republiku Savienības nodibināšanu un Savienības līgumu.

Bija dzimusi jauna valstu savienība — sociālistisko valstu savienība. Tās rašanos sagatavoja padomju republiku militārā un ekonomiskā sadarbība, kā arī tautu kopējā cīņa par proletariāta diktatūru un revolūcijas iekarojumu nosargāšanu. Šo jau faktiski pastāvošo savienību vajadzēja nostiprināt politiski. Tas arī notika 1922. gada decembrī.

Sociālistisko valstu savienības rašanās bija nozīmīga ne tikai savienībā ietilpstošajām valstīm. PSRS rašanās ieguva nepārvērtājamu starptautisku nozīmi.

Padomju Sociālistisko Republiku Savienības nodibināšanās starptautiskā nozīmē vispirms ir saistīta ar komunistiskās partijas ģeogrāfiskās nacionālās politikas uzvaru.

Vēsture zina ne mazumu dažādu mēģinājumu apvienot valstis un to tautas federatīvā vai konfederatīvā savienībā. Vienmēr tās radušās, realizējot kādu politisku, kādu idejisku kursu, kādas personas vai to grupas gribu. Un vienmēr (arī to zina vēsture) tautu apvienošanās centieni bijuši nesekmīgi, jo kļūdainas bijušas teorijas, kļūdaina politiskā prakse, uz kuras pamata apvienības radušās.

Padomju Savienības Komunistiskās partijas ģe-

ogrāfiskā nacionālā politika balstās uz nacionālo attiecību zinātniskas izpētes pamatu un teorētiskajiem secinājumiem, kas no tā radušies. Teorētisko secinājumu praktisko realizēšanu nodrošināja to kristalizēšanās cīņā pret teorijām un politiku, kas naidīgas marksismam-ļeņinismam. Ģeogrāfiskā teorija nacionālajā jautājumā nostiprinājās cīņā pret valdošo žķīru lielvalstisko žovinismu, vietējo buržuāzisko nacionālismu, kā arī pret nacionālistiskām svārstībām sociāldemokrātu vidū.

Cīņā par marksisma-ļeņinisma konsekventu aizstāvēšanu strādnieku žķīrā nacionālā jautājuma risinājumā aktīvi piedalījās arī latviešu sociāldemokrātijas vadošie darbinieki. Un te vispirms gribētos izcelt Pētera Stučkas nopelnus, kas polemikā ar oportunistiem — austriešu sociāldemokrātu teorētīķi Oto Baueru un latviešu meņševiku Marģeru Skujenieku — konsekventi atbalstīja Ļeņina cīņu pret oportunistisko kulturāli nacionālās autonomijas programmu un aizstāvēja boļševiku partijas nacionālās programmas pamatprastības: nāciju pašnoteikšanās tiesības, nāciju vienlīdzību, strādnieku internacionālo saliedētību. Konkrētos apstākļos Stučka, piemēram, kritizēja Skujenieka aizstāvēto «nacionālās vienības» ideju, pēc kuras latviešu strādniekam esot kopējas intereses ar «savu» buržuāziju un ka mazas apspiestas nācijas proletāriem esot jābūt nacionālistiem. Stučka pierādīja, ka jebkuras nācijas strādnieks ir nacionālais ienaidnieks, ka nacionālists vienmēr ir buržuāziska ideja.

Ar šo piemēru no Latvijas Komunistiskās partijas vēstures vēlējos parādīt, ka marksisma ideju nostiprināšanās un praktiskā realizēšanās nacionālo attiecību sfērā ir saistīta ar cīņu pret oportunistu un buržuāzisko ideoloģiju. Tādēļ praktiskā nacionālo attiecību zinātniska atrisināšana, kā to pierādījusi Padomju Savienības 50 gadu vēsture, iespējama tikai konsekventi vadoties no marksisma-ļeņinisma teorijas un cīnoties pret marksismam-ļeņinismam naidīgiem uzskatiem.

PSKP Centrālās Komitejas lēmumā «Par gatavošanu Padomju Sociālistisko Republiku Savienības nodibināšanas 50. gadadienai» pasvītrots: «Tādējādi marksistiski-ļeņiniskā mācība nacionālajā jautājumā izturējusi pārbaudi praksē un ģe-

ogrāfiskā nacionālā politika ir pilnīgi uzvarējusi.»

Sagaidot PSRS nodibināšanās 50. gadadienu, visa progresīvā cilvēce izsaka savu attieksmi pret to gan vārdiem, gan konkrētu pasākumu formā. Nesēn notika Indijas Komunistiskās partijas Nacionālās Padomes sesija. Tā izskatīja arī jautājumu par gatavošanu PSRS 50. gadadienai. Pieņemtajā rezolūcijā atzīts: «Padomju Savienības nodibināšana ir proletāriskā internacionālisma principu triumfs un ģeogrāfiskās nacionālās politikas panākums». Te arī izpaužas Padomju Savienības nodibināšanās starptautiskā nozīmē. Tas pirmkārt.

Otrkārt, Padomju Sociālistisko Republiku Savienības nodibināšanās praktiski pierādīja visai pasaulei, ka vienīgā iespēja atrisināt nacionālo jautājumu ir sociālistiskā, proletāriskā revolūcija.

Jau pirmajās dienās pēc Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas padomju vara pasludināja nāciju un tautību tiesību un privilēģiju nevienlīdzības likvidēšanu, nodibināja iekārtu, kurā visas nācijas un tautības tiesiski ir vienlīdzīgas. Tieši tautību un nāciju vienlīdzība bija pamats brālīgas, brīvprātīgas valstiskās savienības rašanās un nostiprināšanās procesam.

Tādā kārtā ar Padomju Savienības rašanos praktiski tika pierādīts, ka nacionālais jautājums nav patstāvīgs, ka nacionālo jautājumu nav iespējams atrisināt pirms un bez sociālistiskās revolūcijas. Nacionālās nevienlīdzības likvidēšanas pamats ir sociālās nevienlīdzības likvidācija. No tā izriet, ka nacionālo attiecību neregulēšanas žķiriskā būtība ir strādnieku žķīras kā vadošā spēka darbība šo attiecību veidošanā. Tikai tā žķīra, kas konsekventi cīnās par sociālās nevienlīdzības likvidēšanu, var būt un ir vienīgais vadošais sociālais spēks nacionālās vienlīdzības izveidošanā. Neviens cits žķīra neatkarīgi no savas vēlēšanās un lozungiem, kādus tā sludina, nevar atrisināt nacionālo jautājumu, jo visas tās tā vai citādi aizstāv sociālo nevienlīdzību.

Strādnieku žķīras vadība nacionālo attiecību atrisināšanā reizē arī nozīmē, ka politiski vadošais spēks šajā procesā ir žķīras avangards, tās priekšpulkis — komunistiskā partija.

Šo faktu vēsturiski ir pierādījusi Padomju Savie-

tas jāsaņem, ka ieslim uz priekšu ne tikai apjoma, bet arī kvalitātes ziņā. Paredzēts ieviest jaunus tipveida projektus ar uzlabotu plānojumu un telpu apdari, ar palielinātu virtuvju un priekštelpu platību, ar iebūvētām mēbelēm. Uzlabosies jauno namu un dzīvojamu kvartālu ārējais izskats. Ievērojami pieaugs deviņpadsmitā un divpadsmitā namu celtniecības apjoms, kas pieaugdzes beigās sasniegs 40—45 procentus. Galvenokārt dzīvokļu celtniecība noritēs Ļeņingradas, Maskavas un Proletāriešu rajonā.

— Mūsu lasītājus, kuru ievērojama daļa dzīvo Rīgā, bez šaubām, interesē arī sadzīves pakalpojumi, komunālā saimniecība.

— Iedzīvotājiem sniedzamo sadzīves pakalpojumu apjoms palielināsies 1,4 reizes. Straujākā tempā attīstīsies dažādu remontdarbu pakalpojumi (plemēram, dzīvokļu remonts pēc iedzīvotāju pasūtījumiem, mājturības mašīnu, mēbeļu labošana), pakalpojumi veļas mazgāšanā un apģērbu ķīmiskajā tīrīšanā. Pašlaik, kā zināms, plaši izvērsusies kustība «Pārvērtīsim Rīgu par iedzīvotāju teicamas apkalpošanas pilsētu».

Vispār, runājot par pilsētas labiekārtošanu, gribas atcerēties, kādu mantojumu atstāja kādreizējā pilsētas «tēvi» no buržuāzijas varas gadiem. Plemēram, ūdensvada un kanalizācijas tīklu izbūvēti tie rokas nepelēka, bet to pašu, kas bija, sagrāva fašistu iebrukums. Tagad ūdensvads un kanalizācija ierīkoti ar

niecīgām izņēmumiem visos dzīvokļos. Jaunajā piegādē paredzēts izvērst darbus jaunu ūdens apgādes avotu un būvju celtniecībā. Piegādes beigās jāstājas ierindā pirmajai kārtai ūdens ņemšanas vietā pie Daugavas, bet vēl pirms tam papildus ūdens ņemšanas vietai no pazemes avotiem «Baltezers-2». Piegādes beigās ūdens patēriņš saimniecības un sadzīves vajadzībām uz vienu rīdzinieku pieaugs līdz 260 litriem. Lai panāktu nepārtuktu ūdens piegādi dzīvokļos, plaši rekonstruēs esošo ūdensvada tīklu.

Presē jau plaši stāstīts par galvenajiem būvobjektiem, kuri uzlabos pilsētas siltum bilanci un kurināmā bilanci, proti, par Rīgas 2. termoelektrocentrāles un Imantas rajona katlu mājas būvi. Sogad ekspluatācijā nodotais Valdaja—Pleskavas—Rīgas maģistrālais gāzes vads, dabiskās gāzes padevi pilsētai palielinās 2,5 reizes. Pavisam paredzēts izbūvēt vairāk nekā 100 kilometru gāzes tīklu — šim nolūkam piešķirts pāri par 2 reizēm vairāk līdzekļu, nekā izlietoja iepriekšējā piegādē.

— Mēs vēl neesam plemīnējuši tādas nozares kā veselības aizsardzību, kultūru, sakarus, transportu...

— Jā, pilsētas saimniecība ir plaša, un visus objektus, visas pārmaiņas, kas gaida rīdziniekus, te nav iespējams uzskaitīt. Veselības aizsardzības pasākumu vidū var minēt, plemēram, to, ka paredzēts izveidot speciālus

ārstsniecības centrus, nodot ekspluatācijā klīniskās slimnīcas pirmo kārtu, onkoloģisko slimnīcu, P. Stradiņa slimnīcas kardioloģisko korpusu, paredzēts būvēt jaunas un rekonstruēt esošās poliklīnikas un citas ārstsniecības iestādes.

Kultūras iestāžu un kinoteātru būvei devītajā piegādē paredzēti vairāk nekā 9 miljoni rubļu. Objektu skaitā ir gan Dailis teātra ēka, gan dzelzceļnieku klubs, gan mūzikas un horeogrāfijas skola, kinoteātri Ilguclēmā, Imantā, Purvclēmā, Bolderājā, Fundamentālās bibliotēkas grāmatu krātuve, Latvijas KP CK izdevniecības tipogrāfija, jaunas bibliotēkas un citas iestādes.

Telefona tīkla jauda pieaugs par 57 700 numuriem, izbūvēs 10 automāti kās telefona centrāles. Blakus trolejbusu satiksmes paplašināšanai stāties darbā Rīgas jaunais autobusu parks, tiks iegādāti daudzvietīgi autobusi, kas nodrošinās satiksmes uzlabojumu starp jaunajiem rajoniem un pilsētas centru. Taksoometru skaits pieaugs 1,7 reizes.

— Laika gaitā šo jaunumu bijis, ir un būs arī turpmāk tik daudz, ka mēs esam pieraduši pie tiem, nepaužam izbrīnu par visu jauno, skaisto, kas rodas mūsu pilsētā. Mums šķiet, ka citādi tas nemaz nav iespējams.

— Galu galā mēs jau paši arī šos jaunumus radām, to palīdz darīt lielais tautu draudzības spēks. Šī draudzība ir mūsu spēka, visu mūsu esošo un topošo sasniegumu avots.

STARPTAUTISKĀ NOZĪME

nības Komunistiskā partija. Tās vadībā ne vien tika pasludināta nāciju un tautību tiesību vienlīdzība, tās vadībā tika veikts milzīgs un ļoti sarežģīts darbs faktiskas vienlīdzības radīšanai starp tautībām un nācijām. Vajadzēja taču likvidēt gadsimtiem pastāvošo nevienlīdzību ekonomiskās attīstības līmeņu ziņā, nevienlīdzību lasīt un rakstīt prasības jomā, tautu attieksmes ziņā pret garīgo un materiālo kultūru. Domāju, nav īpašas vajadzības pierādīt, cik sarežģīts bija šis darbs, cik pūļu tas prasījis no komunistiskās partijas. Bet arī ar to partijas vadošā loma šajā procesā nav izsmelta. Tāpat kā citur, šeit sastopamies ar partijas lielo audzināmo nozīmi. Tā daudz veikusi, lai nostiprinātu draudzību un sadarbību starp nācijām un tautībām, audzinājusi tās patriotisma un internacionālisma garā, apkarojot un audzinot neiecietību pret nacionālismu, šovinismu un nacionālo norobežošanu.

Tāpat Padomju Sociālistisko Republiku Savienības rašanās pierāda visai pasaulei, ka nacionālā jautājuma atrisināšanas pamats ir sociālistiskā revolūcija.

Interesantas šajā sakarībā ir ziņas no Čehoslovākijas. Gatavošanās pamats PSRS nodibināšanas 50. gadadienai ir Klementa Gotvalda lozungs: «Bez Lielās Oktobra Sociālistiskās revolūcijas nebūtu neatkarīgās Čehoslovākijas». Tas nozīmē, ka savas patstāvības, neatkarības un progresīvās attīstības pamatu Čehoslovākijas tautas saskata ne vienkārti PSRS pastāvēšanā, bet tieši Oktobra Sociālistiskajā revolūcijā, kas vispirms likvidēja sociālo nevienlīdzību.

Nacionālais jautājums mūsu laikmetā kļuvis par vienu no asākajiem cīņā starp sociālistu un kapitālistu. Daudzi buržuāziskie un reformistiskie ideologi nacionālo jautājumu uzskata par mūsdienu tiesisko attiecību pamatu, bet nacionālismu — par vēsturiskās attīstības virzošo spēku. Ar to antikomunisti cenšas slēpt nacionālā jūga sociāli ekonomiskos pamatus un kapitālisma atbīdību par to postu, ko cilvēcei atnesusi imperiālistisko valstu šovinistiskā un ekspansionistiskā politika. Sociālās problēmas antikomunisms cenšas pakļaut nacionālajam.

PSRS nodibināšanās un vēsturiskā attīstība pie-

rādījusi, ka nacionālo attiecību atrisināšanas pamats ir sociālā atbrīvošanās. Tas otrkārt.

Treškārt, Padomju Savienības rašanās un attīstības vēsturei ir milzīga starptautiskā nozīme kā pierādījumam, kas apgāz dažnedažādās teorijas par īpašām sociālisma «formām» katrai nācijai, par īpašiem «modeļiem», par nacionālo sociālistu un tamlīdzīgām teorijām, kuras aizstāv un propagandē labējie un «kreisie» oportunisti un revizionisti.

Padomju Sociālistisko Republiku Savienību dibināja tautas, kurām revolūcija bija devusi tikai vienu — tiesisko vienlīdzību. Viss pārējais, kā izriet no jau sacītā, bija ne tuvu vienlīdzīgs. Un tomēr, kaut arī bija milzīga atšķirības ekonomiskās, izglītības un kultūras attīstības ziņā, padomju tautas kopējiem spēkiem, realizējot vispārējās sociālisma celtniecības likumsakarības, sekmīgi likvidēja faktisko nevienlīdzību un uzcēla attīstītu sociālistisku sabiedrību.

Un ne tikai uzcēla to. Visiem labi zināms, ka teorijas par dažādiem sociālistiem nav tikai teorijas. Tām ir bijis arī noteikts spēks. Atcerēsimies, ka fašistiskais uzbrukums Padomju Savienībai bija iecerēts ne tikai kā komunisma likvidēšanas karš, bet, galvenais, kā tāds, kas vienā rāvienā sašķēlīs šo vareno sociālistisko federāciju atsevišķās nacionālās valstīs, vērsīs tās vienu pret otru un šādā kārtā noteiks to pašiznīcināšanu.

Mēs visi ļoti labi zinām, kas no tā iznāca. — Fašistiskās Vācijas iebrukums Padomju zemē saliedēja nācijas kopējai cīņai un uzvarai pār to.

Tāpēc gribētu atgādināt, ka mūsdienu buržuāziskajām teorijām par «federālisma krīzi» un par to, ka no šīs krīzes nav pasargāts arī padomju federālisms, jau vēsturiski nav nekāda pamata. Bet, kas attiecas uz mūsdienām, tad vajadzētu atcerēties PSKP XXIV kongresā izteiktās atziņas par padomju tautu kā jaunu vēsturiskās ļaužu kopības formu. Tās rašanās noteic tādi objektīvi fakti kā sociālās vienlīdzības nostiprināšanās un (tas šoreiz ir galvenais) kā nāciju un tautību sadarbības, brālīgas palīdzības un vispusīgas attīstības izvērsšanās. Tas treškārt.

Un beidzot, ceturtkārt, kā tas atzīmēts PSKP Centrālās Komitejas lēmumā «Par gatavošanos

Padomju Sociālistisko Republiku Savienības nodibināšanas 50. gadadienai», Padomju Savienība «ir svarīgs faktors visas cilvēces sociālajā progresā».

Padomsim pašai Sociālisma sistēmas valstis uzskata, ka Padomju Savienība ir galvenā sociālistiskā valsts, no kuras varenības vispirms ir atkarīga visas sistēmas varenība un spēks. Tālak, pasaules arēnā PSRS darbojas kā spēks, kas stingri un konsekventi realizē miera un draudzības politiku, aizstāv Ļeņiniskos tautu līdztiesības principus, enerģiski vērsās pret koloniālismu, neokoloniālismu un rasismu, pret visām nacionālās un sociālās apspiešanas formām. Katra jauna diena atnes neiedomājamo daudzumu PSRS darbības momentu, kas jebkurā brīdī apstiprinās, ka Padomju Savienība iet sociālā progresa priekšgalā.

Varētu atgādināt Vācijas Federatīvās Republikas rakstnieka Pētera Sota atziņas: «Padomju zeme izglāba cilvēci no barbariem. Padomju Savienība iznīcināja vācu fašismu, satricēja imperiālistiska plānus par jaunas koloniālās sistēmas uzspiešanu cilvēcei. Pati Padomju Savienības nodibināšanās vien jau radikāli izmainīja pasauli. Tur, kur vēl valda kapitāls, cilvēki dzīvo ar cērībām, kuru vārds ir Padomju Savienība».

Gribētos skeptiķiem uzdot vienu jautājumu: kas notiktu ar pasauli, ja tajā nebūtu Padomju Savienības? Eiropa un Āzija kļūtu par vācu fašistu koncentrācijas nometnēm, bet pārējā cilvēce nonāktu kolonizatoru jūgā. Pasaulē valdītu barbarisms!

Kā rakstnieks es uzstājos par mieru, par cilvēces kultūras attīstību. Un es nevaru neuzsvērt, ka tieši Padomju Savienība jau piecdesmit gadus, spītējot visām grūtībām, īsteno šos ideālus dzīvī. Kā lai necienītu tādu zemi?»

Cīņa pret Padomju Savienību, tās vēsturi, tās esamību, lūk, ir tas vērtējums, kas raksturo visas progresīvās cilvēces attieksmi pret tās pusgadsimta jubileju.

Sajos faktos tad arī galvenokārt slēpjas PSRS nodibināšanās milzīgā starptautiskā nozīme.

Kārlis Šteinbergs,
filozofijas zinātņu kandidāts

Piecpadsmit gadi kopš kosmiskās ēras sākuma — šādu notikumu atzīmējām 4. oktobrī, atceroties pirmā mākslīgā Zemes pavadoņa palaišanu Padomju Savienībā. Pirmo reizi orbītā ap Zemi tika ievadīts cilvēku roku darināts aparāts, kurš pārvietojās Zemes gravitācijas laukā atbilstoši debess mehānikas likumiem. Kopš tā laika kosmonautika attīstījies ļoti straujos tempos — pirmie cilvēku lidojumi kosmosā, Mēness un tuvāko planētu pētījumi, ilglidojumi vairākvietīgos kosmiskajos kuģos. Par dažiem mūsdienu kosmonautikas pētījumiem un problēmām, kas rāda, cik tālu esam jau aizgājuši no pirmā mākslīgā pavadoņa, stāsta publicētie raksti.

DAUDZ JAUNA PAR "SARKANO PLANĒTU"

Padomju automātiskās starpplanētu stacijas «Marss-2» un «Marss-3», kas vairāk nekā pirms astoņiem mēnešiem kļuva par mākslīgajiem Marsa pavadoņiem, deva iespēju uzzināt daudz jauna par «sarkano» planētu. Vienlaikus ar mūsu stacijām mērījumus izdara arī amerikāņu palaistais Marsa pavadoņs «Mariner-9».

Minimālais attālums no Marsa, līdz kuram tuvojās abas stacijas, bija aptuveni 1500 kilometru, stacija «Marss-2» maksimāli attālinājās no planētas 25 tūkstošus kilometru, bet stacija «Marss-3» — vairāk nekā 200 tūkstošus kilometru.

Tuvojoties Marsam, stacija «Marss-2» nometā kapsulu, kas nogādāja uz planētas vimpeli ar Padomju Savienības ģerboņa attēlu.

Stacijas «Marss-3» nolaižamais aparāts nolaidās starp Elektras un Faentontisas apgabaliem. Tā panorāmas kameru televīzijas signālus uztvēra aprēķinātā laikā vienlaikus pa diviem neatkarīgiem kanāliem, turklāt signāla līmenis bija augsts, bez traucējumiem, taču signālu pārraide drīz beidzās. Visdrīzāk tas saistīts ar nolaišanās rajona īpatnībām, kuras ir pilnīgi svešas, vai ar spēcīgo putekļu vētru, kas tajā laikā plosījās uz planētas.

Automātisko staciju aparāti ļāva novērot sešus līdz 50 kilometrus lielus planētas virsmas iecirkņus. Trases sākās dienvidu puslodē, kur izpētes laikā nobelgumam tuvojās Marsa vasara, pēc tam šķērsoja ekvatoru un beidzās ziemeļu puslodē. Trases sākotnējie punkti atradās rajonā, kur bija vēl rīts, bet beigu punkti — rajonos, kur bija pēcpusdienas, vakara vai dažkārt pat nakts stundas. Tāpēc temperatūra gar trasi mainījās plašā diapazonā: no plus 13 grādiem Celsija (pulksten 14 pēc vietējās Saules laika uz 11. dienvidu platuma grāda) līdz minus 93 grādiem (pulksten 19 pēc vietējā laika uz 19. ziemeļu platuma grāda). Ziemeļpola rajonā temperatūra noslidēja vēl zemāk — līdz minus 110 grādiem Celsija.

Zemā nakts temperatūra lecina, ka Marsa virsma ļoti ātri atdziest pēc Saules norieta un tātad grunts siltumvadītājspēja ir maza. Kvantitatīvie raksturojumi rāda, ka šīs īpašības atbilst sausām smiltīm vai sausiem putekļiem retinātā atmosfērā. Marsa «jūras» (tumsie plankumi) caurmērā ir siltākas nekā «kontinenti» (gaišie laukumi). To temperatūra atšķiras līdz desmit grādiem tāpēc, ka «jūrām» ir mazākas atstarošanas spējas, tās vairāk absorbē Saules enerģiju un stiprāk sasilst. Atsevišķos gadījumos tumšākie «jūras» rajoni lēnāk atdziest pēc Saules norieta, un tātad tajos ir grunts ar lielāku siltumvadītājspēju.

Februārī «Marsa-3» mērījumu trases bel-

dzās ziemeļpola rajonā. Infrasarkanais radiometrs rādīja, ka temperatūra tur ir zemāka par minus 110 grādiem.

Atšķirībā no dienvidu polārās cepures, kas vasarā izzūd, ziemeļu cepure saglabājas visu gadu, un, iespējams, cietās ogļskābes un sasalūšā ūdens kopīgais daudzums tajā pārsniedz šo vielu daudzumu Marsa gāzes atmosfērā.

Infrasarkanā staru fotometrs ogļskābās gāzes absorbcijas joslai ar viļņu garumu 2,06 mikroni rāda, cik liels ir ogļskābās gāzes saturs vertikālā Marsa atmosfēras stabā dažādos trases punktus. Tas konstatē spiedienu ple planētas virsmas, kas dažādos rajonos ir atšķirīgs, jo dažāds ir šo rajonu augstums virs vidējā virsmas līmeņa. Pieņemts, ka vidējā līmenī spiediens uz Marsa līdzinās 5,5 līdz 6 milibāriem (apmēram 4 līdz 4,5 milimetriem dzīvsudraba stabīnā). Tas ir aptuveni 200 reizes mazāks nekā uz Zemes.

Kad mūsu stacijas iegāja orbītās, uz Marsa plosījās putekļu vētra. Veselu mēnesi visu planētu sedza putekļu mākoņi, kas bija pacēlušies no Marsa virsmas. Mērījumi, kas decembrī tika izdarīti ar infrasarkanā staru fotometru, parādīja, ka šie mākoņi atrodas apmēram 10 kilometru augstumā virs virsmas vidējā līmeņa. Virs augstākajiem apvidiem mākoņu sega bija plānāka, virs zemākajiem — biežāka.

Putekļu vētras uz Marsa ir grandioza un pagaidām vēl mīklaina parādība. Marsa atmosfēra, kas parasti ir dzidra, dažu dienu laikā pēkšņi kļūst redzamajam starojumam gandrīz tikpat nepārvarama kā Venēras mākoņainā atmosfēra. Taču, kā parādījuši mūsu fotometru mērījumi, jo garāki ir viļņi, jo vairāk tie izplatās atmosfērā. Tas lecina, ka mākoņos liels īpatsvars ir visai sīkām putekļu daļiņām, kuru lielums ir apmēram 1 mikrons. Šādas daļiņas var nosēties tikai ļoti lēni, un tas apstiprina faktu, ka putekļu vētra bija ilgstoša. No otras puses, attēli, ko pārraidījuši stacija «Mariner-9», rāda, ka atmosfēras dzidrums strauji palielinās decembra beigās. Tā vēl nekļuva pilnīgi dzidra, taču desmit dienās redzamība būtiski uzlabojās. Lai to izskaidrotu, jāpieņem, ka mākoņos zināms īpatsvars ir samērā lielām daļiņām, kuru diametrs līdzinās 10 mikroniem un kuras ātri nosēžas.

Vispār Marsa mākoņos vētras laikā acīmredzot bija dažāda izmēra daļiņas, ple kam to attiecības laika gaitā mainījās. Daudzi dati tā vai citādi liecina, ka līdz ar viļņa garumu palielinās caurspīdīgums. Šādiem mākoņiem jāatdzesē virsma un jāpalielina atmosfēras temperatūra, un tas arī tika novērots. Radās sava veida «antileceķu efekts» — pretējs tam, kāds vērojams uz Venēras, kur atmos-

fēra sakarst savas infrasarkanās neausrspīdības dēļ.

Udens tvaiku saturs visu pētījumu laiku nepārsniedza piecus mikronus ūdens kondensāta, tātad bija tūkstošiem reizu mazāks nekā Zemes atmosfērā. Marss izrādījās vēl sausāka planēta: agrāk novērotajiem no Zemes reizēm izdevās uz tās konstatēt līdz 50 mikroniem ūdens kondensāta. Pašlaik grūti pateikt, vai sausais periods un smilšu vētra sagādījās nejauši, vai arī starp abām šīm parādībām ir kāds sakars.

Marsa atmosfēra galvenokārt sastāv no ogļskābās gāzes, taču apmēram 100 kilometru augstumā Saules ultravioletā starojuma iedarbībā tā sadalās tvana gāzes molekulā un skābekļa atomā. Tādā pašā ūdens tvaiku sadalīšanās procesā parādās ūdeņraža atomi, kas ir sešpadsmit reizes vieglāki par skābekļa atomiem. Tāpēc Marsa atmosfēra augstāk par 300 līdz 400 kilometriem sastāv galvenokārt no atomārā ūdeņraža. Tomēr skābekļa pēdas atzīmētas visos orbītas apjos līdz pat 700—800 kilometru augstumā, kur tā koncentrācija ir tikai simt atomu kubikcentimetrā.

Kas attiecas uz augšējās atmosfēras temperatūru, tad 100 līdz 200 kilometru augstumā tā ceļas, bet augstāk paliek nemainīga. Apmēram tāda pati aina vērojama arī Zemes un Venēras atmosfēras augšējos slāņos. Lai cik divaini tas būtu, Marsa augšējā atmosfēra drīzāk atgādina Venēras nekā Zemes augšējo atmosfēru.

Stacija «Mariner-4» 1965. gadā neatklāja, ka Marsam būtu savs magnētiskais lauks. Taču toreiz tā lidoja garām planētai 9100 kilometru attālumā no tās virsmas. Turpretim stacijas «Marss-2» un «Marss-3» lido garām tikai 1500 kilometru attālumā. Atklātas savdabīgas magnētiskā lauka izmaiņas, kas atpēkšņi pārsniedz starpplanētu fona līmeni. Tuvojoties Marsam, lauka intensitāte pieauga visos trijos magnetometra komponentos. Nevar izslēgt iespēju, ka Marsam ir pašam savs vājš dipola rakstura magnētiskais lauks. Taču nepieciešama mērījumu datu papildanalīze, kas dotu noteiktāku tuvumu. Dažos uzņēmumos var samānīt Marsa atmosfēras kārtaino struktūru.

Fotoattēlos konstatētas interesantas krāsas parādības, piemēram, atmosfēras spīdēšana apmēram 200 kilometrus aiz terminatora līnijas (dienas un nakts robežas), virsmas krāsas izmaiņas terminatora tuvumā. Dažos uzņēmumos var samānīt Marsa atmosfēras kārtaino struktūru.

Datu turpmākā analīze ļaus iegūt daudz vērtīgu ziņu par Marsa dabu.

(No TASS ziņojuma)

VENĒRA KĻUVUSI TUVĀKA

Automātiskās starpplanētu stacijas «Venēra-8» nolaižamā aparāta lēnā nosēšanās uz planētas Venēra un vērtīgākās zinātniskās informācijas pārraide uz Zemi, kas notika šī gada jūlijā, ir varens padomju zinātnes un tehnikas sasniegums. PSKP CK, PSRS Augstākās Padomes Prezidijs un PSRS Ministru Padomes apsveikumā zinātniekiem, konstruktoriem, inženieriem, tehniekiem, strādniekiem, visiem kolektīviem un organizācijām, kuras piedalījās «Venēras-8» radīšanā, palaišanā, lidojuma un nosēšanās vadīšanā, norādīts, ka šis panākums kļuvis iespējams tādēļ, ka to iedvesmojis visas padomju tautas lielais darbs, sagaidot PSRS Savienības Izvelošanas 50. gadadienu ar jaunām darba uzvarām.

«Venēras-8» lidojumu plaši komentēja dažādu valstu speciālisti. Sniedzam interviju ar pazīstamo rietumvācu zinātnieku, kurš analizē jaunā padomju kosmiskā eksperimenta rezultātus un to nozīmi zinātnē un cilvēces nākotnē. Šī intervija publicēta avīzē «Deutsche Volkszeitung».

Pēc 117 dienu lidojuma, pār-

varot vairāk nekā trīssimt miljonu kilometru attālumu, padomju kosmiskā stacija «Venēra-8» veica lēno nolaišanos uz līdz šim mīklainās planētas.

50 minūtes tās zinātniskā aparātūra pētīja Venēras atmosfēru, planētas virsējo slāni un pārraidīja uz Zemi mērījumu rezultātus. Šie aparāti strādāja divreiz ilgāk nekā padomju stacijas «Venēra-7» aparātūra, kura veica lēno nolaišanos uz planētas 1970. gada decembrī. Ir vietā piebilst, ka Amerikas Savienotās Valstīs vēl līdz šim laikam nav varējušas izdarīt kosmiskā aparāta lēno nosēšanos uz planētas Venēra. Bohumas observatorijas Kosmisko pētījumu institūta direktors profesors Heincs Kaminskis sniedza šo interviju sakarā ar padomju jauno zinātnes un tehnikas sasniegumu.

Jautājums. Jūs un jūsu institūts jau daudzus gadus nodarbojas ar kosmosa pētīšanu. Kā jūs novērtējat otrās padomju automātiskās starpplanētu stacijas lēno nolaišanos uz Venēras un kādā ziņā, pēc jūsu domām, tas ir bagātīgāks mūsdienu zinātnē?

Atbilde. Veiksmīga lēnā nosē-

šanās uz Venēras ir izcils kosmiskais un fiziskais eksperiments. Tā zinātniskā nozīme, kā man liekas, ir apstākļi, ka tas apstiprināja mērījumu datus, kas iegūti ar automātiskās stacijas «Venēra-7» aparāturu, un ļāva izpētīt planētas atmosfēras īpašības. Bet pirmām kārtām eksperimenta nozīme ir tā, ka kapsula ar aparātiem 50 minūtes pētīja Venēras virsējo slāni. Pirmo reizi izdevās iegūt drošas ziņas par to, kas ir Venēras atmosfēra līdz pašai tās virsmai.

Jautājums. Kā jūs domājat, vai planēta, uz kuras virsmas temperatūra sasniedz 500 grādus, bet spiediens līdzinās 90 atmosfērām, varēs būt noderīga cilvēcei no nākotnes viedokļa?

Atbilde. Sākumā mēģināsim izprast, kas tā tāda nākotne un kāds ir tagadnes ilgums. Praktiski pašreizējo Venēru, pēc maniem uzskatiem, nekādā veidā nav iespējams izmantot cilvēkam. Bet pirms 5 vai 6 gadiem man bija izdevība apspriesties ar kādu padomju zinātnieku. Mēs ilgi runājām par Saules sistēmas planētu apdzīvošanas un dzīvības iespējām. Profesors izvirzīja, kā to-

reiz man vēl likās, sensacionālu, bet tagad jau diezgan izplatītu ideju par to, ka Venēras atmosfēru varētu izmainīt, «piemērojot to zemes vajadzībām». No tehniskā un bioloģiskā redzes viedokļa es šo problēmu tagad uzskatu par atrisināmu. To varētu izdarīt ar dažu veidu ūdensaugu palīdzību, kas mājā uz Zemes un kas 80—90 grādu temperatūrā uzsūc ogļskābo gāzi un izdala skābekli. Ir iespējama šo ūdensaugu «injekcija» Venēras atmosfērā un līdz ar to 800—1000 gadu laikā tādu apstākļu radīšana, kas būtu tuvi zemes apstākļiem. Var būt pat tā, ka Venēra ir vienīgā planēta, kas derīga tamlīdzīgam eksperimentam. Un esmu pārliecināts, ka šai apstākļi slēpjās šīs planētas padomju pētījumu svarīgā nozīmē. Šinī gadījumā ir svarīga arī pati jautājuma zinātniskā nostādne un humānais mērķis parūpēties par to, lai mūsu Saules sistēmā rastos planēta, kas būtu «radniecīga» Zemei. Mēs taču nezīnām, kas cilvēci sagaida nākotnē! Uzdevums, ko atrisinājusi Padomju Savienība, ir nepieciešams un cildens un tajā pašā laikā arī milzīgi nozīmīgs cilvēkiem.

No zvaigžņu pilsētiņas — kosmosā

Pagājuši 15 gadi kopš tās dienas, kad cilvēce ar savilņojumu bija uzņēmusi vēsti par pasaulē pirmā Zemes mākslīgā pavadoņa lidojumu, kas sākas no pirmās sociālisma zemes — PSRS teritorijas. Pēdējos gados veiktie pilotējamo kosmosa kuģu, orbitālo zinātnisko staciju un pavadoņu starti zinātniekiem devuši iespēju atklāt daudzus Visuma noslēpumus. Padomju Savienības panākumi šai nozarē ir cēlonis tai milzīgajai interesei, ko dažādās zemēs izraisa kosmisko lidojumu sagatavošanas sistēma PSRS un to skaitā Zvaigžņu pilsētiņa, kur dzīvo un tiek apmācīti padomju kosmonauti.

Padomju Savienība enerģiski, ar pārliecību par panākumiem izvērsis kosmosa apgūšanas programmu. Tas ir pirmais secinājums, kas jāizdara pēc krievu kosmonautu sagatavošanas centra apmeklējuma.

Krievi te būvē lielu kompleksu, kuru jāpabeidz jau šogad. Šai kompleksā paredzētas jaunas treniņu iekārtas kosmonautiem, kas vadīs orbitālās laboratorijas. Padomju programā tām tiek veltīta galvenā uzmanība.

Manas vizītes laikā Zvaigžņu pilsētiņā es sarunājos ar ģenerālmajoru Šatalovu, 44 gadus vecu kosmonautu, kas piedalījies trīs lidojumos ar kosmosa kuģiem «Sojuz». Tagad viņš vada kosmonautu sagatavošanu. Sarunas no beigām Šatalovs uzsauca tostau par Padomju Savienības un Savienoto Valstu sadarbību kosmosa apgūšanā.

KUR MĀCĀS KOSMONAUTI

Zvaigžņu pilsētiņa atrodas ziemeļaustrumos no Maskavas, netālu no nelielās rūpniecības pilsētiņas Ščolko-

vas. Līdzināmā, apmēram jūdzi no pilsētiņas, paceļas Jurijs Gagarina — kosmosa pioniera bronzas statuja.

Zvaigžņu pilsētiņā ir moderni daudzstāvu korpusi, kur dzīvo kosmonauti un tehniskie speciālisti, skola, kur mācās viņu bērni, viesnīca, tirdzniecības centrs, Kultūras nams un mācību un treniņu komplekss, kuru pašreiz vēl ceļ.

Tā ir kompaktāka nekā pilotējamo lidojumu Kosmiskais centrs Hjuštonā. Tas izskaidrojams ar to, ka Zvaigžņu pilsētiņa nav kosmisko lidojumu vadības centrs. Te notiek kosmonautu fiziskā sagatavošana, te viņi apgūst tehniskās zināšanas un iemaņas, kas nepieciešamas lidojumiem. Tādēļ Zvaigžņu pilsētiņas rīcībā ir auditorijas, kosmiskā kapsula kosmonautu treniņiem. Te ir savs medicīniskais centrs, vingrošanas zāle, slēgtais peldbaseins, sporta laukums, kā arī speciāla telpa, kur kosmonauti pēc lidojuma atpūšas un iziet medicīnisko pārbaudi.

Parasti nepiederošiem te ieeja aizliegta. «Te nav nekādu noslēpumu,» teica Šatalovs, «mēs vienkārši negribam, lai žurnālisti traucētu darba atmosfēru.» Kā apstiprinādams savus vārdus, Šatalovs pastāstīja, ka medicīniskajā centrā ir centrifūga, ar kuras palīdzību tiek noteiktas cilvēka spējas izturēt pārslodzes, kas rodas kosmiskā kuģa starta laikā un atgriežoties uz Zemes.

ASV Aeronautikas un kosmiskās telpas pētniecības nacionālās pārvaldes pārstāvji, kuri pērn, apmeklējot Zvaigžņu pilsētiņu, saņēma atļauju iepazīties ar kosmonautu treniņu vietu, stāsta, ka kosmiskā kuģa «Sojuz» modelim, kas apgādāts ar skaitļošanas iekārtām, ir visas istā «Sojuz» vadības pulstis un tas konstruēts tā, lai instruktors, kas atrodas ārpus kuģa,

varētu kosmonautiem diktēt dažādus uzdevumus, ar kuriem tie, iespējams, saskarsies un kurus vajadzēs ātri atrisināt.

Zvaigžņu pilsētiņā pagaidām nav orbitālās zinātniskās stacijas «Salūts» tās dabiskajā lielumā. Taču Šatalovs paziņoja, ka tāds modelis drīz būs un tas kļūs par mācību un treniņu kompleksa pamatu.

Pēc Šatalova vārdiem, padomju kosmonautu vienībā pašreiz ir apmēram tikpat daudz cilvēku, cik amerikāņu vienībā. Daļa no viņiem — civilie speciālisti. Daudzi dzīvo Maskavā, kur arī strādā. Pārējie kosmonauti — gaisa kara spēku lidotāji. Viņi dzīvo Zvaigžņu pilsētiņā.

Krievu kosmonauti parasti saņem uzdevumu gadu ātrāk, nekā iepriekš lidojums, — apmēram tik daudz laika vajag kosmiskā kuģa montāžai, kurai kosmonauti paši seko, bieži braukādami uz montāžas rūpnīcu. Katram kosmonautam ir divi dublieri. Ar kosmisko kuģu apkalpiju komplekšu nodarbojas komisija apmēram 20 cilvēku sastāvā. Tajā iekļauti inženieri, mediķi, kosmisko kuģu palaišanas speciālisti. Arī Šatalovs ir šīs komisijas loceklis.

Kosmonauti daudz laika veltī, iepazīstoties ar kosmiskā kuģa aparāturu, uz modeļa apgūst praktiskā darba iemaņas.

Apmēram trīs nedēļas līdz startam apkalpe dodas uz kosmodromu Baikonurā. No šejienes startē visi pilotējamie kosmosa kuģi un nepilotējamās stacijas.

PIRMS STARTA

Baikonurā apkalpe beidz gatavošanas lidojumam kosmosa kuģi. Kosmonauti vēlreiz pārbauda visu iekārtu un pārtikas krājumus.

Pēdējās divas dienas pirms starta, kad valsts komisija jau apstiprinājusi kuģa gatavību lidojumam, kosmonauti atpūšas, nodarbojas ar sportu, noskatās kinofilmās — parasti vieglas komēdijas.

No rīta, starta dienā, krievu kosmonautiem, tāpat kā amerikāņu, izdara medicīnisko apskati. Pēc tam katra kosmonauta ķermenim tiek piestiprināti biomedicīniskie adapteri un apkalpes locekļus ietērpj kosmiskajos apģērbos.

Pēc krievu paražas, pirms starta visi pulcējas vienā istabā un nedaudz mirkļu pavada klusējot. Aizējoj kosmonauti, pēc tradīcijas, uzraksta uz durvīm savus uzvārdus.

Pēc lidojuma kosmonauti atgriežas Zvaigžņu pilsētiņā, lai vadītājiem atreferētu lidojuma programmu.

Padomju kosmonauti parasti atsakās apspriest nākamo startu treniņus. «Mēs priekšlaikus neziņojam kaut kādus datumus tādēļ, ka negribam saistīt cilvēkus, kas nodarbojas ar lidojuma sagatavošanu,» saka Šatalovs. Paskaidrodams, kādēļ Padomju Savienība pievērš sevišķu uzmanību orbitālo zinātnisko staciju radīšanai, Šatalovs teica: «Pēdējo desmit gadu laikā kosmiskie lidojumi parādīja, ka kosmiskās un īpaši zemes apkārtējās telpas izmantošana var dot cilvēcei lielu labumu. Lūk, kādēļ nepieciešamas orbitālās zinātniskās stacijas. Bet vispirms mums jāuzzina, cik ilgi cilvēks var nodzīvot kosmosā. Tādēļ mēs pagarināsim kosmonautu uzturēšanās laiku kosmosā.» Šai sakarā padomju kosmonautu sagatavošanas vadītājs pasvītīto, ka «Salūts» — tas ir tikai pirmais solis kosmisko zinātnisko staciju radīšanā.

Džons Vilfords

(No žurnāla «Za rubežom»)

ASV kosmonautika bez rosmes

Ilgus gadus pārpildīti autobusi ar kondicionēta gaisa iekārtām diendienā devās no Lasvegasas uz Nevadas tuksnesi. Mašīnu kolonnas pārvadāja dažkārt gandrīz 3000 cilvēku uz viņu darba vietu «Ezeļu zemienē», kā dēvē šo novadu Sjeranevadas pakājē.

Tur speciālās darbnīcās tehniki strādāja, lai īstenotu vienu no visseksotiskākajiem ASV kosmonautikas projektiem — radītu atomāru raķešu dzinēju «Nerva», kuram astoņdesmitajos gados būtu jāizved cilvēks uz kaimiņplanētas Marsa smilšu tuksnešiem.

Bet tad, kad pētījumi jau bija ilguši 15 gadus un bija izmaksājuši 1,5 miljardi dolāru, «Nerva» projekta realizēšanu pēkšņi — tas notika šā gada martā — pārtrauca. Tagad tikai putni mitinās bijušajos montēšanas cehos un izmēģinājumu korpusos. Kā rakstīja «New York Times», «Izdzinīti kosmonautikas laikmeta pirmā spoku pilsēta».

Cits piemērs. Vairāk nekā 300 miljonu dolāru izmaksāja ASV kosmonautikas galvenajai pārvaldei milzīgu eksperimentālu kosmodromu būve Misisipi štata, kur izmēģināja Mēness raķetes «Saturn-V» dzinējus. Būvdarbos piedalījās ap 6000 inženieru un strādnieku, kas saņēma ap 72 miljoniem dolāru gadā. Tagad vi-

sas eksperimentālās iekārtas ir pamestas, un saujiņa palikušo debatē, kā paglābties no bezdarbnieku likteņa: esošās ierīces projektē izmantot... kokzāģētavas iekārtošanai.

Arī slavenais kosmonautikas centrs Hantsvilā un raķešu montēšanas rūpnīca Mišūdā, netālu no Ņuorleānas, ir jau kļuvušas par vēsturiskām piemīņas vietām.

Cik ļoti amerikāņu kosmonautika zaudējusi no sava spožuma un slavas, kļuva skaidrs, kad notika piektais (un priekšpēdējais) ASV kosmonautu lidojums uz Mēnesi. Vēl pirms diviem gadiem, kad pirmie kosmonauti gatavojās tādām lidojumam, pasaules prese rūpīgi aprakstīja ikkatru viņu treniņu un starta minūti. Bet šoreiz šis notikums likās tik parasts un mazsensacionāls, it kā runa būtu par ekspedīciju uz kādu ne pārāk augstu kalnu.

Tiesa, arī «Apollo-16» lidojums izmaksājis gandrīz 1,5 miljardi dolāru, tomēr avīzes, radio un televīzija aprobežojās tikai ar skopu informāciju, bet 12 dienu ilgo ceļojumu Rietumvācijas televīzija apgaismoja tikai ar nedaudzām Mēness ainavas pārraidēm.

Reizīgā noskaņa, kas pārņem ASV kosmonautikas centrus, atbilst ASV kongresa lēmumiem samazināt izdevumus Visuma iekārtošanas budžetā. Nākošajā gadā

paredzēti vēl trīs kosmiskie lidojumi — viens no tiem iecerēts tā, ka kosmonauti uzturēsies un strādās līdz pat 56 dienām orbitālo kosmisko pētījumu stacijā «Skylab». Bet lidojumu sērija uz

Mēnesi pagaidām izbeigsies ar pēdējo «Apollo-17» lidojumu šā gada decembrī.

Amerikāņu kosmonautika kļūst inerta.

(«Der Spiegel»)

Astronauti mācās krievu valodu

PSRS un ASV nolīguma parakstīšana par sadarbību kosmiskās telpas pētīšanā un izmantošanā mierīgos nolūkos bija liels vēsturisks notikums sarunu gaitā par kosmosa apgūšanu kopīgiem spēkiem.

Šī nolīguma parakstīšana mums nebija negaidīts pārsteigums, jo līdz tam ļoti bieži bijām tikušies. Sevišķi efektīvas šīs tikšanās bija 1970. gada oktobrī, kad pulcējās padomju un amerikāņu zinātnieki, lai vispusīgi apspriestu jautājumu par abu pušu sadarbību. Līdzīgas tikšanās notika arī vēlāk. Viens no interesantākajiem notikumiem būs kopīgi zinātniski eksperimenti, kosmisko kuģu «Apollo» un «Sojuz» savienošana. Šie un citi eksperimenti acīmredzot organiski iekļausies abu valstu plānos. Šī gada decembrī ar «Apollo-17» lidojumu noslēgsies programma «Apollo». 1973. gadā mēs esam paredzējuši izdarīt eksperimentus ar orbitālo staciju «Skylab». Pēc tam piecus gadus esam nolēmuši pārtraukt lidojumus kosmosā ar cilvēkiem kosmiskajā kuģī.

Taču tas nenozīmē, ka būs pārtraukti jebkuri citi kosmiski pētījumi.

1978. gadā atkal atjaunosim lidojumus kosmosā. Tie būs kosmiskie reisi, kur kosmiskos kuģus izmantos dažādu kravu pārvadāšanai. Piemēram, varēs nogādāt orbītā un no orbītas uz Zemes dažādas kravas, kā arī cilvēkus. Šāda veida kosmiskos kuģus lidojumam sagatavos ļoti īsā laikā.

Ja būs nepieciešams, tos izmantos arī mūsu un padomju kosmonautu glābšanai.

Šāda abu pušu sadarbība kosmosa apgūšanā sniegs mums lielu palīdzību, un es ceru, ka mūsu padomju kolēģiem arī. Taču vissvarīgākais man liekas pavisam kas cits — pati sadarbības ideja dažādās zinātnes nozarēs.

Mūsu astronauti jau praktiski gatavojas kopīgiem lidojumiem, daži no tiem sākuši mācīties krievu valodu.

Dr. Dželmss Flečers,

ASV Nacionālās aeronautikas un kosmiskās telpas pētīšanas pārvaldes direktors

PA ĀRZEMJU SLEJAM

Pēdējo gadu laikā Vjetnama un visa Indokīnas pussala pārvērtusies ne tikai par gigantisku poligonu, bet arī par milzīgu laboratoriju, kur izmēģina vismodernākos ieroču veidus — izņemot vienīgi atomieročus —, kur amerikāņu stratēģi izstrādā jaunas karošanas formas.

Kopš 1968. gada amerikāņu bruņoto spēku komandierim Vjetnamā piekomandēts respektabls padomnieks zinātnes jautājumos — ārsts Viljams Dž. Makmilans, kas savu darbību uzsāka ģenerāļa Viljama Vestmorlenda laikā, pēc tam — pie ģenerāļa Kreitona Abramsa. Padomnieku grupas zinātnes jautājumos bija piesaistītas arī jūras kara un gaisa kara spēku komandieriem, kuri darbojas Vjetnamā.

Šie «zinātņu doktori militārā formā» savu darbu veic uz vietām, vienmēr atrazdamies priekšpostējos. Viņi veido kolonāli «zinātniski tehniskā aparāta» avangardu, kas kalpo karam. Pēc «Pentagona dokumentu» publicēšanas kļuva zināms, ka Vašingtonā notiek augstākā mērā slepeni semināri, kuros piedalās ievērojami zinātnieki un prezidentu Kenedija un Džonsona bijušie zinātniskie padomnieki. Neskaitāmās laboratorijas, zinātniskās pētīšanas centri un rūpniecības nozares pēc Pentagona pasūtījuma izdara speciālus pētījumus, un iegūtie rezultāti agri vai vēl tiek izmantoti kara vajadzībām. Spilgts piemērs tam ir lā-

zers, kas dod iespēju izstrādāt tādu bumbu tēmēšanas tehniku, ko varētu salīdzināt tikai ar smalku ķirurģisku operāciju.

Pašreiz ir atmaksots «meteoroloģiskais» jeb, kā to tagad dēvē, «ģeofizikālais» karš. Pirmais mājliens šī jaunā karošanas paņēmiena pielietojumam tika dots «Pentagona dokumentos» un grāmatā, ko 1968. gadā publicēja zinātnieks Gordons Dž. F. Makdonalds.

Kādu laiku Makdonalds piedalījās «Aizsardzības pētījumu institūta» darbā, kura uzdevumos iekļaujas arī jaunu iespēju meklējumi zinātnes un tehnikas sasniegumu pielietojumam karā. Jau vairākus mēnešus pienāk ziņas par to, ka amerikāņi Indokīnā izmēģina līdzekļus, kas mākslīgi izsauc lietu. 1972. gada 17. martā 14 amerikāņu senatori pat iesniedza līguma projektu, kas aizliedz pielietot karā jebkuras apkārtējās vides un planētas ģeofizikālo īpašību izmaiņas. Dažu dienu laikā cits citam sekoja raksti, paziņojumi, atsaukumi utt. Taču īstu vētru radija žurnāla «Science» šā gada 14. jūnija numurā publicētais raksts — dokumenti ar virsrakstu «Baumas par mākslīgo lietu Vjetnamā». Tagad vairs nav šaubu, ka eksperimenti mākslīgā lietu izraisīšanai, pielietojot mākoņu «aprasināšanu» ar sudraba jodīda kristāliem, tika izdarīti Laosā ar nolūku applūdināt ceļus un tādējādi apgrūtināt kravu pārvadājumus uz Dienvidvjetnamu.

Amerikāņu oficiālās aprindas klusē, ja neskaita gadījumus, kad runa ir par Ziemeļvjetnamu. 6. jūlijā aizsardzības ministrs Melvins Leirds paziņoja, ka «Pentagons nekad nav piedalījies kaut kādā programmā vai darbībā, kas būtu vērsta uz meteoroloģisko apstākļu izmaiņām virs Dienvidvjetnamas». Tas liek domāt, ka citos Indokīnas pussalas rajonos bijis citāds stāvoklis. Tagad nevienam nav noslēpums, ka Savienoto Valstu Aizsardzības ministrija jau vairākus gadus strādā pie klimata izmaiņas projektiem. Ir pat zināmi šo projektu nosaukumi: «Cirks», «Zilā Nīla», «Trakojošā vētra» utt.

«Meteoroloģiskajam karam», kura iespējamie rezultāti vēl pilnībā nav izziņāti, ir divas «priekšrocības»: tas var palikt noslēpumā tīts, un tas arī neprasa lielus izdevumus.

«Meteoroloģiskā kara» metodes iespējamā izmantošana Ziemeļvjetnamā izraisītu katastrofālus plūdus, kuros aizlietu bojā civiliedzīvotāji, jo karadarbība sakrīt ar musonu periodu un nodarīs lielus postījumus, kaut arī nejausūs, dambju sistēmā, kas iestiepijas vairāk nekā 4000 kilometru Tonkinas zemienē.

Amerikāņu žurnāls «Bulletin of the Atomic Scientists» rakstīja: «Savienotās Valstis Vjetnamā karo pret ģeogrāfiju.» Pasaulē varenākā aviācija «nespēja sadragāt mugurkaulu cilvēkiem», Vjetkongas cilvēkiem, kas pārvadāja municiju un pārtiku. Tad

agresori sāka pastiprināti lietot defoliantus. 1972. gada maijā amerikāņu žurnāls «Scientific American» rakstīja: «Dienvidvjetnamas meži uz pusi zaudējuši savu komerciālo vērtību». Par to neapstrīdami liecina sprādzienbedru skaits, kuras radušās bombardēšanas rezultātā. Kā atzīmē žurnāls, «daži Vjetnamas rajoni tagad atgādina Mēness virsmas fotogrāfiju».

Tai pašā žurnāla numurā teikts, ka bumbu kopsvars, ko no meta uz Indokīnu laikā no 1965. līdz 1971. gadam, sasniedz 13 milj. tonnu; no tām divas trešdaļas no meta uz Dienvidvjetnamas teritoriju. Atbrīvotās enerģijas ziņā tās ir ekvivalentas 450 tāda tipa atombumbām, kuras tika nomestas uz Hirošimu. Tas nozīmē, ka uz katru zemes hektāru, ņemot visu Indokīnas teritoriju, iznāk apmēram 150 kilogramu sprāgstvielu, uz katru iedzīvotāju — 300, uz katru sekundi laika — 60 kilogramu.

Zurnālā «Scientific American» publicētā raksta autori Arturs Vestings un E. Pfefers aprēķinājuši, ka šīs bombardēšanas rezultātā izveidojušās apmēram 26 milj. sprādziena bedru un virspusē tika izsviesti miljoni kubikmetru zemes. Rīsa vietā tur tagad aug zāle, bet bedres aizpildījušās ar ūdeni un pārvērtušās par mokitū perēkli.

Daba, tāpat kā cilvēks, ja vēl ne vairāk, smagi cieš no Vjetnamas kara sekām.

(No avīzes «Combat»)

METEOROLOĢISKAIS KARŠ

RIT DARBA DIENA RAUNĀ ...

Katram ir tādas vietas, kuras, ja kaut reizi tur būts, gribas apmeklēt vēl un vēlreiz. Taču Raunas ciems, kas jūs sagaida, paslēpies dziļā senlejā, diezin vai atstās vienaldzīgu pat vizismlaicinātāko dabas skaistuma un vēstures pieminekļu cieniņā.

Jā, sena un slavena ir Raunas novada vēsture. Šeit ir daudz vēstures un arhitektūras pieminekļu, ģeoloģisku un botānisku retumu, daudz krāšņu dabas skatu. Ne velti Rauna sirmā senatnē ir bijusi bieži apdzīvota, par ko liecina pilskalni, latgaļu un somu cilšu kapulauki un senkapi vēl no mūsu ēras pirmā gadu simteņa.

Taču nebūtu pareizi jūsmot tikai par Raunas vēsturi, tās dabas skaistumu, jārunā arī par tās darbiem. Raunā jau sirmā senatnē radusies pirmatnējā ražošana. Kā liecina izrakumi, pašā lielākajā Latvijas pilskalnā — Tanīsa pilskalnā, kur, pēc dažu vēsturnieku domām, bijusi plaši daudzdzīvotā senlatviešu pils Beverīna un valdījis Tālavas latgaļu valdnieks Tālvāldis, — bijušas arī kurpnieku darbnīcas, tur apstrādāta dzelzs un bronza, jo atrasti lielāki metāla sakausējumu krājumi. Bet XIX gs. Raunas apkārtnē darbojušies vairāki rūpniecības uzņēmumi, kur ražots cukurs, izgatavots papīrs un, kā liecina vēstures avoti, tur 1821. gadā vietējā degvīna brūzī sācis strādāt pirmais tvaika katls Latvijā.

Sodien Raunas ciemata iedzīvotāju darbi un gaitas galvenokārt saistītas ar vienu no Cēsu rajona ekonomiski spēcīgākā kolhoza «Sarkanais Oktobris» un Latvijas lauksaimniecības tehnikas Cēsu rajona apvienības ražošanas centra dzīvi. Lai arī mana braucienu mērķis ir paskatīties, kā sokas darbi apvienības ražošanas centrā, skatam nepamanītas nepaliek arī jaunās, modernās dzīvojamās mājas, ēkas pirtij, sadzīves pakalpojumiem, kas uzceltas turpat kaimiņos kolhoza daļā. Par pārējo: ka kolhozom ir priekšzīmīga saimniecība, galvenais attīstības virziens — lopkopība, man stāstīja apvienības ļaudis. Pie tam apvienības galvenais inženieris Vladislavs Kručāns piebilst, ka tik spēcīgus speciālistu kadrus, kas ļauj plaši izvērst lopkopības un lauku darbu mehānizāciju, varēs atrast ne visai daudz mūsu republikas kolhozos. Arī darba samaksa kolhozā tagad esot tāda, ka par apvienības štatu papildināšanu uz kolhoza rēķina, kas, nebūs grēks sacīt, tomēr agrāk esot noticis, tagad pilnīgi atkritof. — Šodien tā vien jāraugās, lai kolhozs pašiem kādu labu «specu» nenocel, jo darba un dzīves apstākļi nu jau pavisam satuvinājušies, — ar viņam raksturīgu, nedaudz zobgalīgu smaidu rezumē V. Kručāns. Un tad mūsu saruna pievēršas pašas apvienības pēdējos divos gados uzceltajam un gatavotajam.

Aizpērn braucu uz Raunu, lai redzētu, kā tur lej precīzas tērauda detaļas. Lējumu liešana ar izkausējamiem modeļiem — tā sauc šo precīzās liešanas metodi — nav jauna. Tā bija pazīstama ļaudīm pirms daudziem gadu simteņiem. Modeļus no bišu vaska seno amatnieku rokas lipināja ar neatkārtojamo māku, ļaujot vaju visdziļākajai fantāzijai. Gatavos modeļus apsmērēja ar māliem un ilgāku laiku žāvēja gaisā. Pēc tam tos sildīja ugunskurā, līdz vasks izkusa un iztecēja pa šim nolūkam atstātu caurumu. Iegūto māla veidni apdedzināja un piepildīja ar izkausētu metālu.

Šīs liešanas metodes pirmsākumi meklējami pirms 4000 gadiem senās Ēģiptes un Ķīnas meistaru darbos. Daudzie arheologu izrakumi skatu kurgānos liecina, ka arī skiti aptuveni pirms 2500 gadiem teicami pārvaldījuši šo precīzās liešanas metodi, galvenokārt veidojot rotas lietas.

Vēlāk, 18. un 19. gadsimtā, Krievijā pēc vaska modeļiem lēja vairākus monumentālus darbus, kas kļuvuši par liešanas mākslas pieminekļiem. Starp tiem jāatzīmē piemineklis Pēterim I — «Vera jātnieks» Ļeņingradā, piemineklis Miņinam un Požarskīm Maskavā un citi.

Precīzās liešanas metode ar izkausējamiem modeļiem gandrīz bez pārmaiņām ir nonākusi līdz mūsdienām. Rūpnieciski to plašāk sāka pielietot tieši pēdējos trīsdesmit četrdesmit gados.

— Ko mūsu ļaudis šajā laikā ir paveikuši, kādas ir viņu nākotnes ieceres, to vislabāk var pastāstīt pats galvenais lējējs — liešanas ceha vadītājs Ilmārs Līkums, šī pasākuma organizators un galvenais veicējs, — saka V. Kručāns. Bet paveiktis nav maz, varbūt arī tieši tāpēc I. Līkumam nu jau otro gadu uzticēts arī apvienības partijas organizācijas sekretāra amats. Viņš tad arī mani iepazīstina ar visu jauno, ko var redzēt apvienības saimniecībā.

Vispirms dodamies uz stalto celtni, kuras lielle, apgaismotie logi jau iztālēm redzami. Tā ir jaunā katlu māja.

— Ēku pērn uzcēlām paši saimnieciskā kārtā, — stāsta katlu mājas priekšnieks Ļeņina ordeņa kavaleris, Raunas ciema deputāts Arvīds Zālītis. Tikai katlus uzstādīja Valmieras katlu montāžas brigāde, bet automātika ir Ļeņingradas speciālistu devums.

Turpat arī atpūtas stūrītis — kā kādas svarīgas iestādes uzgaidāmā telpa. Galdiņš ar laikrakstiem un žurnāliem. Savus zarus pleš citronkoks, aug palmas, un adatainās galviņas pret mākslīgo gaismu slej daudzie kaktusi.

— Viss katlu mājā redzētais pērnā rudenī pagalam pārsteidza Vilandes lauktehnikas ļaudis, ar kuriem sacenšamies jau otro gadu, — stāsta I. Līkums.

LLT Cēsu rajona apvienības ražošanas centrs izveidojies kādreizējā Raunas muižas teritorijā. Pamazām bijušās muižas ēkas nomainīja jauni, mūsdienīgi ražošanas korpusi. No seno muižas stāļu vietā uzceltā traktoru remonta ceha ik gadus izauļo pāri par 450 tērauda rumaku, kas atguvuši darba spējas. Vecās klētis nomainījis virpu remonta ceha korpusus. Tikai vēl aiz katlu mājas, kā pēdējais mohikānis, melno bijušā muižas pagraba atliekas. Taču arī to tuvākajā nākotnē paredzēts izmantot, lai šeit izveidotu visiem apvienības ļaudīm atpūtas vietu, kur pusdienas pārtraukumā pasēdēt, atpūsties, pamielot acis pie košu krāmu zaļuma, akmeņdārza dažādu ziedu un augu mozaikām. Tā būs daļa no mūsu teritorijas zaļās zonas.

Otrs pērnā gada veikums — degvielas iepildes stacija. Erti, asfaltēti piebraucamie ceļi, automatizēta vadība, kur degvielas izsniedzējam tik vien darba kā, sēžot siltumā, operatīvi vadīt degvielas padevi un atzīmēt nepieciešamo. Visur gaumīgi izveidoti uzraksti, norādes. Jā, tas jau ir lielpilsētas līmenī! Tālāk ejam garām nelielai, zemai ēkai. Tā ir vecā galdniecība. Bet arī to

atpūtā atlaidis pērn pašu celtais plašais galdniecības ceha korpus turpat līdzās. Pērn uzsākta nestandarta iekārtas ražošana lauku vajadzībām. Arī tā ieguvusi sev gaišu, plašu mājokli. Bet tagad dienas kārtībā kabeļu ražošanas organizēšana.

Esam nonākuši līdz Ilmāra Līkuma valstībai — liešanas ceļam.

Lējumu ražošanas apjoms pēdējos divos gados gandrīz pieckāršojies. Tagad mēnesī cehs jau dod pāri par deviņām tonnām derīgo lējumu.

— Lejam pāri par 90 dažāda nosaukuma lējumu no vairākām tērauda markām, kuras kausējam 160 kg kausēšanas krāsnīs, taču nākotnē domājam uzstādīt 430 kg krāsni. Tas ļaus mums paplašināt izgatavojamo lējumu sortimentu. Padomā ir arī izgatavot dažādus mākslas lējumus, kuru varētu iegādāties tūristi, kas te iegriežas. Pirmais mēģinājums šajā ziņā — pēc pasūtījuma liešais Ēģiptes dieva Ozīrisa tēls. Lējumus realizējam dažādiem mūsu republikas uzņēmumiem un organizācijām, taču pasūtītāju pulkā ir arī Igaunijas, Ukrainas, Baltkrievijas, Lietuvas, Ļeņingradas un Pleskavas apgabala lauktehnikas nodaļas un citas organizācijas, tāpēc pasūtījumu portfelis vienmēr pilns.

— Lai gan šis tas ir paveikts, — pieticīgi rezumē b. Līkums, — tuvākajā nākotnē jānodrošina augstāks roku darba mehānizācijas līmenis. Daudz laika un spēka prasa lējumu modeļu izgatavošana no parafīna un stearīna maisījuma. Tagad Rīgas ķīmiskās mašīnbūves rūpnīcā pasūtīta modeļspiede. Jāizgatavo modeļu pārklāšanai nepieciešamās suspensijas maisījums. Ir vēl virkne lielāku un mazāku vajadzību, kas jārisina. Bez tam tuvākajos gados paredzēta kopējās sagatavošanas nodaļas būve.

Un tad atkal esam galvenā inženiera V. Kručāna kabinetā. Esot pašlaik tāds brīvais mirklis, varēšot parunāt. Vispirms jau, — kā esot patīcīgs redzētais? Godīgi atzīstos, ka tik lielas pārmaiņas gan neesmu gaidījis, jo viss taču galvenokārt veikts saimnieciskā kārtā, pašu ceļa jaužu un nelielās, diviem autoceltniem apgādātās būvbrīvēdes spēkiem.

— Jā, ļaudis mums apzinīgi, labi. Ja vajadzīgs, neviens neželē spēkus darbam. Lai to panāktu, cenšamies audzināt, ietekmējam ar materiālās stimulēšanas sistēmu. Bez tam reizi nedēļā, piektdienās, īpaša komisija ik ceļā pārbauda ražošanas kultūru, darba drošības tehnikas stāvokli un produkcijas kvalitāti. Šos rādītājus ņemam vērā, vērtējot cehu darbu ikmēneša sociālistiskajā sacensībā un piešķirot prēmijas.

Kad runājam par ražošanas tuvākajām un tālākajām perspektīvām, ienāk arī apvienības pārvaldnieks Ilmārs Bergmanis.

— Jā, plāni ir visai iespaidīgi. Bez tam papildus paredzēta nestandardizētas iekārtas izgatavošana, kas tik ļoti nepieciešama lauku saimniecībām. To visu mēs saprotam un arī cenšamies tikt galā ar uzdevumiem. Diemžēl tie, kas šo darbu mums uzdeva, aizmirsuši, ka šīs produkcijas izgatavošanai nepieciešami visai prāvi materiālu resursi, fondi uz tiem papildus nav izdalīti. Tādēļ mums bieži vien apgādes jautājumos iznāk būt lūdzēju lomā, un tas bremzē ražošanu. — Pēc tam viņš turpina:

— Šodien ļoti svarīga problēma ir servisa nodrošināšana lauksaimniecībā. Fermu mehanizācijas darbus pēdējos septiņos gados esam gandrīz pieckāršojuši. Veicam piena slaukšanas un saldēšanas iekārtu tehnisko apkalpi, rūpējamies, lai būtu kārtībā arī citas iekārtas. Taču vieglitas nav.

Apvienība ik gadus kāpina ražošanu par 25 līdz 35 procentiem. Bet strādnieku skaits pēdējos četros gados palielinājies kopumā tikai par 12 procentiem. Tātad darba ražīgumu šeit galvenokārt kāpina, pilnīgāk mehanizējot ražošanas procesu, liekot lietā iekšējās rezerves.

Man par I. Bergmani teica: «Cilvēks ar lielu darba pieredzi, ļoti noteikts savos solījumos, taisnīgs. Liela autoritāte visu darbinieku vidū.» Visu to apliecina arī pērn saņemtais Darba Sarkanā Karoga ordenis. Taču mani visvairāk iepriecināja, ka saruna ar I. Bergmani izvērsās plaša. Kaut par viņu saka arī: tāds lietīšs, taču mazrunīgs, mīlot feikt «Es nekad neesmu cietis no tā, ka esmu klusējis, taču bieži gan no tā, ka esmu lieki izrunājies.»

Abi apvienības vadītāji 11 kopīga darba gados ļoti labi sastrādājušies, par to dzirdēju no apvienības ļaudīm, to sajutu arī sarunājoties. Labās sadarbības pamatā ir precīza pienākumu sadale, katra pienākumos ietilpstošo funkciju lieliska pārzināšana.

Par galveno inženieri V. Kručānu saka: «Visus jautājumus risina ar viņam raksturīgu entuziasmu, ierosmi, pilnīgu pašatdevi. Teicami pārzina tehniskos jautājumus, lielisks organizators.»

Biedra Kručāna organizētajos pasākumos viss līdz galam izdomāts un sagatavots. Kā saka: deg darbam, sāpīgi pārdzīvo neveiksmes darbā, ja tās dažkārt gadās. Un vispār, lielisks, atsaucīgs cilvēks, vienmēr gatavs palīdzēt. Ne velti Raunas iedzīvotāji viņu ievēlēja par sava ciemata deputātu.

Ja jau es rakstīšot par rauniešu darbiem un nedarbiem, tad noteikti lai neaizmirstot arī tās labākos ļaudis, kas iet apvienības tehniskās domas avangardā. Tā daudziem pasākumiem tehnisku ierosmi devis galvenais tehnologs Imants Āboliņš, bet savas metāla liešanas lietas atzīstami virzot Ilmārs Līkums. Lieliski uzticēto darbu veic teicami amata pratēji Jānis Hincenbergs un Pēteris Puriņš. Par P. Puriņa amatiem gan esot jārunā daudzskaitlī, jo viņš protot strādāt uz visiem darbgaldiem, esot labākais metinātājs apvienībā.

— Jā, Puriņš ir lielisks cilvēks, ar gudru galvu un zelta rokām, — piebilst Ilmārs Līkums. — Ir pat izgatavojis tādu pa ūdeni braucamo ar reaktīvās darbības principu. Ļaudis grozīja galvas, sak, čiks vien iznāks, bet pēc tam skatās, brauc kā pats nelabais. Lūk, kāds vīrs ir mūsu Pēteris!

Beidzot nonākam arī pie apvienības ļaužu sadzīves jautājumiem un to devuma visa ciemata interesēs. Darīts jau fiekot. Pēdējos gados uzceltas četras mājas, kopā 70 dzīvokļu, tādēļ jau arī kadri tagad daudz maz nostiprinājušies. Apvienības ļaudis piedaloties ciema deju kolektīvā, kori, ansambļos, braucot uz Valmieras un Rīgas teātru izrādēm. Interesējot volejbols, novuss, šaušana, esot izmāģinājuši spēkus autorālījā. Par makšķerētājiem un bļītkotājiem paš neesot ko atgādināt, tie taču esot jebkurā kolektīvā.

Kad veicami pasākumi Raunas ciemata kopējās interesēs, apvienības ļaudis parasti ejot priekšgalā. Talkās uzkopjot zivju dīķi, kura krastā ik gadus svinot tradicionālos zivju svētkus, aprūpējot Brāļu kapus, pilskalnu ar kādreiz slavenās Rīgas arhibīskapa Alberta pils drupām. Te taču visapkārt vēsturel Pie pils sienām stīvi cīnījušies gan Ivana Bargā, gan arī poļu, vācu un zviedru karapulki. Apvienības ļaudis palīdzot uzkopt arī Raunas Štaburagu, kas, pievakara saules apmirdzēts, zaigo visās varavīksnes krāsās. Tas ir interesants dabas veidojums — kaļķakmens klints ar avotu. Bet tā pakājē zied alpu faucene.

Viss šis skaistums esot noteikti jāredz vasarā. Tad varēšot izpeldēties aizpērn ar koptģiem spēkiem atjaunotā dzirnavu dīķī, pasauloties tā krastā. Un tikai tad jau arī varēšot novērtēt ar kokiem lieliski noaugušo Latvijas sraujākās upes Raunas un tās pietekas Līčupītes skaistumu, izkāpelēt pa to stāvajiem krastiem, pie viena iegriežoties arī Velna alā.

Neviens Raunas apmeklētājs nevar palikt vienaldzīgs pret šo skaistumu. Bet, kur apkārt ir tāds skaistums, tur arī katra darba diena rit ar vislielāko devumu. Par to vislabāko liecību dod arī LLT Cēsu rajona apvienības šodienas darbi.

KĀRLIS KROZS

LAIMONIS PĒLMANIS

* * * * *

Skumjas —
Vien otrādi pagrieztais prieks,
Zila debess, kas noslēpta
Krusas mākuļu nīgrajās lēšķēs,
Dziesma, kam aizspiesta mute.

Vai tad taisnīgums drikst
neatgrūzt varmākas roku,
Nenoraut biedīgo ēnu tūces
No debess dzidrajām acīm
Un nepagriezt atpakaļ prieka seju,
Kuru aizgriezta ačģārnība?

No viena stara
Var izkalt simts gaismas šķēpu,
Un katrs no tiem var sacirst
Simts ienaida kalnus, —
Lai atsmaida prieks kā lēkts,
Lai salauztās ēnas bēg
melnajos mākoņu kuģos
Uz nekurienu.

Viens tavš skatiens
aizved mani kā trosu ceļš
Pār Svešatnes upi
Uz tikko jaušamu Tuvības salu.

Viens vārds savieno divus krastus —
Varbūtējo ar Esošo.
Un izklāj pār tiem
tīras Maiguma debesis.
Otrs skatiens un otrs vārds
Sarauj stiprās tērauda tauvas
Un iesviež mani Izmisuma jūrā...

Eduards Grīgs — «Pavasari»

Dzeltenās rozēs

ŅINAI

Tu dāvināji
Piecus dzintarkausus,
Kas pildīti ar dzidru rīta elpu
Un tavu silto acu piemirdzēti.

Mēdz sacīt:
Dzeltens — tas ir viltus...
Vai tiešām —
Piecas glāzes
pildītas ar saldiem meliem?
Vai piecas vāzes
laipnas liekulības?

Nē, sacītāji nezin to,
Ka tie nav ziedi vien, —
Tur pieci saules taureņi
uz staru spārnīem
Nes rudens dienai pavasari;
Tur dzirksti
kādas klusas, netveramas gaidas
Ar negaistošu skaidrību.

Krit palāses. Krit. Krit.
Kā dzidri zvārguļi krit
no egļu zariem
Un sitas pret klīntim, rit...

Un salejas tērcītēs,
Skrien kā pārgalvoji troļļi lejup,
Ienirst putainās upēs
Un kūleņo, lēkā starp granīta blūkiem
Uz jūru, uz tāli, uz horizontu,
Un šļakatas uzsit līdz saulei!

Un vārs sniegpulkstenītis
Uz nošķelta akmens kores
Baltu klusumu zvana.

... Krit palāses. Krit. Krit.
Kā dzidri zvārguļi krit
no egļu zariem
Un sitas pret klīntim, rit...
Un par aprīli to,
kas mani palajošs mit,
Vairs jāsaka nav nekas —
Atnāca Grīgs šodien visu tev pasacīt.

LENINA IEĻA

Ielas sākums — sarkanie latviešu strēlnieki granītā.

Par Rīgas galveno ielu šajā žurnāla numurā stāsta daži Viestura Vasiļevska fotozņēmumi. Tās ir katram rīdziniekam ļabi pazīstamas vietas un tomēr dažā attēlā varbūt arī mazliet neparastas, ne tādā redzes leņķī tvertas, kādā mēs tās skatām, ik dienas staigājot pa savu pilsētu, sākot ar Oktobra tiltu pār Daugavu un beidzot ar Rīgas siluetu, kas pavērs katram iebraucējam pie Juglas. Protams, tie ir tikai daži fragmenti no pilsētas galvenās maģistrāles.

Sodien šāds skats pieejams vēl tikai jaunās viesnīcas cēlājiem. ▶

Satiksmē, satiksmē... Pat galvenā iela dažkārt pilnīgi noslogota.

Raumā ir arī savi tēraudkarsētāji. Precīzas lietas metinās Jānis Baļna proti ļoti vispareizīgākās detaļas traktorū un automašīnu remontam.

Latvijas Lauksaimniecības tehnikas degvielas bāzes pārziņe Autma Jermužāne ilgājos darba gados iemantojusi visa kolektīva cieņu.

Jaunā kaļķu māja. Ļeņingradeiņu uzstādītā automātika sekmē līs darbu, bet spodriba un «mazais botēniskais dārzs» vies mundrumu visos, kas kaut brīdi lenāk tajā gittājē ākā.

Vieni apgalvo, ka Raunas skaistums vislabāk atklājas vasarā, otri — ka rudenī, kad ik koks un krūms ietērpjas koļājās karnevāla krāsās. Bet varbūt, ka tālsnība ir tam, kas saka, ka Rauna ir skaista visos gada laikos, tikai uzmanīgāk jāpāvēro tās ainava, uzmanīgāk jāmeklās Raunas un Ļiupes talās.

RIT DARBA DIENA RAUNĀ...

Dīšis. Nosaukums prozaisks, bet tā apkārtnē iekārtofa un uzkopfa ir sītu kūrotiņu grezību, sīz krasmalu laiprāt nāk strādnieki darba pārtraukumos, un brīvstundās tuvējās skolas bērni piecīšas par mierīgajām zīvim un baro lās.

Par kārtību un spodribu cīemāš rūpējas visi Raunas iedzīvotāji, un viņu ieguldītāis darbs bagātina dabas skaistumu.

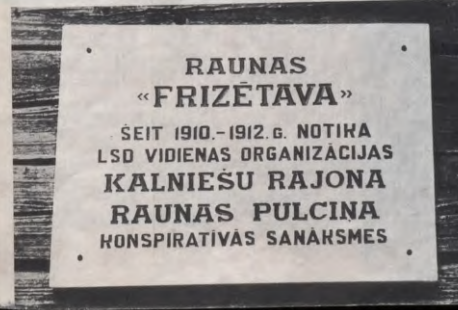
Rauna hecas augšup. Tāpat kā daudzi Latvijas cīemati. Un, ja uzņēmuma rīcībā ir labiekārtofi dzīvokļi, tad arvien stabilāks veidojas arī labu meistaru kolektīvs.

Ceha brigadieris Jānis Bernards rūpējas, lai precīzi darbotos spēciogo dizeļu degvielas sistēmas aparatūra.

Lappuse Raunas vēsturē. Piāksne pīe koka namīga palīdž atrasti un stāstā par «Frizētavu», kur no 1910. līdz 1912. gadam notikāšas LSD Vidienes organizācijas Kalniešu rajona Raunas puļciņa konspiratīvās sanāksmes.

ZANA LEODZINA foto

DZIESMU VAIKS

Dzied Karelš Gots.

Karelš Gots draudzīgā sarunā ar mazo rīdnieci.

Dziedonis vaļas brīdī.

ZIGURDA MEŽAVILKA foto

Visā pasaulē lielu popularitāti ieguvuši dziesmu tekstu autori, izpildītāji un komponisti. Visiem mums atmiņā «Vaboju» (The Beatles) — četru angļu jauniešu panākumi. Lielbritānijas karalietne viņiem pasniegta augstāko ordeni par savas zemes cienīgu popularizēšanu un arī par . . . miljoniem sterliņu mārciņu, kas ielūda britu laivas kasē nodokļu veidā no ienākumiem par pārdotajām skaņu plātēm, par grandiozajiem koncertiem.

Sī visu aptverošā dziesmu «slimība» turpinās. Slaveni dziedoju popularitāte ir tik liela, ka biļetes uz viņu koncertiem tiek izpirktas zibenīgi, skaņu plates ar viņu dziesmu ierakstiem ir liels deficīts.

Toma Džonsa, Salvadores Adamo, Engelberta, Hamperdinka vārdi liek straujāk pukstēt simtiem tūkstošu dziesmu draugu sirdīm visās zemēs. Līdzās šiem slavenajiem dziesmu meistariem mīnams arī čehs Karels Gots.

Estrādes dziedātājus bieži apvaino labskanīgas balsis trūkumā, ko aizvietojo mikrofonu. Dažkārt tos nievājoši dēvē par «mikrofona grauzējiem». Taču viņu auditorija ir milzīga. Vienā koncertā ir līdz 20 000 klausītāju. Tādu milzīgu auditoriju nevarētu «piedziedāt» neviens slavens dziedonis.

— Viņa balss skan dzirdri un tīrskanīgi kā kristāla kauss, kad tam piesit ar āmuriņu, — man teica kāds mūsu Filharmonijas darbinieks pēc Karela Gota koncerta Rīgas ziemas stadionā.

— Kaut ko tādu tik grandiozu savā mūžā nekad nebiju dzirdējis. Ladislava Staldla orķestrī katrs muzikants ir pasaules klases solists. Viņu izpildījumā Hačaturjana pazīstamā «Zobenu deļa» ieguva pilnīgi jaunu skanējumu, vitalitāti, kļuva dēmoniska, satricinoša. Bet Gots ieveda mūs brīnišķīgu dziesmu kristāla pili, savaldzināja ne tikai ar lielisko balsi un lielisko dziedājumu, bet arī ar savu vienkāršību un draudzīgo attieksmi pret klausītājiem, — teica kāds mans kolēģis, žurnālists, kas regulāri apmeklēja estrādes koncertus.

Reizē ar mani koncertā bija kāds čehu inženieris no Prāgas rūpnīcas «Tesla». Viņa iespaids:

— Karels Gots pie mums tiek uzskatīts par «ārzemnieku». Viņš daudz laika pavadā garos koncertceļojumos ārpus Čehoslovākijas. Piemēram, aizpērn Gots 7 mēnešus dziedāja miljonāru izpriecības pilsētā Lasvegasā, Amerikā. Tur biļetes esot maksājušas pasakainu naudu un izpārdotas ilgi pirms koncertu sākuma. Čehoslovākijai tas devis lielu ārzemju valūtas ienākumus. Tā nu iznācis, ka es mūsu slavenāko dziedātāju pirmo reizi noklausos, atrodoties ārzemēs . . .

Koncerts vēl nebija izskanējis, kad uz skatuves pusi ceļoja rozes, neļķes. Belgās bija īsts ziedu klēpis. Gota talanta cienītāji neskojoties ar atzinību.

Koncerts sen bija beidzies, bet Karels Gots vēl stāvēja pie ziemas stadiona dienesta ieejas un nenoguris rakstīja autogrāfus. Kad savu «trofeju» bija dabūjis pēdējais — mazs, sīks puīselis,

«kaujas lauku» atstāja arī Karels Gots.

Nākamā diena. Rit koncerta pirmā daļa, kurā Karels Gots ir brīvs. Iedzēris tasiti kafijas, viņš dodas uz garderobi, lai pārģēbtos smokingā. Dienesta ieejas vestibilā uz divāna sēž maza meitenīte. Tētis un mamma klausās koncertu, bet mazajiem tas nav atļauts. Karels Gots nosēžas blakus mazajai. Parunājas ar viņu, mēģina meitenīti aizvest garām bargajiem kontrolleriem. Tomēr tas neizdodas. Un tad mākslinieks nodzied mazajai pantiņu no čehu tautas dziesmas. Laikam gan daudz no klausītājiem būtu apskauduši mazo meiteni par to, ka Gots dziedājis viņai — vienai pašai.

— Jums vajadzīga intervija un grībat arī fotografēt? Pledodiet, bet šodien tas nav iespējams. Viss laiks diemžēl jau aizņemts.

Mēs norunājam tikties nākamās dienas pļevakarē pirms koncerta. Kā parasti, slavenais dziedātājs bija gērbies vienkārši un neuzkrītoši, un mēs devāmies pastaigā uz Daugavas attekas krastu. Tā radās šīs fotogrāfijas un rindīņas par slavenu dziesmu meistaru.

Karels Gots ir interesants sarunu biedrs.

— Parasti atceras kādu jocīgu vai nopietnu gadījumu, kas mākslinieku pievērsis viņa mākslai. Vai arī jūs tādu varat atcerēties?

— Es nevaru nosaukt kādu īpašu gadījumu, kas mani būtu pievērsis dziedāšanai, mūzikai. Kora dziedāšana man patika jau no mazotnes. Varu tikai teikt, ka pirmo lielāko panākumu guvu, piedaloties jauno talantu konkursā. Toreiz es neieguvu pirmo vietu, taču skatītāju atzinību gan. Tas mani pamudināja iestāties konservatorijā, kuru es beidzu pēc sešu gadu studijām. Taču vislielākie nopelni manā izaugsmē, visā tajā, ko esmu sasniedzis, pieder teātra «Semafor» kolektīvam. Sajā teātrī valdīja neparasti radoša un vienmēr pacilāta atmosfera.

— Slavenus māksliniekus arvien aplenc cienītāju pulks, autogrāfu mednieki un arī jaunas meitenes, kas māksliniekā bieži vien saskata savu ideālu un varoni. Ko jūs par to domājat?

— Tas viss piedod māksliniekā dzīvē jēgu, var pat teikt — uztur viņu pie dzīvības. Es neesmu izņēmums. Mums, dziedātājiem, vienmēr vajag kādus, kas mūs klausās. Tikal tā es ledomājos savas mākslas jēgu. Tāpēc es labi saprotu un cīnu visus tos, kas vāc mākslinieku fotogrāfijas un autogrammas. Es pats, kad biju puika, stundām ilgi dežurēju, lai dabūtu kādu dziedātāja vai dziedātājas autogrammu. Viena vienīga tāda tikšanās, viens vienīgs silts acu skatiens vai autogramma bija pletiekošs enerģijas lādītis, lai mani spānotu nākošajai smaga darba nedēļai.

— Vai jūs nodarbojaties ar sportu, vai jums patīk skatīties sportistu cīņas?

— Mani satrauc sportiskas cīņas notikumi. Sajā ziņā es ļoti mīlu skatīties hokeju. Pats labprāt daudz braucu ar divriteni, spēlēju futbolu, taču skatīties šos sporta veidus man šķiet garlaicīgi. Pēdējā laikā esmu alžārvies

ar tenisu. Tas ir lielisks sporta veids. Zēl, ka tik vēlu to atklāju!

— Kādas profesijas ļaudis jūs visvairāk cienāt vai apbrīnojat?

— Kā katrs dziedātājs, arī es apbrīnoju aktierus. Laba aktiera priekšā vienmēr noņemmu, ja tā var teikt, cepuri. Ja mani uzaicina spēlēt kādu lomu teātrī vai filmā, uzskatu to par lielu godu.

— Bieži apgalvo, ka estrādes dziedātāji nicinot klasisko mūziku un aizvilinot mūzikas draugus no tā sauktās nopietnās mūzikas. Kā ir patiesībā?

— Man liekas, pats par sevi saprotams, ka klasiskā un estrādes mūzika viena otru neizslēdz, bet gan tieši otrādi, viena otru papildina. Saprotams, ir brīži, kad es labprāt ar lielu nopietnību klausos tādu mūzikas milžu kā Čaikovska vai Dvoržaka darbus. Tāpat arī mūsdienu komponisti radījuši daudzus ģeniālus darbus.

— Saka, ka agrāk komponisti rakstījuši melodiskāku mūziku, turpretim tagadējie neradot dziļi izjustus darbus. Vai jūs piekriņāt šiem uzskatiem?

— Tagad komponisti raksta isākus darbus nekā agrāk, jo viņi, tāpat kā citus cilvēkus, skāris straujais, dinamiskas pilnais laikmets. Muzikālā doma viņu darbos ir interesantāka un ātrāk attīstās nekā agrāko laiku mūzikas meistarū sacerējums. Un vēl viena starpība — agrākajos laikos muzikālā izglītība un māka komponēt bija pieejama tikai retajam. Turpretim tagad, var teikt bez pārspīlējuma, daudz maz muzikāli izglītots ir katrs otrais. Katram jaunam cilvēkam, kam vien ir talants, tagad ir iespējams to attīstīt. Un man šķiet, ka talanti tagad zudumā iet visai reti. To liecina daudzās džeza grupas, vieglās mūzikas draugu pulciņi, ansambļi . . .

— Ko jūs darāt brīvajā laikā, atvaļinājumā?

— Patiesībā man atvaļinājuma nav. Kad aizbraucu mājās, es nevaru sēdēt, rokas klēpī salicis, man tūdaļ niez rokas ķerties pie darba. Pat tad, kad esmu cieši nolēmis atpūsties savā vasarnīcā netālu no Prāgas vismaz kādas divas trīs nedēļas. Varu «nobumbulēt», lielākais, trīs četras dienas.

— Ja pasaules estrādes mūzikas zvaigžņu koncertā jums dotu iespēju dziedāt vienu dziesmu, kuru jūs izvēlētos?

— Es noteikti sacerētu kādu pilnīgi jaunu dziesmu.

— Mūsu republikā jūs pavadījat tikai dažas dienas. Vai paspējāt iepazīties ar mūsu estrādes komponistiem, dziedātājiem?

— Latvijā esmu pirmo reizi. Un tikai tagad es iepazīnos ar jūsu komponistu Aleksandru Kublinski, man uzdāvināja Raimonda Paula plates. Tādējādi kādā brīvākā brīdī man būs iespēja iepazīties ar notīm, ar plātēm.

Kad beidzām sarunu, Karels Gots solījās vēl kādreiz atbraukt uz Rīgu, uz pilsētu, kas viņam atgādina Prāgu, uz brīnišķīgo Jūrmalas pludmali.

Zigurds Mežavilks

«RUNĀJOŠAS» TENISA BUMBIŅAS

Tenisa un golfa spēlētāji labi zina, kā uztrauc tas, ja bumbiņa iekrīt zālājā un pazūd. Skotijas inženieri šo neērtību beidzot novērsuši: viņi konstruējuši tenisa bumbiņas ar iemontētiem radioaidītājiem. Tagad pazudošo bumbiņu sameklēt ir pavisam viegli — tā pati «atsaucas».

JŪRA PAREĢO ZEMESTRĪCI

Tāds ir japāņu zinātnieka Imauti uzskats. Viņš konstatējis, ka pirms lielas zemestrīces jūras ūdens līmenis ievērojami ceļas. Tā bija Japānā 1946., 1953. un 1964. gadā.

MAŠĪNA PAZĪST BALSĪ

— Atļaujiet piesmēķēt, — cilvēks uzrunā mašīnu, un tajā paklausīgi iekvēlojas spirāle. Klātesošie cits pēc cita atkārtoti pavēli, bet bez panākumiem. Atkal tā pati balss uzrunā mašīnu — spirāle iekvēlojas.

Izrādās, ka mašīna reaģē tikai uz vienu zināmu balsi, bet katram cilvēkam tā ir īpatnēja un neatkarīga. Mašīnu izgudrojuši Minskas Radiotehnikas institūta zinātnieki. Ar to risina svarīgus eksperimentus — kā pilnveidot mehānisko tulkojumu un kā noteikt balsi no liela attāluma.

TOP MILZENIS

Apvienības «Elektrosila» konstruktori pabeiguši un nodevuši ražotājiem milzīgas ģeneratora vārpstas rasējumus. Tā jauda — 1 miljons 200 tūkstoši kilovatu, vārpstas garums — 17 metru, svars — apmēram 140 tonnu.

Vēl pavisam nesen šādi ģeneratori metalurģijā likās neiespējami. Uzdevumu atrisināja tikai pēc Ižorskas rūpnīcas lietuves čeha kapitālas rekonstrukcijas. Citā rūpnīcā top ģeneratoram — milzenim jaudas ziņā līdzīga tvaika turbīna.

SINTĒTISKAIS SIENS

Itāliešu ķīmiķis Karlo Macanti izstrādājis metodi sintētiskā siena iegūšanai. Šāds siens, pēc ķīmiķa domām, ir daudz vērtīgāks un lētāks nekā parastais siens. «Macanti siens» tiek izgatavots no pārtikas produktu atkritumiem un veca papīra. Tas ērti uzglabājams, jo siens sasiets rullīšos.

* * *

Zviedru zinātnieks Torstons Gustavsons konstruējis aparātu putnu lidojuma augstuma mērīšanai. Ar aparātu, kas piestiprināts putna mugurai, iegūti pārsteidzoši rezultāti. Izrādās, ka baloži sasniedz 1700 metru augstumu, bet bezdelīgās lido līdz 4000 metru augstumam. Vairums zinātnieku uzskatīja, ka šie putni par 300 metriem augstāk nelido.

ARTŪRS HEILIJS LIDOSTA

ROMĀNS

(Nobeigums)

— Sniega tīrītājiem un greideriem dota pavēle novākt «Aereo-Mexican» lidmašīnu no skrejceļa. Ziņojiet, Patroni, lai nekavējoši izslēdz dzinējus. Sakiet viņam: ja var, lai izkāpj, ja nevar, lai pieturas labi krietni. Neatvienojieties — tiklīdz skrejceļš būs brīvs, vajadzēs apspriesties.

Lidojumu vadītājs pa citu vilni jau ziņoja Džo Patroni par pieņemto lēmumu.

14.

Džo Patroni jau pats zināja, ka viņa laiks beidzies, un pēdējo reizi paskatījās apkārt. Tas, ko viņš ieraudzīja, viņu nebūt neiepriecināja.

Sasijas vēl arvien nebija izdevies pilnīgi attīrīt no sniega un dubļiem. Arī tranšejas nebija pietiekami dziļas un platas. Lai izdarītu visu, kā pienākas, vajadzētu vēl kādas piecpadsmit minūtes.

Bet Patroni zināja, ka šo piecpadsmit minūšu viņam nav.

Negribīgi viņš uzkāpa pa trapu, lai sēstos pie stūres un mēģinātu otrreiz.

Viņš kļiedza Ingremam:

— Lieciet visiem aizvākties! Ieslēdzu dzinējus!

No lidmašīnas apakšas iznīra cilvēku stāvi.

Džo Patroni no trapa augstumiem kļiedza vēlreiz:

— Man te vajadzīgs mehāniķis, bet viegls. Sūti augšā kādu sīkaku un vājāku!

Un iegāja lidmašīnā.

No kabīnes Džo redzēja Mela Beikersfilda mašīnu — gaiši dzeltenu plankumu apkārtējā tumsā. Mašīna stāvēja uz skrejceļa pie kreisās malas. Blakus tai — sniega tīrītāju un greideru rinda — atgādinājums, ka Džo Patroni rīcībā ir vairs tikai dažas minūtes.

Galvenais mehāniķis neticēja pats savām ausīm, dzirdot, ka Mels taisās novākt lidmašīnu no skrejceļa ar mehānisku spēku. Viņu varēja saprast. Bet Džo Patroni visu mūžu bija rūpējies par lidmašīnu saglabāšanu, tas bija viņa darbs. Un viņš nekādi nespēja aptvert, kā jēl kāds var ledomāties pilnīgi veseli, skaistu, modernu lidmašīnu savām paša rokām pārvērst lūzņu kaudzē. Džo Patroni acīs lidmašīna — jebkura lidmašīna — bija cilvēka domas, pašizliedzības, ilga darba un pat mīlestības auglis. Lai nu ko, tikai ne labprātīgi iznīcināt to visul!

Un Patroni nolēma, ka mēģinās glābt lidmašīnu.

Aiz viņa muguras atvērās un atkal aizcirtās durvis. Sniegu no drānām purinādams, ienāca mehāniķis, sīks, vājš jauneklis. Džo jau bija novīlčis jaku un iespērdzējies kreisajā sēdekli.

— Kā tevi sauc, dēliņ?

— Ripings, ser.

Patroni iesmējās: — Uzskatīsim to par labu zīmi. Un ripināsim to blāķi laukā, Riping!

Kabīnē mehāniķis novīlka jaku un ierīkojās sēdekli, Patroni skatījās pa logu. Traps bija nostumts.

Nošķindēja iekšējais telefons, un Patroni pacēla klausuli. No lejas zvanīja Ingremis.

— Mēs esam gatavi.

Džo Patroni paskatījās uz jauno mehāniķi.

— Kārtībā?

Puisis pamāja.

— Ieslēgt trešo dzinēju!

— Trešais dzinējs ieslēgts.

Cits pēc cita iedarbojās ceturtais, otrais, pirmais. Pa telefonu vēja un dzinēju rūkoņas pleslāpētā Ingrema balss sacīja:

— Visas mašīnas lejā aizvāktas.

— Atvienojiet telefonu un taisieties pats arī tālāk! — kļiedza Patroni. Un, pagriezies pret Ripingu, teica: — Turies, dēliņ, ciešāk iespiedies krēslā! — Tad, iepietis strupos pirkstus, grūda visas četras droseles reļzē.

Dzinēji ierēcās skalāk.

Lidmašīnas priekšā stāvēja cilvēks ar augstu paceltiem zižļiem. Patroni pasmīnēja.

— Ceru, ka tam zellim ir žiglas kājas. Ka rausim!

Pa logu viņš atkal ieraudzīja Mela Beikersfilda mašīnu. Džo zināja, ka palikušas skaitītas minūtes. Vairbūt pat tikai sekundes.

Tagad dzinēji strādāja ar divām trešdaļām jaudas. Pēc rūkoņas augstuma Džo dzirdēja, ka tas ir vairāk, nekā pirmā bija atļāvēs «Aereo-Mexican» pilots. Bet fizelāžas vibrācija lika saprast, kāpēc pilots atkāpies. Normālā stāvoklī lidmašīna tagad jau rīpotu pa skrejceļu. Bet nu tā stāvēja uz vietas un kratījās kā drudža lēkmē. Bija skaids, ka kuru katru brīdi tā ietrieksies ar degunu zemē. Jaunais mehāniķis, acīmredzami nobijies, iesānās paskatījās uz Patroni.

Patroni pamanīja šo skatienu un norūca:

— Ja mašīna tūlīt nekustēsies, no viņas iztaisīs sabrauktu vardi!

Bet mašīna stūrģalvīgi palika uz vietas, tāpat kā divos iepriekšējos mēģinājumos.

Patroni nolēma iešūpot riteņus, lai izbrīvētu tos no dubļiem. Samazināja dzinēju jaudu un atkal ar spēju rāvienu palielināja.

Lidmašīna neiekustējās.

Sazelētais cigārs bija nodzisis. Patroni ar riebumu to izspļāva un bāza roku kabatā pēc nākošā. Bet kabata bija tukša.

Patroni nolamājās un atkal ķērās pie droselēm, rēkdams:

— Lien laukā! Lien jēl beidzot laukā, mērķa dzimums!

— Mister Patroni, — iekļiedzās mehāniķis, — mašīna neizturēs!

Virš viņu galvām ierunājās radio:

— Džo Patroni, runā DKP. Mister Beikersfilds raida, ka jūsu laiks beidzies. Slāpējiet dzinējus.

Patroni paskatījās laukā un ieraudzīja sniega tīrītājus un dzinējus sakustamies. Viņš zināja, ka tie nenāks klāt, kamēr dzinēji vēl strādās. Bet viņš atcerējās arī Mela piekodinājumu: «Kad būs pateikts, ka laiks beidzies, nekādu strīdu.»

Un nodomāja: «Val tad es strīdos?»

Neatlaidīgā balss pa radio skanēja atkal:

— Džo Patroni, jūs mani dzirdat?

— Mister Patroni! — iebjāvās mehāniķis. — Jūs dzirdējāt? Slāpējiet dzinējus!

Patroni atbrēca:

— Neko nevar dzirdēt, dēliņ! Elles troksnis!

Vispēdējais no avāriju vīriem zina, ka tad, kad tie panikā trīcošle mīkstpēdīņi kļiedz, ka nu vairs laika nav nemaz, kāda minūte tomēr vēl ir.

O, kā viņam tagad vajadzētu vienu cigāru!

Un pēkšņi Džo Patroni atcerējās, ka saderējis ar Beikersfildu uz kastī cigāru, ka viņš lidmašīnu neizvilks. Ne velna! Un ar strauju, no-tektu kustību Džo spieda droseles līdz pašam atturim.

Troksnis un vibrācija jau tā bija drausmīgi. Nu tie bija neizturami. Lidmašīna drebēja tā, ka likās, tūlīt sašķīdis gabalos. Džo Patroni no visa spēka spieda uz pedāļiem.

— Izplūdes gāzes temperatūra — trīssimt septiņdesmit viens grāds! — jaunā mehāniķa balss skanēja satraukums.

Pa radio bira rīkojumi, arī pavēle vākties laukā no lidmašīnas. Patroni pats juta, ka pēdējais laiks to darīt. Roka uz droselēm saspringa.

Un pēkšņi mašīna savārojās. No sākuma tikai mazmazlietiņ izkustējās no vietas, tad arvien pleaugošā ātrumā rāvās uz piedvedēja pusi. Jaunais mehāniķis kaut ko kļiedza. No lidmašīnas apakšas uz visām pusēm pašķīda cilvēki.

Līdz piedvedcejam bija palikušas tikai piecdesmit pēdas, bet lidmašīna vēl ripoja pilnā ātrumā. Ja nepaspēs pagriezt, tā pārskries pāri betonam un iestrēgs skrejceļa otrā malā. Juzdams zem riteņiem betonu, Patroni no visa spēka spieda kreiso stūri. Lidmašīna asā lokā nogriezās pa kreisi. Bremzes. Boings vēl gabaliņu ripoja un apstājās piedvedēja vidū.

Džo Patroni atņirdzās platā smaidā.

Skrejceļš «trīs-nulle» bija brīvs.

15.

«Zelta arguss» bija jau desmit jūdzes no lidostas un lidoja pusotra tūkstoša pēdu augstumā.

Ensons Heriss, brīdi atpūties, atkal sēdās pie stūres.

Lidostas dispečers — Vernonam Dimirestam viņa balss likās it kā pazīstama — pakāpeniski mainīja kursu, pagriežot to līdz ar augstuma samazināšanos. Lēmums, uz kāda skrejceļa viņus sēdinās, bija gaidāms kuru katru minūti.

Un, šai minūtei tuvojoties, lidotāju saspringums pleauga.

Kabīnē ienāca Kompanjo.

— Gribēju pateikt, ka jūsu pavadone miss Meigena turas dūšīgi. Ja izdosies viņu ātri nogādāt slimnīcā, varu gandrīz vai galvot, ka viņa paliks dzīva.

Dimirests, juzdams, ka balss var viņu nodot, klusēja, Ensons Heriss atskatījās un teica:

— Liels paldies. Mums atlicis lidot tikai dažas minūtes.

Abos pasažieru salonos tika darīts viss, lai cilvēki pēc iespējas ne-clestu no bīstamās nolaišanās. Ievalnotos, atskaitot Gvenu Meigenu, ar sīksnām iespērdzēja sēdekļos. Katrā pusē Gvenai bija pa ārstam, lai noturētu viņu, ja lidmašīna sēstos ar triecienu. Pārējos pasažierus rūpīgi gatavoja iespējamām grūtībām un sīki izskaidroja, kā viņiem izturēties.

Vernons Dimirests ieskatījās otrā pilota aprēķinātajos noslodzes un ātruma skaitļos un sausi teica:

— Ātrumu turiet uz simt piecdesmit mezgliem.

Heriss pamāja.

Pat uz gara skrejceļa nosēšanās būs bīstama. Simt piecdesmit mezglu ātrums bija velnišķīgi liels. Lidmašīnai vajadzēs skrīet ļoti tālu vēl pēc tam, kad riteņi būs pieskārušies zemei. Un lielā svāra

dēļ ātrums samazināsies ārkārtīgi lēni. Bet mazāks ātrums nozīmēja gandrīz drošu pašnāvību. Zaudējot ātrumu, ievainotā lidmašīna nokristu kā akmens.

Dimirests jau sniedzās pēc radiomikrofona, bet nepaspēja neko pateikt, kad atskanēja Keiza Beikersfilda balss:

— «Transamerika», reiss divi, griežiet pa labi, virziens divi-astoti-pieci. Skrejceļš «trīs-nulle» ir brīvs.

— Dievs! — izlauzās Dimirestam. — Pašā laikā!

Viņš ieslēdza mikrofonu un apstiprināja, ka dzirdējis.

Atskanēja dobšs klauziens — lidmašīna izlaida šasijas.

— Jā, — sacīja Heriss. — Drīz sēdīsimes. Ka tikai mums ar to skrejceļu pietiktu...

Dimirests saspringti skatījās uz priekšu, it kā gribētu ar skatienu sašķelt mākoņus un tumsu, lai ieraudzītu lidostas ugunis. Neraugoties uz ārējo mieru, viņš ļoti uztraucās. Viņš taču vēl arvien nezināja, cik nopietni cietusi lidmašīna un kādi vēl bojājumi pievienojušies grūtajā atpakaļceļā. Galvenais, tas elles caurums astē — nosēzoties lielā ātrumā, aste var vispār aizlidot pie visiem celniem. Un kad simt piecdesmit mezglu ātrumā nolūst aste... Kāds negēlis tomēr tas idiots ar bumbul! Zēl, ka beigts — Dimirests labprāt būtu viņu saplosījis pats savām rokām, draņķi tādu!

Atkal atskanēja Keiza Beikersfilda balss:

— «Transamerika», reiss divi. Uz skrejceļa viegls sniega segums. Vējš ziemeļrietumu, trīsdesmit mezglu.

Pēc dažām sekundēm viņi iznīra no mākoņiem un ieraudzīja taisni priekšā skrejceļa ugunis.

— Linķoņa DKP! — Dimirests runāja mikrofonā. — Redzam skrejceļu.

— Reiss divi, jūs sapratu, — dispečera balsi skaidri izskanēja atvieglojums. — Dodam atļauju nosēsties. Pārlēdzieties uz zemes dispečera virni. Veiksmīgu nolaišanos. Viss.

Vernons Dimirests divreiz nospieda mikrofona pogu. Tas nozīmēja: «Paldies!»

Ensons Heriss sausi komandēja:

— Ieslēgt nolaišanās ugunis!

Dimirests izpildīja pavēli.

Lidmašīna strauji laidās lejā.

Heriss brīdināja:

— Ja netikšu galā ar virzienu stūri, jums būs jāpalīdz.

— Klausos.

Dimirests nolika abas kājas uz stūres pedāļiem. Kad ātrums samazināsies un stūre bojātā stabilizatora dēļ sāks ķerties, abiem pilotiem vajadzēs pielikt visus spēkus, lai noturētu virzienu.

Lidmašīna rēkdama nobrāzās gar lauka malu — tūlumā kā pārju virtene noritēja skrejceļa uguniņas. Pa abām skrejceļa pusēm slējās kupenas, aiz kupenām pletās tumsa. Zemes tuvums darīja jūtāmāku lidojuma neparasto ātrumu. Nekad abiem pilotiem šīs divas betona jūdzes priekšā nebija likušas tik īsas.

Heriss izlīdzināja mašīnu un pieslēdza visas četras droseles. Dzinēju rēkoņa noklusa, kauca vairs tikai vējš. Kad viņi pielidoja pie paša skrejceļa, gar Dimiresta acīm nozibēja ātrās palīdzības un avārijas mašīnas — viņš zināja, ka tās tūlīt sekos viņiem pa skrejceļu. Un nodomāja: «Mums tās var ļoti noderēt. Turies, turies, Gvenal!»

Pēkšņi lidmašīna nosēdās. Smagi. Un šāvās uz priekšu.

Heriss ieslēdza reversu. Tagad dzinēji darbojās kā bremzes.

Noskrējusi trīs ceturtdaļas skrejceļa, lidmašīna sāka palēnināt gaitu, bet ļoti maz.

— Stūri pa labi! — kļiedza Heriss.

Lidmašīnu vilka uz kreiso pusī. Dimirests un Heriss kopīgiem spēkiem pūlējās noturēt lidmašīnu uz skrejceļa. Bet skrejceļa malas kupenu blāķi strauji tuvojās. Heriss ar visu smagumu spieda bremzes pedāļus. Smilksstēja metāls, čikstēja gumija. Melnā tumsa brāzās un brāzās pretī. Bet tad mašīnas skrējienš pierima... lēnāk... vēl lēnāk.

Kad lidmašīna apstājās, no riteņiem līdz skrejceļa galam bija atlikušas trīs pēdas.

16.

Ieskatījies pulkstenī, Keizrs Beikersfilds redzēja, ka palikusi vēl pusstunda līdz maiņas beigām. Viņam bija vienalga.

Viņš atbīdīja sēdekli, noņēma austiņas un piecēlās. Pārļaida skatienu radaru zālei, zinādams, ka redz to pēdējo reizi.

— Ei, — uzsauca Veins Teviss, — kas tad nu?

— Se ņem, — sacīja Keizrs un iespieda austiņas Veinam rokā. — Gan kādam noderēs, — un neatskatīdamies izgāja pa durvīm. Keizrs saprata, ka to viņam vajadzēja izdarīt jau pirms vairākiem gadiem.

Viņš juta kaut kādu dīvalnu pacīlātību, gandrīz atvieglojumu. Un, izledams gaiteni, nobrīnījās: kāpēc?

Ne tāpēc, ka viņš nosēdināja reisu divi. Par to viņam nekādu ilūziju nebija. Jā, protams, viņš izdarīja to kvalificēti, bet jebkurš cits būtu izdarījis tāpat vai vēl labāk. Bez tam šīs dienas notikumi — kā viņš jau iepriekš zināja — neko nebija mainījuši: tie nevarēja ne izpirkt, ne nosvītrot pagātni.

Nebija nozīmes arī tam, ka viņam bija izdevies pārvarēt iekšējo sastingumu grūtā brīdī. Tas viss viņam bija vienalga, gribējās tikai ātrāk tikt projām no šejienes.

Viņš iegāja gērbtuvē, kur stāvēja koka soli un karājās ziņojuma dēlis. Atvēra savu skapīti un izņēma uzvalku. Plauktos bija vēl visādi sūkumi. Lai paliek. Līdzlī ņemt viņš gribēja tikai Natālijas uzņēmumu. Viņš uzmanīgi izvilka spraudīti.

Natālija peldkostīmā, smejoša, vasaras raibumiņiem nolāsota lūmas seja, matī izklaidus pār pleciem. Viņš ieskatījās fotogrāfijā un gandrīz sāka raudāt. Aiz fotogrāfijas aizbāztā zīmīte:

... priecāsimies, ka mūsu dēli

mīlas naktis ir iepēmti...

Keizrs iebāza fotogrāfiju un zīmīti kabatā. Pārējās mantas kāds izsviedis. Viņam nevajadzēja neko, kas atgādinātu šo vietu.

Un pēkšņi viņš palika uz vietas.

Apstājās un saprata, ka, pats to neapzinādamies, nonācis pie cita lēmuma. Viņš vēl nezināja, pie kā šis lēmums novedīs, kāds tas viņam liksies rīt un vai viņš, šo lēmumu pieņēmis, varēs tomēr dzīvot tālāk. Ja nevarēs — izeja būs vienmēr — pīlulas viņa kabatā.

Galvenais pagaldām, ka uz viesnīcu viņš neies. Viņš brauks mājās. Skaidrs bija viens: ja viņš arī neaizies no dzīves, tad šajā dzīvē aviācijai vairs vietas nebūs. Protams, to izdarīt nebūs tik vienkārši — viņš zināja, ar kādām grūtībām bijis jāsadurās dažam labam bijušam dispečeram.

«Un pat ja laimētos izrauties,» Keizrs domās sevi brīdināja, «Ņem vērā, ka pagātne laiku pa laiku uzpeldēs atmiņā, ar šo lidostu, ar Lisbergu, ar visu, kas noticis te un tur. Aizbēgt var no visa, tikai ne no atmiņām. Redfernu ģimenes bojā eja, mazā Valerija Redferna no atmiņas neizgaisīs nekad.»

Bet Redferni bija miruši, un bībele mācīja: «Lai mirušie glabā savus miroņus.» Kas bijis, tas pagājis.

Un Keizrs nodomāja: varbūt... varbūt viņš spēs dzīvot, ja domās galvenokārt par Natāliju un saviem bērniem, bet Redferni paliks aiz muguras tikai kā sāpīga ēna.

Viņš nebija pārliecināts, ka viņam tas izdosies. Nebija drošs, ka pietiks spēka viņa garam un miesai. Sen pagājis laiks, kad viņš vispār bija par kaut ko pārliecināts. Bet mēģināt varēja.

Viņš iekāpa liftā un brauca lejā.

Pagalma, pa ceļam uz savu mašīnu, Keizrs apstājās. Pēkšņa impulsa dzīts, apzinādamies, ka vēlāk to varbūt nožēlos, Keizrs izvilka no kabatas kārbīņu un izbēra tās saturu sniegā.

17.

No savas mašīnas Mels Beikersfilds noskatījās, kā «Zelta arguss» nekavēdamies pagrīezas un steidzīgi aizbrauc lidostas virzienā. Lidmašīnas ugunis strauji attālinājās. Pa radio Mels dzirdēja, kā dispečeri aiztur krustojumos citas lidmašīnas, atbrīvojot ceļu cietušajai. Jo «Zelta arguss» veda ievainotos. Reissam divi bija pavēlēti pīstāt pie izejas četrdesmit septiņi, kur to galdīja ātrā palīdzība un kompānijas darbinieki.

Taņa un Tomlinsons jau bija ceļā uz lidostu.

Taņa noteikti gribēja būt uz vietas, kad sāks izkāpt pasažieri. Viņas palīdzība tur varēja noderēt.

Šķīroties no Mela, viņa mierīgi jautāja:

— Jūs tomēr atbrauksit pie manis?

— Man ļoti gribētos, — viņš atbildēja, — ja jums neliēkas, ka ir jau pārāk vēls.

Viņš skatījās uz Taņu. Viņa atmeta no pieres rudu cirtu, pavērās Melā ar savu tiešo, atklāto skatienu un pasmaidīja:

— Neliēkas gan.

Viņi norunāja satikties pie galvenās izejas pēc četrdesmit piecām minūtēm.

Mels redzēja, kā aizstumj «Aereo-Mexican» boingu. Lidmašīna, liekas, bija sveika un vesela. Tagad to nomazgās, rūpīgi pārbaudīs un sūtīs lidojumā uz Akapulko.

Mels nu arī varēja vairs nekavēties lidlaukā. Pēc kāda brīža viņš brauks projām. Bet lidlauka nošķirtība, tiešā tuvība lidojumiem, vedināja uz pārdomām.

Mels atcerējās, kā tieši te pirms dažām stundām viņu sagrāba tuvas nelaimes nojauta. Zināmā mērā tā bija piepildījies. Nelaime notika, lai arī ne tik briesmīga, kā varēja būt.

Bet katastrofa varēja notikt lidostā — un tad tā būtu grandioza — jo lidosta neatbilda modernās aviācijas prasībām. Mels šo neatbilstību redzēja skaidri, tikai visi viņa pūliņi stāvokli labot bija izrādījušies veltīgi.

Tagad Mela apņemšanās bija negrozāma: tie, kas aizmirsuši par viņa eksistenci, būs spiesti to atkal atcerēties. Jau rīt — pareizāk šodien — viņš sasauks ārkārtēju Pilnvaroto padomes sēdi, un cīņa par jauno skrejceļu sāksies no gala.

Darba viņam būs daudz, un labi, ka tā, nebūs tik daudz laika noņemt ar personīgām lietām. Tā vismaz viņš cerēja. Un nodomāja, ka vajadzēs piezvanīt Sindijai un sarunāt, kad viņš ieradīsies pēc savām mantām. Gribētos tikai, lai bērni šajā sāpīgajā brīdī nebūtu klāt. Sākumam Mels bija nolēmis apmesties kādā viesnīcā un tad sameklēt dzīvokli.

Bet viņu viņš zināja skaidri — un Sindija noteikti arī —, ka lēmums šķirties nav vairs grozāms. Viņi abi to bija sapratuši. Vajadzēja novākt fasādi, aiz kuras vairs nebija galīgi nekā. Vilcināšanās neko nedotu ne viņiem pašiem, ne meitenēm.

Un Taņa? Mels nezināja, vai viņi paliks kopā. Var jau būt, ka paliks, bet bija par agru zīlēt, ne par kādiem izšķirīgiem soļiem šajā virzienā viņš vēl nespēja domāt. Sovakar, pēc ilgās, smagās darba un nelaimju dienas, viņam bija vajadzīgs tas draudzīgās atsaucības silts un maigums, ko vienīgi Taņa varēja viņam dot.

Kas būs tālāk — rādīs nākotne.

Mels ieslēdza motoru. Skrejceļš «trīs-nulle» palika pa labi, un viņš redzēja, kā tur, kaut bija tik vēla stunda, cita pakal citai nosēdās lidmašīnas.

Nu jau trešā nāca uz nosēšanas. Tas nozīmēja, ka mākoņi pacēlušies augstāk. Un tad Mels pamanīja, ka putenis norimis un dienvīdu pusē debesis jau sāk skaidroties. Un atviegloti nodomāja: vētra beigsies.

No angļu valodas tulkoja
VIZMA BELSEVICA

MŪSU KERAMIKAS SAULES KALNS

SAKARĀ AR A. PAULĀNA DARBU IZSTĀDI RĪGĀ

Kā Saules kalns, sēdams sirdī gaismas vīzuļus, pasmeltus ezeru acīs, vēsti par pašu savdabīgāko un skaistāko Latgalē, tā tautas keramiķis Andrejs Paulāns, apburdams ar savām vāzēm, krūzēm, svečturiem un zirdziņiem, paver estētiski nozīmīgākās vērtības šī novada kultūrā. Latgalē kalnu ir daudz, bet Saules kalns ir tikai viens. Otra tāda nav visā latviešu zemē, nav nekur plašajā pasaulē. Tāds pats liktenis ir arī Andrejam Paulānam. Viņš ir neatkārtojams savā vērienīgumā, radošajās potencēs un mūža darba estētiskajās vērtībās. Jau pusgadsimtu viņš neš tautas keramikas karogu, aizstāv tās godu un slavu gan Vissavienības, gan arī pasaules arenā. Savos darbos kā fokusā Paulāns apkopojis un sakausējis monolitā vienībā Latgales keramikas gadsimtiem ilgi krāto pieredzi. Viņš šīs atziņas ne tikai sintezējis, bet, bagātinot ar savu radošā darba pieredzi, pacēlis kvalitatīvi jaunā, mākslinieciski nozīmīgākā pakāpē.

Sirmais meistars ar savu mūža darbu palīdzējis tautas keramikai pārkāpt zemnieka mājas sliekšni un, izejot pasaulē, no ikdienišķu sadzīves priekšmetu jomas pāraugt par nozīmīgu mākslas kategoriju, kas paver daudzšķautņainas estētiskās vērtības, rosina mūsu profesionālo mākslu un dod tai orientierus mūsdienīga stila meklējumos. Liela talanta apmirdzēta lokālās nozīmes keramika ir izaugusi par krāšņu rotu visas tautas kultūras pūrā. Paulāna jaunradē labi atklājas mūsu tautai īpatnējā formu izjūta, atturība rotājumā un koloritā. Viņa keramika ir dziļi tautiska un nacionāli spilgta. Tāpēc ar dziļā meistara darbiem nereti reprezentē latviešu tautas keramiku vispār.

Meistars pieder pie tiem laimīgajiem, kas savā profesijā ir ieauģuši no mazotnes, ienēmuši to sevi ar mātes pienu. Garaļos ziemas vakaros līdz šūpuļa dziesmai dūdoja tēva mītā podnieka ripa. Mātes stāstītās pasakas savijās ar teiksmām, ko māla valodā sacīja tēvs. Savu pirmo nēka bļodiņu viņš grieza uz tēva virpas, un arī tagad šīs keramikas darba pamatinstruments meistaram dūc tajā pašā kaktā, kur to dūcināja tēvs. Lai arī tās ir tikai ārējās sakarības, taču vēsti par daudz nozīmīgākām iekšējām likumbām — par Paulāna mākslas organisku izaugsmi no dziļā, tīra un ļoti auglīga mūsu tautas kultūras slāņa.

Andrejs Paulāns nāk no stipras keramiķu dzimtas, kas pēdējo triju paaudžu laikā devusi divus desmitus šī daiļamata pārstāvjus. Taču, kad aizsākas runas par liela stila keramiku, visu skatieni vēršas uz vienu pusi, uz Andreju Paulānu — lielāko talantā un nepiekausējamo darbībā. Keramikai ziedotī gandrīz jau seši gadu desmiti. Kad spēks turējās kaulos, viņš smeltēja pa vienpadsmit cepļem gadā, katrā no tiem savi septiņi simti darbu. Tas ir apbrīnojams daudzums. Bet vai ir redzēti divi pilnīgi līdzīgi Paulāna darbi? Nē! Katrā darbā meistars meklē un rod kaut ko citu. Kā avots ik mirkli, ik brīdī, gadu no gada izverd arvien jaunus ūdens siltis — vēsas un spirdzinošas, tā meistars rada jaunas formas, rotājuma motīvus, kas valdzina skatītājus ar izteiksmīgumu un māksliniecisko spēku. Tā nav komercija, bet nepārtraukts gara liesmojums.

Lai gan Paulāna darbus glabā daudzi mūsu

republikas, Vissavienības un arī ārzemju muzeji, taču būtībā tie nav adresēti mākslas krātuvēm, bet gan domāti dzīvei, tautai. Dzīves izvirzīto vajadzību un estētisko prasību apredzēšana ir meistara uzmanības lokā. Līdētīgā un skaistā organiskā vienība tautas keramika izpratnē nav frāze, bet neapstrīdama prasība katram lietīšķās mākslas darinājumam. Arī tagad Paulāns darina vēl tā sauktos vienkāršos saimniecības traukus — piena podus, ķerņes, medauniekus, bļodas, vārauniekus, puķu podus, eļļas traukus un citus. Veidojot vienīgi svečturus, vāzes un citus dekoratīvās levīres darbus, var viegli apmaldīties. Var pazaudēt pašu galveno — lietīšķās mākslas dzīvības artēriju — tās saikni ar dzīvi. Saimniecības trauki meistaram vienmēr atgādina, ka keramikas darinājumam nepieciešams uzbūves loģiskums, proporciju harmonija, vienkāršs un izteiksmīgs rotājums.

Savā ilgajā darbības laikā Paulāns ir radījis Latgales keramikas klasiskos vāžu pamattipus. To pamatā ir saimniecības trauku būvķermeņi vai arī apjomīgi traktēti geometriskā rotājuma elementi — jumtiņš un sauļotais stabs. Paulāna vāzes raksturīgas ar uzbūves skaidrību, viengabalainību, zemniecisku smagnējību, mālām īpatnēju plastisku dzīvīgumu. Tās ir rotātas ar izteiksmīgu grafisko un plastisko rakstu. Jo bieži siluetu atdzīvina figurāli motīvi, kur dzīves vērojums poētiski cauraudies ar teiksmu.

Daudzdzuburu svečturi ir apmēros un dekoratīvajās kvalitātes nozīmīgākie darinājumi Latgales keramikā. Tie prasa māksliniecisko briedumu un amata meistarību. Paulāns ir pionieris lielu daudzdzuburu svečturu veidošanā. Tie raksturojas ar uzbūves loģiskumu un skaidrību, silueta monumentalitāti un izteiksmīgumu. Īpaši austras koka un jumtiņa tipa svečturos, kam vairākos stāvos kārtota žuburu skaits sniedz tresjās desmitā, jūtama talantīga meistara roka, kas brīvi pārvalda un emocionāli izjūt katru formu. Virpojums te organiski apvienots ar brīvu rokas veidojumu. Grafiskais un plastiskais rotājums sadesvies rokās, lai izceltu svečtura ornamentālo pamatformu.

Ļoti populāras ir Paulāna darinātās krūzes ar plastisko svilpaunleku sānos. Dažkārt to forma veidota kā bārdaina karavīra bīste. Keramiķis te savij vienkop plastiski traktētu teiksmu ar paša pieredzējumiem latviešu strēlnieku pulkos.

Paulāns ir pats izcilākais svilpaunleku veidotājs. Viņš darina daudzgalvainus zirdziņus, briežus, govīs, aunus, suņus, cūkas, pīlītes, lakstīgalas un citus mājas un meža dzīvniekus. Ierosmi šai tēlu pasaulei mākslinieks smēl dabas vērojuma, pasakas un dziesmās. Te daudz poētisku antropomorfizējumu, spārnotas fantāzijas izrāvienu. Senāk šīs figūriņas — svilpaunieki bija bērnu rotaļlietas, tagad — suvenīru zelta fonds, kam ir istuma un patiesas mākslas svars.

Sirmās keramiķis ir izcils ornamentālās domāšanas meistars. Viņa raksti ir stilā izturēti. Tie sasauca ar citu tautas mākslas nozaru klasiskajiem ornamentiem un dekoratīvi vispārinātās formās nes sevi zemnieku tautas pasaules uzskata tālīnas atbalsis. Paulāns šiem rakstiem izauklējis keramiķi savdabīgas intonācijas. Viņa viegli ieskrāpētā līnija brī-

vā improvizējumā vijīgi slid pa trauka virsmu, veidojama dekoratīvu nejaušību pilnū lineāru rotājū, kam sveša geometriskā vienmūlība un sausums.

Plastiskā rotājuma izkopšanā Paulāns ir sniedzis pašu nozīmīgāko devumu visā tautas keramikas vēsturē. Viņa geometriskais cilniskais ornaments ir izaudzis no māla plastiskajām īpašībām. Tas ir mīksts, cilniski dzīvs, rotaļīgi brīvs. Bieži vien saskatāmi meistara pirkstu pieskārienī.

Savus darbus Paulāns jo bieži rotā ar augstcilņa figūriņām — meža un mājas dzīvniekiem, pat veselām sadzīves aļnām vai teiksmu stāstiem. Ar lielu meistarību šīs figurālās kompozīcijas viņš saliedē ar trauka formu. Figūriņu žesti izteiksmīgi. Katrs varonis ir ar savu raksturu, pauž kādu noskaņu. Plastiskās valodas dekoratīvās kvalitātes mākslinieks sargā kā acuraugu un vairās tās ziedot kāpinātas ekspresijas meklējumiem vai tiešām dabas formu norakstam.

Paulāna darbu kolorīts dekoratīvi skanīgs ar tonāli niānsētiem, gleznieciskiem notecējumiem. Īpaši skaisti ir viņa zaļie un dzeltenie dzindras* tonī ar sulīgu, medaīnī rūsganu lāsojumu. Krāsu raupjais malums, ko veic pats mākslinieks rokas dzirnavās, glazūrām dod bagātu virsmas struktūru. Interesantas nejaušības koloritā paver sausais glazūru klāšanas paņēmiens. Lai arī ieskanas polihromī krāsu akordi, lieka saraibinājuma meistars vairās. Zem vāpējuma plānī ieklātais baltmāls vietvietām izdeg. Tur pavīd māla dabīgais, rūsganais tonis.

Saskaršanās ar mālu Paulānam ir iekšēja satraukuma caurstrāvots radošs akts. Savus darbus viņš izauklē ar sirdī, apmīļo ar skatienu un rokām. Un šī skanīgo emociju valoda gaīši atbalsojas skatītājos.

Paulāna māksla stila ziņā ir viengabalaina, spilgta, lielas radošas personības apmirdzēta. Meistara darbi runā jau iztālēm, norobežodamies no viņa skolnieku un epigonu darinājumiem.

Meistars pirmais Latgales keramikai lauž ceļu uz mākslas izstādēm republikā un arī ārzemēs. Vīspasaules izstādē Parīzē 1937. gadā viņš gūst zelta medaļu. Paulāna darbi pirmie min taku uz muzejiem, to skaitā uz pasaulē slavenajām keramikas darbu krātuvēm Zenēvā un Sevrā. Meistars allaž aiz sevis ir vedis mūsu tautas keramiķu saimi. Par savu skolotāju viņu daudzina gan Jānis Račuks un Jānis Backāns, gan Polikarps Čerņavskis un Vaclavs Zagorskis, gan Antons un Pēteris Ušpeļi. Viņa rosināti un ietekmēti, mākslai modušies daudzi Latgales keramiķi. Bet atcerēsimies Anša Čiruļa vēlinā darbības posma keramiku, kā arī Jēkaba Bīnes traukus, un būsim spiesti atzīt, ka Paulāna auglīgās ierosas ir skārušas mūsu jaunu lietišķās mākslas dzīļu slāni.

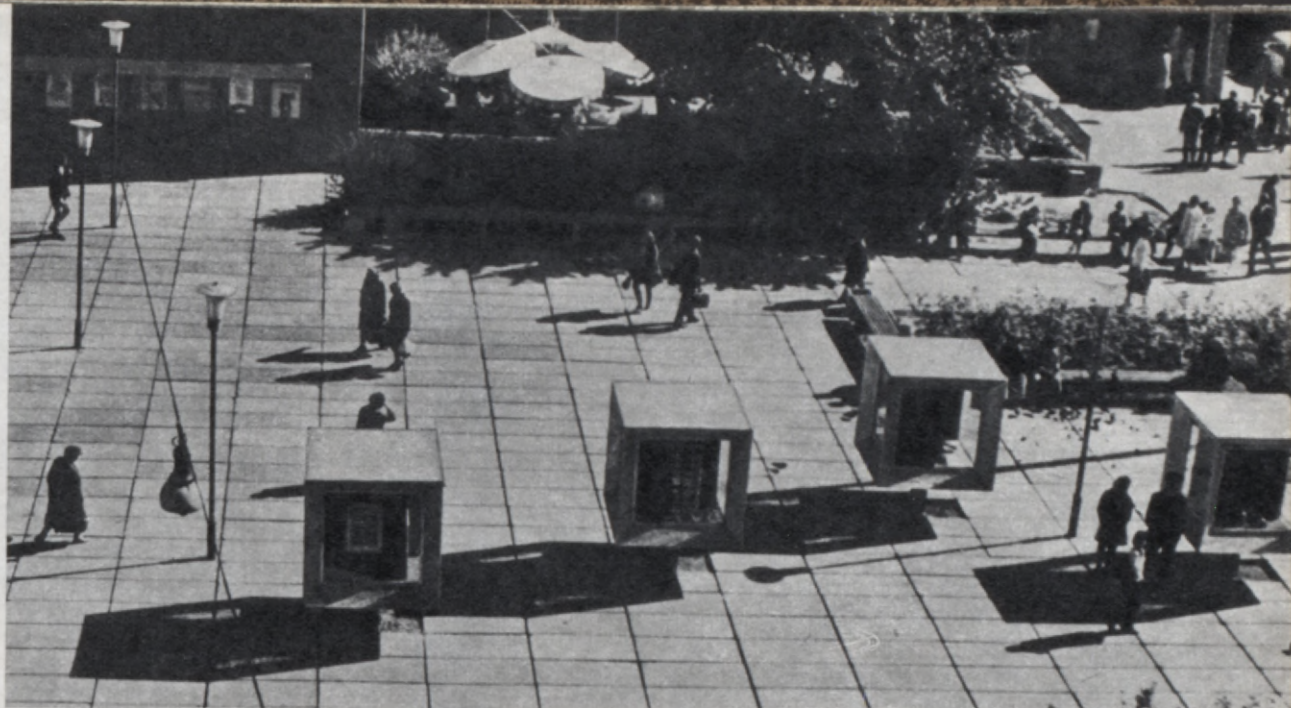
Jā, mums ir savs Saules kalns keramikā, šis dziļais meistars, kura mūža darbs ļauj apjaut mūsu keramikas kultūras horizonta plašumu, savos darbos liek atskārst tautas izauklēto daīli, reizē senu un mūžīgi jaunu.

* dzindra — dzelzs oksīds.

Jānis Pujāts

Šis patīkamais nostūris pie Padomju bulvāra radās Rīgas seņā tikai šogad.

LEŅINA IELA

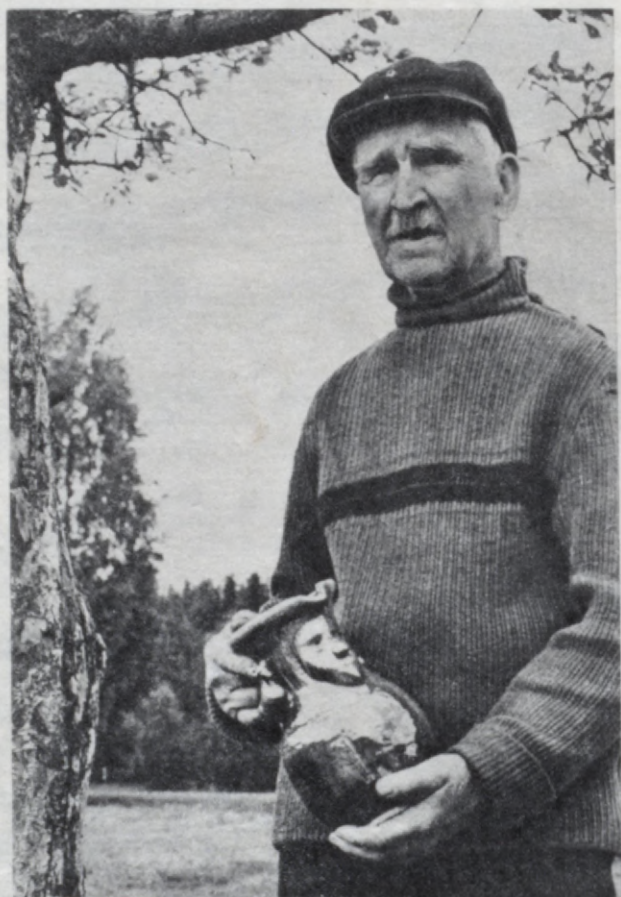
Ne vairs tikai piecstāvu pilsēta sagaida ceļiniekus.

V. GAIĻA foto

Trīs no tiem daudzajiem, kuri, kā lautas dziesmā teikts, cēla Rīgas skaistumu.

VIESTURA VASIĻEVSKA foto

LATVIJAS PSR NOPELNIEM BAGĀTAIS MĀKSLAS DARBINIEKS
ANDREJS PAULĀNS

JURA KRIEVIŅA foto

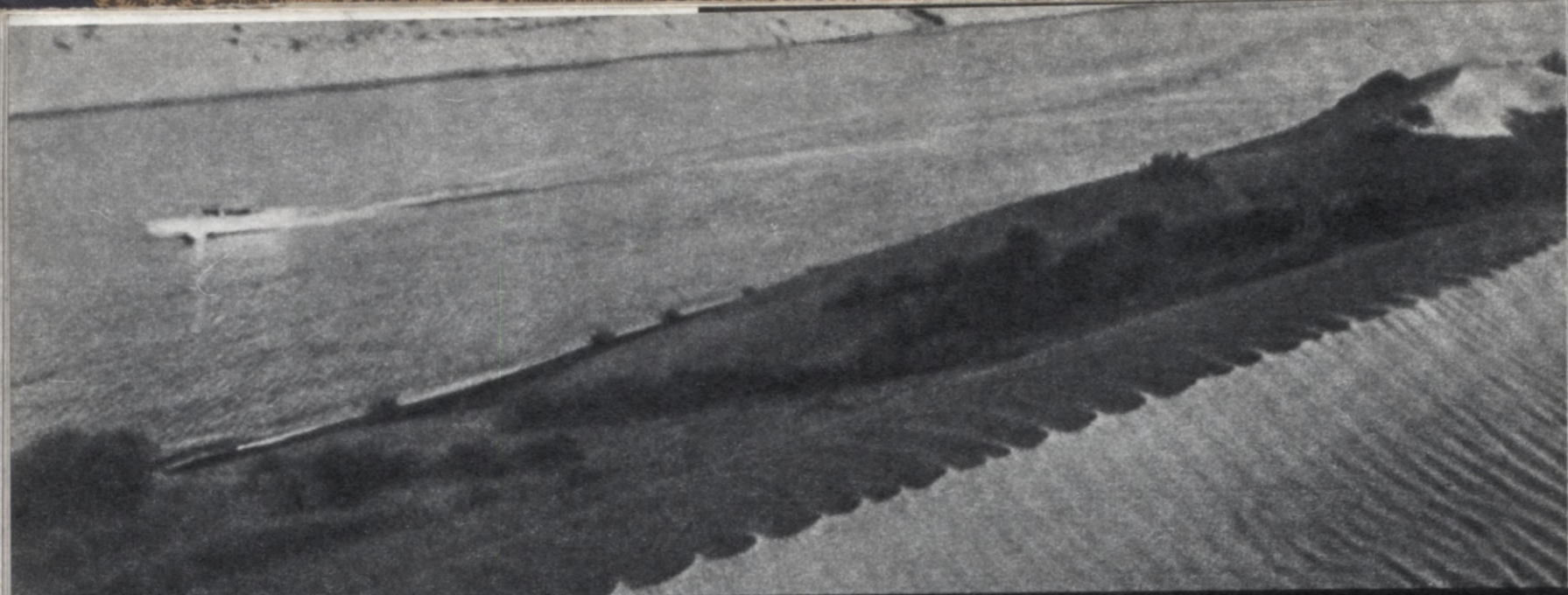

NO ANDREJA PAULĀNA DARBU IZSTĀDES

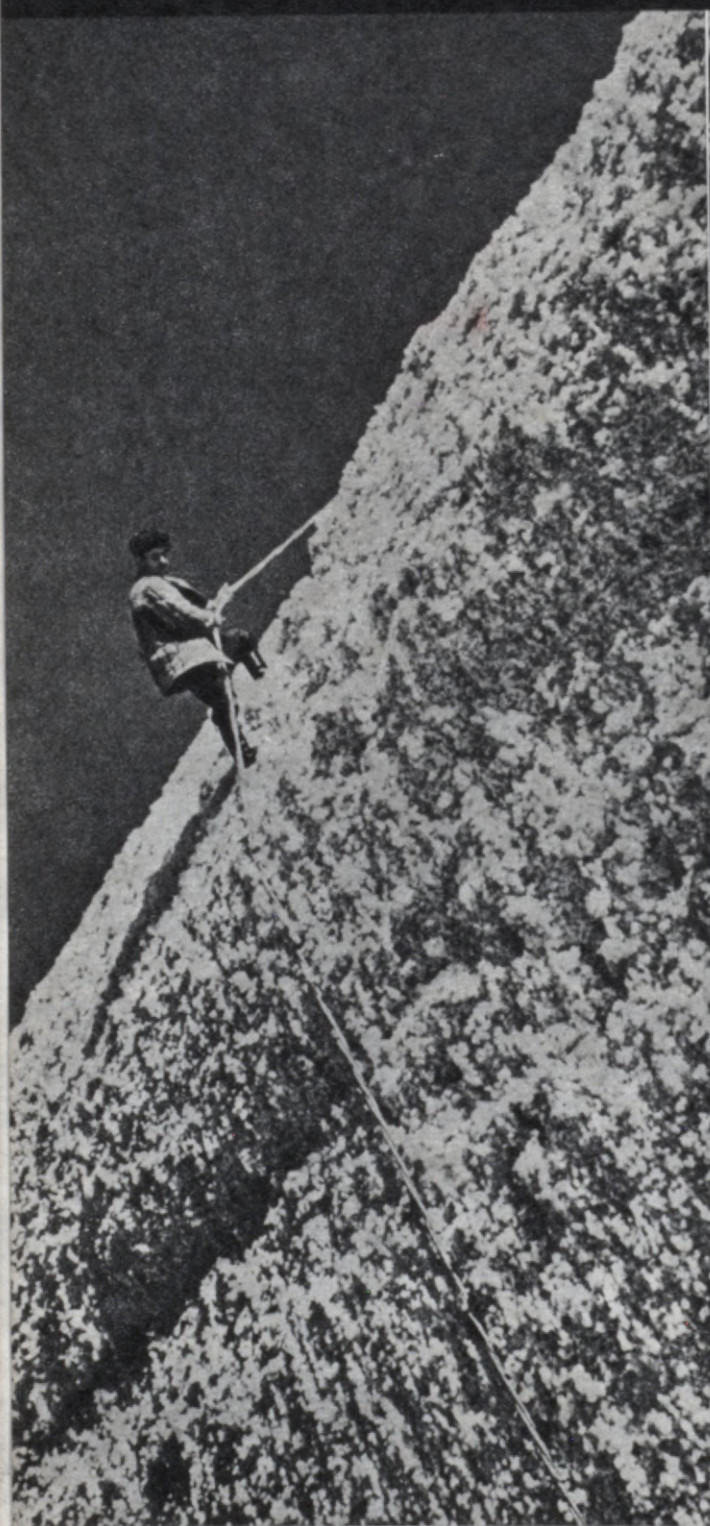
LATVIJAS PSR VĒSTURES MUZEJĀ RĪGĀ

VALTERA EZERIŅA foto

Tuksnesi šķērso Karakuma kanāla zilā lentā.
Kokvilna — viena no Turkmēnijas lauksaimniecības bagātībām.

Karakums ir bagāts ar naftu un gāzi. Savu dziļu bagātības cilvēkiem atklājuši arī Barsaheļmesas (tulkojumā: «aiziesi — neatgrieziesies») smiltāji.

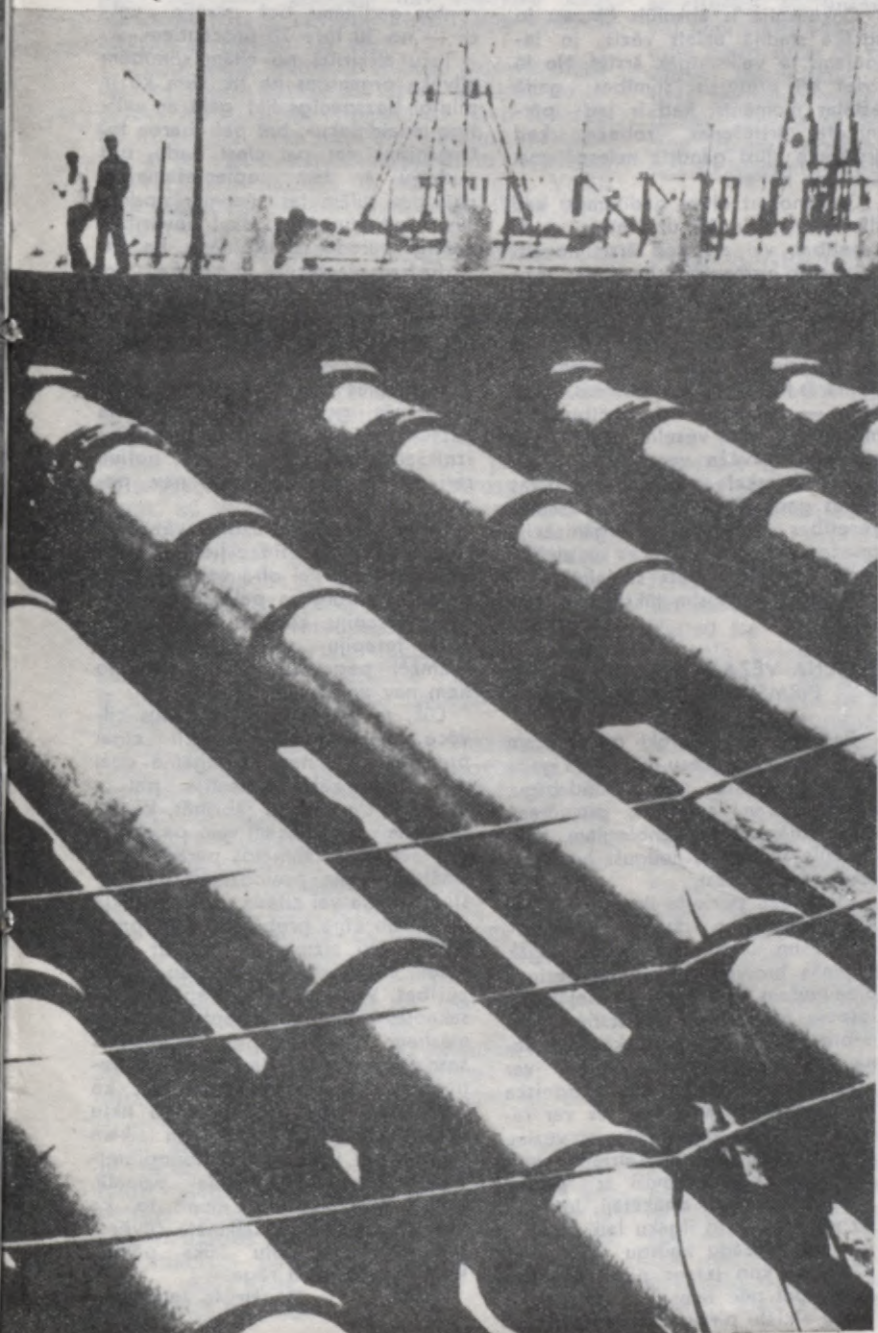

KĀ BRĀLIS BRĀLIM...

Šomēnes savas republikas nodibināšanas kārtējo (četrdesmit astoto) gadadiņu svin Turkmēnijas PSR iedzīvotāji. Par diviem gadiem jaunākā Vidusāzijas republika Padomju Savienības 50. gadadienas priekšvakarā, tāpat kā citas savienotās republikas, var lepoties ar daudziem lieliem panākumiem saimniecības un kultūras attīstībā. Par tiem žurnāla «Ogoņok» korespondentam stāsta Turkmēnijas KP CK pirmais sekretārs M. Ģapurovs. Publicējam fragmentus no šī stāstījuma.

Galvenā sūkņu stacija — viena no lespaidīgākajām Karakuma kanāla hidrotehniskajām būvēm.

— Saka: ja republikai būtu sava vizītkarte, tad Turkmēnijai tāda būtu Karakuma kanāls.

— Zināmā mērā, jā, iespējams, ka ar laiku republikas ģerbonī ieviesies arī Karakuma kanāla zilā lentā, un uzlēcošās saules stari, skaujot kalnu grēdas, tuksnesi, naftas torņu siluetus, rūpnīcu korpusus, smagnējos vīnogu ķekarus, kokvilnas zaru, spoguļosies arī laimes upes ūdeņos, kā pie mums pierasts saukt šo kanālu. Jo no seniem laikiem ūdens manai tautai bijis laimes iemiesojums. Es pats gan izaugu Amudarjas krastā, bet arī manā pusē vecie atceras, kā ūdens dēļ dzimta gāja pret dzimtu, cilts pret cilti. Vecie cilvēki atceras laikus, kad sacīja: ne zeme rada dzīvību, bet ūdens... Ūdens — tā ir vara un bagātība. Tā tas bija. Ūdens simbolizēja bāja, tirgoņa, feodāļa spēku. Bet šodien Karakuma kanāla ūdens ir brāļu tautu draudzības simbols.

Tā ir milzīga būve tuksnesī, kurš aizņem 1/5 no Padomju Turkmēnijas teritorijas. Tai līdzīgu pasaule nav pazinusi — es te domāju gan apjomu, tempus, gan spilgtu piemēru brāļu tautu draudzībai: kanālu būvēja 36 nacionālītašu cilvēki, tehniku un materiālus šurp sūtīja 202 padomju pilsētas.

Krievu inženieris G. Sazonovs jau 30 gadsimta sākumā ieteica daļu Amudarjas ūdeņu novadīt Murgabas deltā. Taču cara valdība nedeva naudu. Tikai padomju vara, Komunistiskā partija palīdzēja turkmēņu tautai īstenot dzīvīgas mūžseno sapni par lielo ūdeni. Tika realizēta pasaules irigācijas vēsturē neredzēta ūdens pārdalīšana milzīgā būvdarbiem sarežģītā teritorijā. Svarīgi piebilst arī to, ka 840 km garais Karakuma kanāls, neskaitot vēl 35 000 km garo apūdeņošanas tīklu, tika uzbūvēts nepilnu 7 gadu laikā. Priekšā — vēl 560 frāses kilometri, kas ved uz Kaspiju, uz rajoniem, kuri bagāti ar naftu, ķīmiskām izejvielām, uz turkmēņu subtropu rajoniem, kur var izaudzēt visvērtīgākās smalkšķiedrainās kokvilnas šķirnes. Tā ir Karakuma rītdiena. Bet jau šodien republikas lauksaimniecība pārstājusi izjust ūdens trūkumu, jau šodien kanāla zonas kolhozi un sovhozi dod vairāk nekā 40 procentus no Turkmēnijā iegūstamās jēlkokvilnas.

Tur, kur bija tuksnesis... Cik tur tagad ir ciemu, kolhozu, sovhozu, nelielu pilsētiņu, cik miljonu hektāru ganību apūdeņojusi laimes upes! Pie Karakuma kanāla brauc daudzi ārzemju viesi. Tur bija arī austrāliešu avīzes «Tribune» korespondents Reks Čiplins. Lūk, ko viņš uzrakstīja pirms aizbraukšanas: «Pie mums, Austrālijā, arī pastāv līdzīga apūdeņošanas problēma. Austrālijas centrā atrodas liels bezūdens tuksnesis, taču kapitālisms nav spējīgs izdarīt to, ko darījāt jūs...» Jā, kapitālismam nav pa spēkam tas, ko var izdarīt Padomju vara, Komunistiskā partija, kas ir pa spēkam brālīgajai, draudzīgajai padomju tautu saimei.

— PSKP Programmā ierakstīts, ka komunisma izvērsta celtniecība prasa aizvien racionālāk izvietot rūpniecību, lai sekmētu valsts rajonu ekonomiskās attīstības līmeņu tālāku izlīdzināšanu. Kā šis process noritējis Turkmēnijā?

— Vispirms es gribētu atsaukt lasītāju atmiņā turkmēņu tautas pirmsrevolūcijas lappuses. Līdz Oktobrim tai nebija savas valsts, tā bija saskaldīta ciltis, kuras nesaudzīgi ekspluatēja stiprākie feodālie kaimiņi, bet sākot ar XIX g. s. pēdējo trešdaļu — krievu carisms...

Savā laikā lielais turkmēņu dzejnieks un domātājs Mahtumkuli rakstīja par izsalkušiem, kas veltī stiepj plaukstas pret debesīm un cer, ka atnāks sengaidītais laiks.

Septiņpadsmitā gada Oktobrī mana tauta varēja priecīgi izsaukties: «Sveicināts, sengaidītais laiks! Lielais Oktobris glāba iznīcībai nolemtu, gandrīz pilnīgi analfabētisko, nepārtrauktās cilšu saskaldītajās ķildās bojā ejošo, šausmīgām dzimtu tradīcijām un islama dogmām sasaistīto turkmēņu tautu.»

Vai tad būtu varējusi tāda visādā ziņā atpalikusi zeme kā Turkmēnija pacelties, paejot garām kapitālistiskajam attīstības ceļam, līdz sociālistiskās sabiedrības augstienēm bez septiņpadsmitā gada Oktobra, bez trīsdesmito gadu piecgadēm, bez partijas un valdības ikdienas palīdzības, bez brālīgo republiku savienības? Nekad! Turkmēņu tauta viena pati bez lielās krievu tautas un tās revolucionārās strādnieku šķiras, bez ukraiņu, baltkrievu, uzbeku, kazahu, azerbaidžāņu un citu tautu brālīgās palīdzības nekad nebūtu varējusi iegūt valstisko statusu, pārvērsties par republiku ar attīstītu rūpniecību un lielu mehānizētu lauksaimniecību. Rūpniecības produkcijas ražošana Turkmēnijā, salīdzinot ar pirmsrevolūcijas periodu, pieaugusi 50, bet naftas ieguve — 120 reizi. Republika kļuvis par Vidusāzijas lielāko naftas un gāzes ieguves rajonu. Pašlaik te iegūst vairāk nekā 15 miljonus t «melnā zelta» un 15 miljardus kubikmetru gāzes. Gāzes rūpniecība ir pati jaunākā mūsu ekonomikas nozare, tā pirmoreiz lika — un visai iespējami — par sevi runāt iepriekšējā piecgadē. Un par to mēs it sevišķi esam pateicīgi mūsu brāļiem no Krievijas, Ukrainas, Azerbaidžānes. Lūk, jau vairākus gadus turkmēņu «zilais kurināmais» kopā ar Uzbekijā iegūto plūst pa spēcīgo Vidusāzijas — Centra gāzes vadu uz Eiropas Krievijas lielākajiem rūpniecības centriem.

Ar Padomju valdības lēmumiem mūsu republikā radītas naftas pārstrādes, ķīmiskā, mašīnbūves rūpniecība. Arvien kompleksāk, arvien ātrākos tempos, it sevišķi pēc PSKP 24. kongresa, attīstās republikas tautas saimniecība. Šai attīstībai raksturīga Padomju Savienības vispārējo interešu harmoniska saskaņošana ar katras tās republikas interesēm. Šis ļēniskais princips ir pamatā arī straujajai rūpniecības attīstībai Turkmēnijā, kuras dabas bagātības ir patiesi neizmējamās. Devītajā piecgadē, salīdzinot ar iepriekšējo, tās rūpniecības produkcija pieaug par 64 procentiem — tas ir ievērojami vairāk nekā vidēji visā valstī.

«Viens no lielākajiem sociālisma iekarojumiem, — uzsvēra b. L. Brežņevs PSKP CK pārskata referātā partijas 24. kongresam, — ir ļēniskās nacionālās politikas — tautu līdztiesības un draudzības politikas — praktiska realizācija, ko veic partija.»

Turkmēnijas tautas laimīgais liktenis tam ir spīdošs apliecinājums.

WĒLRĒNZ PARR WĒZNI

Pasaulē nav nekā pilnīgāka par cilvēka organismu. Katra tā šūna ar aprīnojamo precizitāti izveidojas noteiktā laikā savā vietā un funkcionē nepārtraukti, pakļaudamās bezgalīgi sarežģītajam bioloģisko likumu kompleksam. Bet... dažreiz notiek kaut kas nenovēršams: grupa šūnu it kā «klūst neprātīgas» — sāk haotiski vairoties bez kāda plāna un kārtības un traucē organisma harmonisku funkcionēšanu, pakļaujot cilvēku lēnai un nežēlīgai nāvei.

KAS IR VĒZIS?

Ar vārdu «audzējs» onkologi saprot slimīgu procesu, kas raksturīgs ar netipisku, patoloģisku noteiktas organisma šūnu daļas izvērtēšanos plašumā bez redzama mērķa un cēloņa. Šīs šūnas ir apveltītas ar neierobežotām spējām pavairoties, bet to neizraisa organisma vajadzība.

Visi audzēji, kurus mēs vēl saucam par blastomām, neoplazmām, jaunveidojumiem utt., sadalās divās galvenajās grupās: labdabīgos un ļaundabīgos audzējos. Vēzis ir viens no ļaundabīgo audzēju veidiem. Nespeciālisti (un pat daļa speciālistu) vēža jēdzienā ietver visus ļaundabīgos audzējus, to skaitā arī sarkomu, leukēmiju, ļaundabīgo melanomu un citus. Medicīna šīs slimības apzīmēšanai pieņēmusi terminu «vēzis» acīmredzot tāpēc, ka visbiežāk sastopamais audzējs krūti ārēji atgādina it kā krabja (jūras vēža) kontūras.

AR KO ĻAUNDABĪGIE ATŠKIRAS NO ĻABDABĪGAJĒM AUDZĒJĒM?

Atšķirība tiem ir milzīga. Vispirmām kārtām jau no slimības prognozēšanas viedokļa. Šeit eksistē zināmi izņēmumi, bet tie ir tieši vispārējā likuma apstiprinājumi.

Labdabīgie audzēji ieperinās apkārtējo audu vidē, tos nesapostot. Tie izvēršas plašumā sfēriskas formas veidā. Ļaundabīgie izvēršas ķermeņa audos, līdzīgi kokam, kas laiž zemē saknes, un izposta tos. Bez tam labdabīgie audzēji attīstās lēni, neradot metastāzes, neietekmējot vispārējo organisma stāvokli, un ir samērā viegli izņemami hirurģiskā ceļā. Ļaundabīgie audzēji attīstās ievērojami ātrāk. To šūnas atdaloties izplatās pa organismu, klejo pa asinsrites un limfvadu sistēmas ceļiem. Tādus audzējus ir grūti izoperēt (jo, lai tos izņemtu, ir jāizgriež arī veselie audi), tie izraisa krasu organisma novājināšanos un beigās — nāvi.

OTRAJĀ VIETĀ PASAULĒ

Ir zināms, ka vēl pirms pusgadsimta vēzis ieņēma sesto vietu to slimību vidū, kas izsauc nāvi. Tagad ar ļaundabīgajiem audzējiem slimo ap pieci miljoni cilvēku pasaulē, bet katru gadu nomirst vairāk par diviem miljoniem cilvēku. Kā nāves cēlonis vēzis ieņem otro vietu, tūlīt aiz sirds un asinsvadu slimībām.

Tas izskaidrojams ar dažiem īpašiem apstākļiem. Pirmkārt, ar ļaundabīgo audzēju diagnosticēšanas iespēju uzlabošanu un ar panāku-

miem citu plaši izplatītu slimību ārstēšanā un, otrkārt, ar absolūto vēža slimnieku skaita palielināšanos visā pasaulē. Tas ir neapstrīdams fakts. Vēža slimnieku skaita palielināšanās cēloņi visticamāk meklējami apkārtējās vides izmaiņā, kas ir... paša cilvēka roku darbs: totāla gaisa, ūdens un zemes piesārņošana ar dūmiem, gāzēm, indīgām vielām un rūpniecības atkritumiem, ārkārtīgā tabakas lietošana un jonizēto izstarojumu lietošana paaugstināšana. Lai cik tas būtu paradoksāli, mēs paši samaitājam vidi, kurā dzīvojam.

No tiem pašiem statistikas datiem redzams, ka katrs piektais Eiropas kontinenta iedzīvotājs mirst no vēža. Tāpēc arī dažkārt to sāk dēvēt par «laikmetā slimību».

Ievērtību pelna vēl tāds fakts, ka ar ļaundabīgajiem audzējiem ir slimojuši arī cilvēka tāltālie senči. Tā izrakumu laikā Javas salā atrastajam pitekanropa gurna kaulam varēja konstatēt ļaundabīgā procesa pēdas. Arī ēģiptiešu papirusos atrasti norādījumi par to, kā ārstējams vēzis. Un tas ir vairāk nekā pirms trīstūkstoš gadiem! Tomēr jāatzīst, ka līdz XX gadsimta sākumam katra saslimšana ar vēzi beidzās ar liktenīgu nāvi — medicīna bija bezspējīga.

VEŽA SLIMNIEKU VECUMS

Tas aptver vecuma grupu no 40 līdz 60 gadiem. Protams, šīs robežas nedrīkst absolūtizēt — tās drīzāk ir pieņemtas. Bet neapšaubāmi ir tas, ka ļaudīm, kas jaunāki par 40 gadiem un vecāki par 60 gadiem, saslimšana ar vēzi gadās ievērojami retāk. Te gan jāpiebilst: jo agrāk organismā parādās vēzis, jo ļaundabīgāk noris slimība.

KĀDIEM ORGANISMIEM VĒZIS UZBRŪK UN KĀ ATTĪSTĀS

Uz šo jautājumu īsumā ir grūti atbildēt. Slimība var sākt attīstīties jebkurā cilvēka ķermeņa orgānā, jo tās izcelsmes sākums ir veselas, normālas šūnas. Un tomēr visbiežāk vēzis piemeklē plaušas, kuņģi, piena dziedzerus un dzemdi sievietēm, balsenes un barības vadu, zarnu traktu, aknas, asinis utt.

Katrā šajā gadījumā vēža izauzme sākas noteiktā organisma vietā — tā ir lokālās attīstības fāze. Pēc tam audzējs vēršas plašumā, «izlaiž saknes», saardot un iznīcinot apkārtējos audus. No perēkļa atdalās atsevišķas šūnas, kuras pa limfātiskajiem ceļiem sagrauj tuvākos limfmezglus — tā ir tā dēvētā tuvās metastāzes fāze. Trešā, — tā sauktā ģeneralizācijas fāze ir raksturīga ar attālākām vispārējām metastāzēm un visdažādāko ķermeņa orgānu saardīšanu.

Tāpat vēzis sākas ar šūnu grupas «dumpi» organismā, un šo šūnu skaits daloties pieaug ģeometriskā progresijā. Ja pieņem, ka katrs ļaundabīgs veidojums sākas ar vienu vēža šūnu, kura dalās divās daļās, katrā nākamā savukārt atkal divās daļās utt., tad pēc piektās dalīšanās būs jau 32 šādas šūnas, bet pēc trīsdesmitās — 1 miljons, pēc četrdesmitās — 1 triljons šūnu utt. Ja iedomājas, ka šūnām būtu kvadrāta forma ar malas izmēru 10 mikronu,

tad varam teorētiski aprēķināt audzēja izmēru un svaru katrā tā dalīšanās etapā. Pēc trīsdesmitās dalīšanās tā diametrs būs 1 centimetrs un svars — 1 grams, un šāda izmēra audzēju jau var konstatēt klīniskā ceļā.

Ir zināma gan ātri, gan arī lēni augošu ļaundabīgo jaunveidojumu eksistence. Šūnu kinētika dod iespēju izskaidrot atšķirību augšanas ātrumā. Ja pirmajai vēža šūnai, lai sadalītos, vajadzīga viena nedēļa, tad audzēju varēs konstatēt labi ja trīsdesmitajā nedēļā, bet četrdesmitajā tas jau radīs nāves draudus. Ja priekš vienas dalīšanās nepieciešami trīs mēneši, tad audzējs parādīsies pēc astoņiem gadiem.

Izsakoties citiem vārdiem — eksistē moments, kad vēža audzējs nav lielāks par kniepatatas galvīņu vai, teiksim, zirni. Vai var saslimušo izglābt šajā slimības attīstības stadijā? Noteikti — jā! Bet kā lai atklāj tādu niecīgu veidojumu, kas slēpjas ķermeņa audos? Tas ir jautājums, ap kuru lauza galvas tūkstošiem zinātnieku.

Onkoloģijā ir absolūts likums: jo agrākā stadijā uzietis vēzis, jo iespējams to veiksmīgāk ārstēt. No tā izriet arī pretējais: slimības gaitā iestājas moments, kad ir jau pāršniegta ārstēšanas robeža, kad ārstēšana klūst gandrīz neiespējama. Kad tas notiek?

Galvenokārt divos gadījumos: kad slimnieks nepievērš uzmanību savai veselībai, vai arī kad ārsts nevēlvi vajadzīgo uzmanību slimajam. Apmēram 75 procenti vēža audzēju ir pieejami apskatei — tos var konstatēt ar tausti, tātad atklāt laikus, ja vien pacients ievēro elementāros sanitārās kultūras noteikumus, bet ārsts — pienācīgo mērķtiecību vēža meklēšanā. Visi veselie cilvēki, kas sasnieguši «vēža vecumu», profilaktiski jāizskata vienu vai divas reizes gadā. Tieši tāpēc Vispasaules veselības aizsardzības organizācija griežas pie visas cilvēces ar aicinājumu: «Atklāsim vēzi savlaicīgi — ar to mēs izglābsim tūkstošiem dzīvību!»

IKVIENA VĒŽA FORMA IZAUG NO PIRMSVĒŽA STĀVOKĻA

Par pirmsvēža stāvokli mēs saucam tādu slimīgu procesu, kas laika gaitā var pārvērsties par ļaundabīgu. Par tādu var izvērsties, piemēram, ādas bojājumi rentgenoloģiem, kuņģa čūla un vispār ieilguši hroniskie iekaisuma procesi.

Pirmsvēža perioda ilgums var būt ļoti dažāds: no diviem līdz divdesmit un vairāk gadiem. Jo ilgāk turpinās hroniska iekaisuma periods pieaugušam cilvēkam, jo lielāka ir iespēja, ka tas var pārvērsties ļaundabīgā stāvoklī. Tā tabakas pīpēšana, kas ilgusi daudzus gadus, var novest, piemēram, pie hroniska bronhīta attīstīšanās, un tas var radīt labvēlīgu augsni plaušu vēzim. Ir konstatēts, ka no katriem simts cilvēkiem, kas saslimuši ar plaušu vēzi, 80 ir bijuši smēķētāji. Jo ilgāk dzīvo cilvēks, jo ilgāku laiku viņš ir pakļauts dažādu kaitīgu aģentu iedarbībai, kuri izsauc pirmsvēža stāvokli, bet pēc tam vēža attīstību.

Lai atklātu pirmsvēža stāvokli, mo-

dernās medicīnas rīcībā ir efektīvas rentgenoloģiskās fluorogrāfiskās, endoskopiskās, radioizotopu, citoloģiskās, imunoloģiskās un laboratorijas metodes un līdzekļi.

Ja pirmsvēža saslimšana atklāta attīstības sākumā, to var sekmīgi ārstēt un tāpat arī novērst ļaundabīgo veidojumu rašanos.

VAI IZĀRSTĒSIM VĒZI?

Veselības aizsardzības vispasaules organizācijas ekspertu komisija vēža slimībās uzskata, ka katru trešo cilvēku, kas saslimis ar vēzi, var izārstēt.

Bet kurš no saslimušajiem ir šīs trešais? Tas ir vienādojums ar daudziem zināmajiem un nedaudziem nezināmajiem. Vispārīgus pirmām kārtām no tā, vai laikus ir noteikta diagnoze; bez tam arī no audzēja lokalizācijas, tā veida, noslieces uz metastāzi, no organisma vispārējā stāvokļa, no ļaundabīgo šūnu stabilitātes, nepakļaušanās ārstniecības līdzekļiem utt.

Ādas vēzis ir izārstējams 99 procentos gadījumu, bet pārējie veidi — no 30 līdz 70 procentiem.

Tācu atšķirībā no citām slimībām cilvēka organisms ne tik vien kā ir pilnīgi bezspējīgs tikt galā ar «viltīgo ienaidnieku», bet pat «baro» to. Organisms var pat ciest badu, bet audzēju ar tam nepieciešamajām dzīvības sulām tas vienmēr nodrošina. Seit mums ir atkal ievērtības cienīgs paradokss! Ir zināms, ka pie sirds transplantācijas slimnieka organisms atšķir ar varu «svešos audus». Taču vēža šūnām, kas tam nes nāvi, parāda apbrīnojamu veselību.

Medicīnas praksē ir zināmi paši-ārstēšanās gadījumi — negaidīta «uzsūšanās» un ļaundabīgā audzēja iznīkšana, bet šādi gadījumi notiek reti un uz tiem jāpaukties nav pamata.

Pagaidām cilvēce uzbrūk vēzim ar visdažādākajiem līdzekļiem, kas ir efektīvi vienā vai otrā veidā — pakāpē: ar hirurģijas palīdzību, hormonu terapiju, ķīmisko terapiju, rādija terapiju un imunoterapiju. Diemžēl pagaidām vēl neviens no tiem nav universāls.

Lūk, nu jau trīstūkstošus gadus cilvēce meklē radikālu līdzekli cīņai pret vēzi. Vēl nesena pagātnē cīņai par drošām zālēm uzskatīja dažus aspirīnu. Un vai tad jābrīnās, ka arī tagad laiku pa laikam gan pa radio, gan avīzēs un žurnālos parādās gan zinātniski, gan pseidozinātniski raksti par tāda vai citāda droša līdzekļa atklājumu cīņā pret vēzi. Tādi paziņojumi ātri aizmirstas, atstājot daudziem cilvēkiem tikai neattaisnojušas cerības. Var būt, ka šai apstākli arī sakņojas viens no skepticisma iemesliem attieksmē pret medicīnas sasniegumiem šajā laukā. Ir pat nenopietni ļaudis, kas apgalvo, ka «medicīna neko nezaudētu, ja tiktu sadedzināts viss, kas līdz šim laikam rakstīts par vēzi». Tādai nenopietnībai, protams, nav nekāda pamata, bet tā tikai atgādina mums to, ka kosmosa apgūšanas laikmetā cilvēcei patiesām jau būtu laiks pārstāt baidīties no vēža rēga.

Dr. Hristo Jonkovs
«Oggi Bolgariji»

PROF. G. TEMINS,
(Viskonsinas štata (ASV) universitātes vēža
pētīšanas laboratorija)

SLIMĪBAS MEHĀNISMS: VĪRUSS + GĒNS

Vai ik nedēļas ASV avižu virsraksti vēsti par kārtējo lūzuma momentu vēža pētīšanā. Diemžēl daudzi no šiem «lūzuma momentiem» ir islaicīgi un par tiem ātri aizmirst. Neraugoties uz to, vēža pētīšanā gūti panākumi. No jauna radies optimisms un cerības, ka drīzumā mēs uzzināsim, kas izraisa cilvēka saslimšanu ar šo slimību. Savā rakstā pakavēšos pie vairākiem šāda optimisma lēmumiem.

*

Lai izprastu pašreizējo stāvokli vēža pētīšanā, ir jāizdara zināma atkāpe mūsu gadsimta sākumā. 1906. gadā dāņi Ellermans un Bangs pierādīja, ka leukozi — balto asinsķermenīšu vēzi visām izsauc filtrējošais vīruss. 1911. gadā amerikānis Peitons Rauss pierādīja, ka ļaundabīgos audzējus — sarkomu vistām arī izsauc filtrējošais izraisītājs.

Sis audzēju grupas nākamais pārstāvis tika atklāts 1936. gadā, kad noskaidroja, ka piena dziedzeru audzēju pelēm izraisa kāds vīruss, ko pārnes kopā ar mātes pienu. Sis atklājums pierādīja, ka katru no vēža pamatgrupām — leukēmiju, sarkomu un karcinomu — pie dažiem dzīvniekiem izraisa RNS vīruss.

Tagad audzēju vīrusi atrasti daudzām dzīvniekiem, to skaitā pērtiķiem, kaķiem un pat čūskām. Diemžēl nav izdevies kaut cik droši izdalīt nevienam vīrusu, kas izraisītu cilvēka saslimšanu ar vēzi.

1958. gadā mums ar Rubinu izdevās pierādīt, ka Rausa sarkomas vīruss atšķiras no iepriekš atklātajiem vīrusiem ar savu iedarbību uz šūnām: mēs atklājām, ka šūnu inficēšanās ar šo vīrusu nenoveda pie šūnu bojāejas, tās turpināja dalīties un ražot vīrusu. Vēlāk tika pierādīts, ka arī daudzām citiem vīrusiem ir tādas pašas īpašības.

50. gadu beigās un 60. gadu sākumā padomju zinātnieks Zilbers un Svets-Moldavskis, pēc tam čehu zinātnieks Svoboda pierādīja, ka Rausa sarkomas vīruss spēj inficēt ne tikai vistas, bet arī žurkas. Tas bija ļoti svarīgs atklājums. Noskaidrojās, ka audzēja vīruss var inficēt vairāku bioloģisku sugu šūnas, kā arī tika konstatēts jauns vīrusa un žurku šūnu savstarpējās iedarbības tips. Šajās šūnās vīruss inficējas izraisītājs pazuda, taču saglabājās informācija par vīrusa izveidošanos, un šo informāciju varēja konstatēt.

Vēlāk čehs Altaners, es (prof. G. Temins. — Red.), kā arī padomju zinātnieki Krjukova, Obuhs un Tots pierādīja, ka vīruss, iedarbojoties uz žurkas vai peles šūnām, pārveidojas. Šo pārveidošanos mēs izskaidrojām kā ģenētiskā materiāla apmaiņu starp Rausa sarkomas vīrusu un zīdītāju šūnu ģēnu. Tas ir ļoti svarīgi, runājot par iespējamo vēža attīstību pie cilvēkiem.

Bet, pirms runājam tālāk, apskatīsim parasto informācijas pārveides paņēmieni bioloģiskās sistēmās. Saskaņā ar teoriju, ko pirmoreiz noformulēja angļu zinātnieks Kriks, informācija bioloģiskās sistēmās sakopota milzīgās nukleīnskābju molekulās, kas sastāv no zināma skaita mazāku molekulu. Krika teorijas pamattēze, kuru saīsināti dēvē par «centrālo dogmu», nosaka, ka bioloģiskās sistēmās informācijas pārvešana notiek no viena nukleīnskābes tipa — DNS — uz otru nukleīnskābes tipu — RNS, bet pēc tam no RNS uz olbaltumvielu, bet ne otrādi.

Taču pirms septiņiem vai astoņiem gadiem es izteicu varbūtību, ka iespējams vēl viens informācijas pārvešanas paņēmienis, un proti, — no RNS uz DNS.

Šī hipotēze radīja neatlaidīgu pretestību, jo, likās, tā runāja pretī «centrālajai dogmai» vispārpieņemtā nozīmē. Padomju ģenētiķis Geršenzons arī izvirzīja pieņēmumu, ka, vairojoties vienam kukaiņu vīrusam, notiek informācijas pārvešana no RNS uz DNS. Taču ASV par viņa darbu gandrīz neviens nekā nezina.

1970. gadā mēs ar Japāņu kolēģi Micutani (bet neatkarīgi no mums — amerikāņu zinātnieks Baltimors) atklājām audzēja RNS vīrusa daļiņas olbaltumvielu, kas pārnesa informāciju no RNS uz DNS. Pēc šāda atklājuma vairums zinātnieku nāca pie secinājuma, ka audzēju vīrusu reproducēšana saistīta ar informācijas pārvešanu no RNS uz DNS.

Jauni fakti ļauj izprast, kādā veidā no šūnām var izjust inficēšanas vīrusu, tai pašā laikā uzglabājoties par to informācijai: izzūd RNS vīrusi, paliek DNS vīrusi. Vēl vairāk, tas ļauj izprast, kā informācija, kas atrodas audzēju RNS vīrusos, kļūst par šūnas ģenētiskās informācijas daļu un, normāli vairojoties, pāriet no vecākiem uz pēcnācējiem.

Nemot par pamatu daudz zinātnieku darbus, es ieteicu protovīrusu teoriju, saskaņā ar kuru audzēja RNS vīrusi veidojas no normāli ģenētisku elementu šūnām. Pēc manas hipotēzes, audzēju vīrusi un vēzis rodas šūnu normālu procesu traucējumu rezultātā. Informācijas pārvešana no RNS uz DNS notiek vesela organisma normālas darbības noteiktos etapos. Kancerogēno vielu iedarbība (ķīmiskie savienojumi vai apstarojumi) šo informācijas pārvešanu it kā izjauc, un rodas informācija, kas norāda uz vēža iespējamo attīstību.

Jāpiebilst, ka audzēju vīrusu attīstība pati par sevi vēl neizraisa saslimšanu ar vēzi. Pastāv speciāli produkti vai vīrusa produkti, kuru daudzums nosaka vēža rašanos. Saskaņā ar manu hipotēzi par vēža attīstību, ģēni, kuri kontrolē šāda produkta (vai produktu) izveidošanos, kas sekmē vēža rašanos, dzīvnieku embrijos nav sastopami. Tomēr attiecīgā informācija var rasties dzīvnieka attīstības novecošā procesā.

Varētu jautāt: kāds sakars šiem atklājumiem ar cilvēku saslimšanu ar vēzi? Šie atklājumi vēl nedod cerības, ka visdrīzākajā laikā medicīnu nodrošinās ar profilakses vai vēža ārstēšanas līdzekļiem. Taču tie apbruņo mūs ar vēža pētīšanas metodēm, kas, domājams, palīdzēs izprast tā cēloņus, tā ka pakāpeniski mēs laicam varēsim vai nu novērst vai izārstēt šo bīstamo slimību.

PROF. S. GERSEZONS,
Ukrainas PSR Zinātņu akadēmijas molekulārās bioloģijas un ģenētikas sektora vadītājs

PAMATS OPTIMISMAM

— Kāda nozīme bioloģijas un medicīnas attīstībai ir atklājumiem par «atgriezenisko transkripciju»?

— Šie atklājumi saistīti ar daudzām fundamentālām problēmām. Pēc atgriezenisko transkriptāžu atklāšanas noskaidrojās, ka tādi fermenti ir ne tikai slimajās, bet arī veselajās šūnās, kuras nav inficētas ar vīrusiem. Tagad šie fermenti atrasti normālās baktērijas, cāļa, peles, cilvēka šūnās. Ir nopietns pamats domāt, ka ģenētiskās informācijas pārvešana no RNS uz DNS ir liela nozīme dzīvo organismu individuālās attīstības procesos un imunitātes parādībās. Šie pieņēmumi balstās uz eksperimentu datiem, kas pēdējā laikā iegūti vairāku valstu laboratorijās.

«Atgriezeniskās transkripcijas» pārzināšana ļauj mums dziļāk ielūkoties genomā un vajadzības gadījumā arī uz to iedarboties. Runa ir par organismu iedzimto īpašību izmaiņām, ieskaitot jaunus ģēnus šūnu iedzimtības aparātā. Domāju, ka nav tālu laiks, kad mēs varēsim to sasniegt, tādējādi pilnveidojot esošās dzīvības formas, varēsīm efektīvi cīnīties ar iedzimtām slimībām.

— Pastāstiet, lūdzu, sīkāk, kāds pamats ir šādai prognozei?

— Tie ir jaunākie sasniegumi un eksperimenti šajā zinātnes nozarē. Val jūs dzirdējāt par slimību — galaktozēmiju? Tā ir smaga iedzimta slimība, kuras cēlonis ir tas, ka slimajam trūkst ģēna, kas būtu atbildīgs par viena vajadzīga fermenta sintēzi. Bez šī fermenta cilvēkam tiek traucēta smadzeņu un citu orgānu attīstība, iestājas gara vājums, bet nereti — nāve. Tagad šī slimība vēl ir praktiski neārstējama. Bet nākotnē? Pavisam nesen amerikāņu ģenētiķis Merils izdarīja

lielisku eksperimentu. Viņš paņēma galaktozēmijas slimnieka šūnas un ievadīja tajās baktērijas ģēnu, kas sintezē nepieciešamo fermentu. Cilvēka šūnas «izveseļojās», baktērijas ģēns tām atdeva spējas ražot vajadzīgo fermentu. Sis šūnas pēcnācēji bija pilnīgi veseli.

Mūsu laboratorijā pirms vairākiem gadiem tika pierādīts, ka ir iespēja pārnest ģēnus no vienas šūnas uz otru ar slimību neizraisošiem vīrusiem. Mēs pārstādījām vienu no ģenīem zīdāmajam. Šāda «ģēnu pārstādīšana» iespējama arī cilvēkam. Un te, lūk, izvirzās grūts jautājums: kur ņemt vajadzīgo ģēnu? Ne vienmēr var izmantot mikroorganismu ģēnu. Rodas nepieciešamība iemācīties maksimāli sintezēt vajadzīgos ģēnus. Bet kā to izdarīt? Pirms vairākiem gadiem šo uzdevumu principā atrisināja indiešu zinātnieks Korana, kas ķīmiski sintezēja vienu no rauga ģenīem. Diemžēl šī metode ir ļoti darbietilpīga un pagaidām nav noderīga lielu, sarežģītu ģēnu sintēzei, bet tieši šie ģēni mūs visvairāk interesē. Un te liekas ļoti vilinoša iespēja sintezēt ģēnus ar «atgriezeniskās transkripcijas» metodi. Patiesību sakot, tāds darbs jau bija veikts, pirms G. Temins nodeva avīzē šo rakstu. Uzreiz trīs laboratorijās sintezēja truša un cilvēka hemoglobīna ģēnus. Kā var spriest pēc pirmajiem ziņojumiem, ārpus organisma radītie ģēni ir identiski vai ļoti tuvi «dabiskajiem» ģenīem. Tagad tiek pārbaudīta to funkcionālā aktivitāte: vai tie var nodrošināt normālu hemoglobīna sintēzi? Ja tas notiks — par ko nav nekādu šaubu —, tad tas nozīmē, ka ar «atgriezenisko transkripciju» varēs sintezēt jebkuru mikroorganismu, augu, dzīvnieku un cilvēka ģēnus. Protams, būs jāpārvar lieli tehniski šķēršļi, taču, bez šaubām, drīzumā mēs varēsim «pārstādīt» vajadzīgos ģēnus jebkurā organismā, kura iedzimtās īpašības vajadzēs labot vai pārveidot.

— Vai nevajadzētu no jauna pārskatīt jautājumu par iemantoto īpašību iedzimšanu, ko ģenētika pilnīgi noraidīja un uz ko tomēr pastāvēja daži zinātnieki?

— Tiešām, sakarā ar «atgriezeniskās transkripcijas» atklāšanu daži zinātnieki gan ārzemēs, gan PSRS pēdējā laikā izsaka domu, ka šis atklājums it kā apgāzīs «centrālo dogmu» un padarīs iespējamu ģenētiskās informācijas pārvešanu no olbaltumvielām uz nukleīnskābēm. Bet tas apstiprinātu Larmarka koncepciju par alzgūto īpašību pārveidošanu. Šādi uzskati ir pilnīgi nepamatoti un kļūdaini. Tagad ir zināms, kā tiek pārnesta informācija no nukleīnskābēm uz olbaltumvielām, noskaidroti visi šī sarežģītā procesa galvenie etapi. Kas attiecas uz pieņēmumu par informācijas pārvešanu no olbaltumvielām uz nukleīnskābēm, tad rūpīga teorētiskā un eksperimentālā analīze šādu iespēju pilnīgi izslēdz.

— Kādas ir jūsu domas par jaunā atklājuma izmantošanas perspektīvām praktiskajā cīņā ar vēzi?

— Katrs kaut cik nozīmīgs dabas fundamentālo likumsakarību atklājums dod savus augļus dažādās zinātnes jomās. Vispirms mēs visi gaidām jaunus sasniegumus onkoloģijā, un mums ir tam svarīgs pamats. «Atgriezeniskā transkripcija» vislabāk izpētīta pie vīrusiem, kas izsauc ļaundabīgus audzējus dzīvniekiem, bet uzvara pār vēzi — tas ir vishumānākais zinātnes uzdevums.

— Tomēr G. Temina rakstā diezgan atturīgi tiek runāts par šīs problēmas atrisināšanas termiņiem...

— Protams, vēl ir jāveic ļoti liels darbs, lai pilnīgi izziņātu vēža dabu un tā ārstēšanas iespējas. «Atgriezeniskās transkripcijas» pētījums tagad katru dienu dod jaunus rezultātus. Dažus no tiem var nosaukt par sensacionāliem. Arī G. Temins norāda uz to, ka nav pierādīta vīrusu loma cilvēka vēža etioloģijā. Pavisam nesen padomju un amerikāņu laboratorijās tika iegūti dati, kas apliecina, ka dažus cilvēka ļaundabīgo audzēju veidus izraisa vīrusi. Izmēģinājumus ar dzīvniekiem iegūti fakti, kas rāda, ka fermentus, kurus atklājis G. Temins, var izmantot ļaundabīgo audzēju agrīnai un precīzai diagnostikai. Bet agrīnā diagnostika — galvenais priekšnoteikums sekmīgai ķirurģiskai, staru vai medikamentozai ārstēšanai. Vēl vairāk, jau atrasti preparāti, kas nomāc šo fermentu darbību.

PIE TUVĀKIEM KAIMIŅIEM

Netālu no vecā, raibā Klaipēdas tirgus iekāpju autobusā, lai aizbrauktu paskatīties, kāda tad isti ir jaunā Klaipēda. Tūlīt, jau nākamajā pieturā, tā sākas — mijas piecstāvu un deviņstāvu nami, veikali, kinoteātri, restorāni. Pirmās mājas gan vairs nekādu sajūsmu neizsauc — bālais silikāta ķieģelis tāds nosmulējies, vienā desmitgadē zaudējis visdzīvīgumu. Bet neko darīt — vispirm jau mums vajadzīgi dzīvokļi, ar skaistumu pārlieku šķieties vēl nevaram. Tāpēc braucu tālāk. Pedējo gadu jaunceltnes priecē aci jau daudz vairāk. Biežāk parādās dekoratīvais ķieģelis, nami ar lodžijām, tikamāks kvartālu plānojums. Te jau vairs nešķiet, ka simetriski būtu izmētātas sērkokociņu kastītes. Katra ēka it kā elpo, veras apkārtne brīvi un plaši. Tā jau ir māka — samērā blīvā apbūves rajonā tomēr katram namam dot zināmu patstāvības sajūtu.

Pirms gadiem trim tepat kaut kur Miera prospektā izkāpu. Soreiz pabraucu pāris pieturu tālāk, lai redzētu pašu jaunāko. Un tomēr esmu kļūdījies — nepareizi iedomāties Klaipēdas augšanas tempus, kas ir krietni iespaidīgāki, jo man vēl labu labais gabals jāiet kājām.

Tad es atcerējos, ka saimniekpašas Latvijā kādreiz vīpsnāja par Lietuvu un tām ģimeņiem, kas Zemgales kviešu druvās un Kurzemes plevārtē nāca meklēt darbu un maizi.

Nemunas krastos varam redzēt daudz laba un pamācīties arī. To rāda kaut vai Klaipēdas Izaugsme. Un vēl tāda maza detaļa — Liepājas Pedagoģiskā institūta pasniedzēja Lūcija Prindule gatavojas aizstāvēt zinātņu kandidātes disertāciju pedagoģiskajā psiholoģijā. Diemžēl Latvijā viņai neizdevās atrast oponentus ar nepieciešamajiem zinātniskajiem grādiem. Disertāciju liepājniece aizstāvēs Viļņā...

Strauji aug Klaipēda. Pagājušajā gadā klāt nāca 33 daudzstāvu mājas ar 2011 dzīvokļiem un gandrīz tūkstoš vietām kopmītnēs. Bet nupat, piecgades otrajā gadā, Miera prospektā jaunceltnes jau tuvojas Gedlīnu ciemam. Uz projektētāju rasēšanas galdiem un dabā top sestais dzīvojamais kvartāls, kurā piecgades beigās dzīvos ap 25 000 cilvēku.

Šie fakti liekas vēl iespaidīgāki, ja atceras, ka 1946. gada sākumā pilsētā bija tikai 28 000 iedzīvotāju. Bet zinātāji apgalvo, ka tad, kad no Klaipēdas padzina fašistu karapūļus, tās drupās mituši tikai 9 cilvēki. Neņemot apgalvot, ka šie dati būtu pilnīgi precīzi, taču izskaidrojums tam varēja būt pavisam loģisks. Protī — tikai 1923. gadā Lietuva atguva atpakaļ savu daļēji pārvācoto plejūras novadu. Bet jau 1939. gada 20. martā Vācijas fašisti iesniedza Lietuvas fašistiskajai valdībai memorandu un atkal atņēma Klaipēdas novadu. Sākās lietuviešu bēgšana un baltvācu atgriešanās.

Te nebija padomju varas arī 1940. gadā. Tādēļ saprotams, ka, sarkanarmiešiem tuvojoties Klaipēdai, baltvāci meklēja nevis rozes, bet stiprākus zābakus, kuģus un visu citu, lai tikai aizkļūtu līdz brūkošajai Lielvācijai.

Tādēļ es nebūtu pārsteigts, ja arī dokumenti pierādīs, ka no 1945. gada līdz šī gada sā-

TRESA PALUTAS- PILSĒTA

kumam Klaipēda izaugusi no nepilna desmita iedzīvotāju līdz 150 000. Vilija Budaite gadiem priekšvakarā noslēdza šo apaļo skaitli. Kad viņai vajadzēs sākt mācīties, pilsētā būs jau 25 vidusskolas.

Tā aug Klaipēda. Protams, vārdos viss izklausās pārāk vienkārši. Savu problēmu un grūtību netrūkst. Pilsēta, protams, būtu skaistāka, ja straujās augsmes sākumā gandrīz pašā centrā nebūtu šo pelēko «sērkokociņu kastīšu». Tagad nomali ceļ daudz krāšņāku. Arī namu būves kombināts ar saviem smilšu kalniem varēja parauties vairāk sāpus. Nu tas palicis pašā jaunceltnu vidū Miera prospektā. Bet paši klaipēdieši pirms gadiem pieciem vēl neparedzēja tādu savas pilsētas vērienu. Arī apzaļumotāji, tāpat kā Ķengaragā vai citā vietā, netiek līdz celtniekiem. Pateikt krietns laicīnš, līdz smilšu un būvgružu vietās iesakņojas liepiņas, sazaļo zālājs. Lietuvieši sākuši domāt arī par transporta kustības problēmām. Sajā piecgadē jāuzceļ viadukts netālu no stacijas pāri dzelzceļam, jāpabeidz tilts pār Danes upi. Par tā celtniekiem iedzīvotāji smejas:

— Ceturto gadu pūlas. Vai tik nebūs sajukušī — būvē varbūt gar upi, nevis pāri? Iznāks vēl garākais tilts pasaulē...

Runāt par Klaipēdu un nepieņemt jūrniekus un zvejniekus būtu aplamība. Tāds cilvēks izskatītos pēc strausa, kas paslēpis galvu smiltīs un domā, ka viņš nav redzams.

— Galvenie te esam mēs, — liekas, ka to saka akmeņi cirstais zvejas vīrs pilsētas centrā. To pašu apstiprina noenkurotais burlieks pāris simts metru tālāk. Tas aicina pie sevis — ar saloniem, kuri pārvērsti par restorāniem, ar savu estrādes programmu vēlā vakara stundā, ar viesmīļiem, kuriem ap kaklu tradicionālie jūrnieku lakatiņi. Vēl var pusdienot «Neptūnā», dzesēt slāpes alus bārā «Putas». Jā, acimredzot arī pavāri un tirdzniecības darbinieki mīl jūrniekus (un arī tos, kas par tādēļ cenšas izlikties). Pašlaik ceļ uz Klaipēdu ir daudz lielāks kuģis restorāns. Tas noenkurosies pretī pilsētai Kuršu jomā. Divās zālēs — 250 vietu, kokteiļu bārs, konditorejas izstrādājumu cehs. Jā, atceros, ka vismaz pirms gadiem pieciem par kaut ko līdzīgu runāja tirdzniecības ļaudis arī Rīgā un Liepājā. Varbūt runā vēl tagad. Piemirsuši Raiņa vārdus — runas ir garas...

Zvejnieku svētkos dzimušai meitenītei dod vārdu — Jurate, pulkam — Māris. Virvju vilkšanā šai dienā sacenšas arī slevas. Un tālo Elektrēnu delegāti divos autobusos brauc uz Klaipēdu pie lielā zvejas saldētājtralerā «Elektrēni» komandas. Melnragā viņus sagaida Neptūns ar savu svītu. Viņš nikni vicina trijzūburi, liek ciemiņiem novilt kurpes, uzlocīt bikses un svārkus malas — ne soli tālāk, pirms nav nomeģināts jūras sāļums. Odens malā vēlīgi aicina gozējas nāras... Plevakarē visus gaida zivju zupa, stāsti par abu kolektīvu darbu un koncerts.

Zvejnieki nevar sūdzēties par uzmanības trūkumu — viņus ciena un par viņiem rūpējas visa republika. Kādreiz Lietuvas galvaspilsēta bija Kauņa. Tagad — Viļņa. Bet Klai-

pēda ir Lietuvas jūrniecības un zvejniecības centrs, kuģu būves centrs. Vienīgais republikā. Ir tāds sens teiciens — vienīgo māte jau drusciņ palutina. Tāpēc arī Klaipēdu var dēvēt par republikas trešo galvaspilsētu. Gan tās morālās un materiālās palutināšanas dēļ, gan neapšaubāmās nozīmes dēļ.

Cetras kuģubūves un remonta rūpnīcas vienā pilsētā. Viena no tām drīz izveidosies par lielāko Baltijas jūras baseinā.

Klaipēdieši pasaules jūrās un okeānos nozvejo vairāk nekā četrus miljonus centneru zivju. Traleru flotes bāze par piecgades pirmā gada sasniegumiem izcīnījusi Darba Šarkanā Karoga ordeni. Jau pieņemtais «Elektrēni», sacenšoties par cienīgu PSRS 50. gadadienas sagaidīšanu, no pēdējā reisa atgriezās ar gandrīz pieciem tūkstošiem centneru virsplāna lomu.

Vairāk nekā 20 000 klaipēdiešu darbs saistīts ar jūru.

Vai šie daži piemēri vien jau nav pierādījums, ka uzmanību, cieņu un atbalstu Klaipēda prot novērtēt un atmaksāt?!

Taisnību sakot, dēvēt Klaipēdu par Lietuvas trešo galvaspilsētu nav visai precīzi. Augustā, kad man izdevās ielūkoties Rietumu kuģu remonta rūpnīcā, vienā no tās dokiem ar 27 000 tonnu celtspeju, okeāna stihijas nodarījumus pielāpīja Padomju Latvijas peldošā bāze «Roberts Eihe». Tikko doku bija atstājis «Vilis Lācis», turpat grozījās arī «Pārslā». Bet 1967. gadā šādas kuģu remonta rūpnīcas vēl nebija, tās pamatos celtnieki ielika tikai pirmo akmeni un savu darbu vēl turpinās vairākus gadus. Bet šovasar remontnieki atzīmēja jau trešo gadu, kopš viņu dokus atstāja pirmais kuģis — «Sovetskaja Arktika», kas te atguva savas peldētspējas. Pašreiz Rietumu kuģu remonta rūpnīca ir pirmais un galvenais uzņēmums Klaipēdā, kas vienlaikus gan pats vēl aug, gan jau strādā ar krietnu atdevi. Zīmīgi, ka šai pirmās nozīmes rūpnīcā strādā arī pirmais Padomju Klaipēdā dzimušais pilsonis — tas ir doku ceha tehnologs, 27 gadus vecais komjaunietis Alfons Skaraitis. Protams, 1963. gadā, kad kādam žurnālistam izdevās arhīvos uzlet dokumentus, kas šo faktu pierāda, Alfons bija pārsteigts. Tāda uzmanība — fotogrāfē, par viņu raksta avīzē. Ar ko tad viņš levērojams — toreiz vēl kuģubūves tehnikuma 3. kursa students? Un tomēr, viņam ir tikpat gadu, cik Padomju Klaipēdai. Vienaudzī.

Savukārt «Baltija» uzsākusī jauna tipa zvejas kuģu būvi mūsu zemes Ziemeļu flotel. Bet, kad es ciemojos pie Vitauta Maijora, kas savu mājiņu pārvērtis par īpatnu lietuviešu kokaiebniecības muzeju, tur pirms došanās uz dzimto ostu Rostoku iegrēzās arī Vitauta draugs, kapteinis Helmut Varnke. Paša kokgrēzēja atsauksmju grāmatā var izlasīt daudzu jūrnieku adreses — Zviedrija, Polija, Grieķija. «Intūristis» savā ekskursijas maršrutā oficiāli iekļāvis mājiņu Kapsukas telā.

Klaipēda kļūst ne vairs tikai par Lietuvas trešo galvaspilsētu. Tā pāraug visas mūsu plašās valsts robežas. Lūk, ko dod Padomju daudzniecīgu valsts.

Leons Spinga

Priekules padomju saimniecības direktors, Latvijas PSR Augstākās Padomes deputāts Sociālistiskā Darba Varonis AUGUSTS POMMERS

ATBILDĪBA

1. «... Aizvadītais gads bija sevišķi grūts. Lietus gāzes saveldrēja labību, kā ar rulli piespieda vārpas pie zemes. Mūsu apstākļos traucēja arī māla pakalni un akmeņiem piemētātā augsne. No kurienes gan tie akmeņi kā sēnes sarodas!... Tādos apstākļos plauja prasība ne tikai augstu meistarību, bet arī pašizliedzību. Mūsu saimniecības kombainieri prata strādāt tādos apstākļos, prata izturēt...»

2. «... katru gadu kādas kultūras padodas labāk, kādas sliktāk. Sogad vareni auga zālāji: skābsienu sagatavojām divas reizes vairāk nekā pērn. Ļoti labu ražu deva arī kukurūza un sakņaugi. Govīm silēs barības netrūks. Tiesa, ar spēkbarību vispirms gan būs jānodrošina vaislinieces un barokļi...»

3. «... Man patīk kustība, ritms. Tāpēc saista ūdenskritums un uguns liesmas. Tad gribas domāt. Analizēt padarīto un domāt par rītdien, par nākotnē darāmo... Ūdens un uguns nemiers rada arī pārdomām nepieciešamo izslēgšanos, mieru.

Katrs gads zemkopjiem ir nopietns pārbaudījums. Bet tas nenozīmē, ka drīkst būt «vienas dienas saimnieks». Vienmēr jāskatās perspektīva. Un nozīmīgi ir visi faktori: vietējie dabas apstākļi, darba spēka resursi, zemes auglība, produkcijas pieprasījums, klimatiskie apstākļi.

Lauksaimnieciskās ražošanas attīstībā ir ļoti panākumi. Cik nesen vēl rudzu laukā locījās vīri ar izkaptīm un sievas nēmas ar smagajiem kūļiem! Tagad graudu audzēšana un novākšana ir pilnīgi mehanizēta. Arī maīsu nešanu uzņēmušās dažādas transportierīces. Mehānismi arvien vairāk atvieglo arī lopkopju grūto darbu. Liels darba ražīguma kāpinājums panākts gaļas ražošanā. Pārskatot ražošanu nenācās viegli, daudz problēmu bija jāatrisina. Arī tagad mēs nevaram iztikt bez zinātnieku un dažādu nozaru speciālistu palīdzības. Jaunus impulsus deva pirmrindnieku pieredze. Lauksaimniecības darbinieku svētku priekšvakarā gribu uzsvērt, ka darbs laukos vairs nav iedomājams bez modernas tehnikas, bez rūpniecības un zinātnes ieguldījuma. Zinu, ka mūsu pieprasījumus un pretenzijas apmierināt nav viegli. Bet nebija arī viegli Sociālistiskā Darba Varonim A. Bārtulim pārskatot savu darbu.

Arī mūsu saimniecībā ražošanas arvien vairāk gūst rūpniecisku raksturu. Tā Olga un Jānis Andersoni apkopj 280 jaunlopus. Mehanizācijas augstais līmenis nodrošina nepieredzētu darba ražību, arī atalgojumu par darbu. Pārskatījam bekoncūku audzēšanu tā, lai 1500 barokļu apkoptu tikai 2 cilvēki.

Maizi audzē zemkopji. Naturālās saimniecības laikā tā bija. Tagad maizes audzēšanā netieši piedalās arī ģeologi, kalnrači, metalurģi, mašīnbūvētāji, arī zinātnieki un skolotāji. Maizē ieguldīts arī graudu malēju, cepēju un pārdevēju darbs. Atceros, bērnībā tēvs vienmēr skatījās, vai kāds nav nogriezis lieku maizes rīku, ne jau tāpēc, ka maizes trūka [pie galda gan bija 7 ēdāji], bet tāpēc, ka uzskatīja, ka maize ir svēta. Cieņu pret maizi pauž arī tā tradīcija, ka gaidītus cemiņus sveicam ar visdārgāko, kas mums ir — maizes klaipu. Ar sālsmaizi sagaidām arī jaunlaulātos.

Cienīt maizi, cienīt zemkopju grūto darbu, tas vecākiem jāieaudzina saviem bērniem, jo attieksme pret maizi, visparastāko rudzu maizi, liecina par cilvēka kultūru, sirdsskaidrību.»

4. «... Darba ritmu lietainajā ražas laikā nodrošināja iepriekšējās gados uzbūvētie graudu pirmapstrādes punkti un lieljaudas graudu kaltē. Ja tādi laika apstākļi būtu bijuši pirms gadiem septiņiem, daudz, daudz graudu mēs būtu pazaudējuši...»

VIESTURA VASIĻEVSKA fotoapraksts

50
PSRS

TREŠA GALVAS- PILSĒTA

Aug jaunā Klaipēdā.

B. ALEKŅAVICA, A. STUBRA un V. BOSIAKOVA. foto

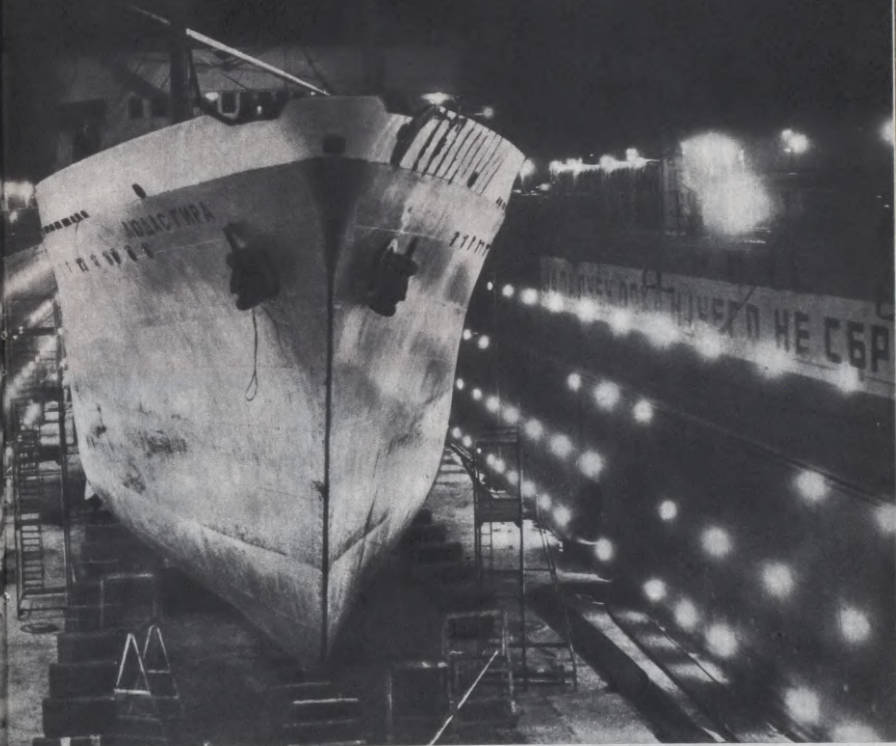

Alfons Skaraitis. Dzimšanas gads — 1945. Arī Padomju Klaipēdā dzimusi tās pašas gads. Alfonsa sieva Ludmila būvē kugus, abas meitenītes drizāk gan būsot mūziķes, arī tēlis ilgus gadus spēlējis estrādes orķestrī.

Vecā Klaipēdā. Te daļai labi — ēkai etnogrāfiska vērtība.

150 tūkstošā klaipēdiešu Vilija Budaite ar mēmuļu un vectēvu.

Nieks vien ir mīļīgajam dokam izcelt kuģi sausumā.

LZST «Elektrēni» kapteinis A. Baumans uz sava kuģa sagaidījis tālus draugus — visjaunākās Lieluvas pilsētas — Elektrēnu Izpildu komitejas priekšsēdētāju E. Paulauku un gandrīz puslīdņu enerģētājus.

Tirdzniecības flotes kapteinis, bijušais rīdzinieks Jānis Ločmelis, jau vairākus nedēļas gadus dzīvo Klaipēdā. Viņš bijis gandrīz visās pasaules ostās. Jaunākais Jāņa un Aldona dēls Oskars let tēva pēdās — šovasar pabeidza pirmo kursu jūrskolā. Tālu jūru ostas — darbs un romantika. Bet siltums, protams, mājās.

Kombināts «Daile» pagājušajā gadā bija iekarojis stabilu otrā labākā kombināta godu Padomju Savienībā. Pallešām gliši suvenīri.

ABLINGA- AUDRINU, HATINĀS MĀSA

B. ALEKNĀVIČA un A. STUBRA foto

Ablingas memoriālu ievada Viļautā Maijora veidots simbolisks lietuviešu zemkopju pāris.

Tikko pabeigts liels, kolektīvi veidots ansamblis, bet V. Maijoram jau nedod mieru jaunās ieceres. — Te, Ablingā, mēs pirmoreiz tā īsti apzinājāties savu spēku, — viņš saka. — Bet tautas mākslas meistari taču vēl var daudz. Manuprāt, galvenais nav vairs griezt interesantus velniņus, sikus suvenīrus. Mūs gaida lielākas lietas — ceļu pagriezieni, pilsētu un ciemu vārti. Bet, ja mēs pamēģinātu vienu jauno Lietuvas kolhoza centru izdaiļot ar savām skulptūrām, ja meistari pieliktu roku pie katras sētas, žoga, pie māju jumtu čukuriem...

Liekas, ka vietu Zemaitijas meistari jau noskatījuši — Ablingas kolhozs labprāt gaida viņus atkal savā pusē.

Fašistu automāta stobrs bija pavērsts arī pret Jozu Zebrausku [attēla labajā malā]. Slepkaņas bija sagatavojuši viņam tādu pašu likteni kā sešiem pārējiem Zebrauskiem. Taču nejausība saglabāja viņam dzīvību un atmiņas, kuras šodien klausās visi.

Nāk cilvēki no tuvienes un tālienes — visiem tuvs nevaicīgo zemašu liktenis taisnā baismīgajās dienās.

Neticiet stārkim!

Imanta Melgaila zīm.

GUNARS CIRULIS

STASTS

(6. turpinājums)

— Norunāts! Izvizini līdz jūrai, un es tev samaksāšu.
— Nē, bez jokiem.
— Es nemaz nejokoju... Kurbulē augšā motoru un spied pa fēderi. Vajag aprunāties.

Pacēlusies uz saviem zemūdens spārniem, atstādama aizmugurē garu putu slieci, kas sašūpoja dažu labu jahtu un smallīti, motorlaiva aizbrauca gar lielo, balto kāpu, gar Buļļupi un tuvojās Lielupes grīvai.

Pēteris bija piecēlies kājās un ļāva pretvējam plivināt matus. Uz ūdeņiem ātruma sajūta vienmēr ir lielāka, un Pēterim šķita, ka nekad mūžā viņš vēl tā nav joņojis preti apvārsnim. Bet apvārsni tik viegli nevar aizsniegt, un viņš bija aprēķina cilvēks. Turklāt dzelzs, kā zināms, jāka, kamēr tā karsta...

— Tā tik ir dzīvīte! — viņš sauca, tad, it kā sevi pašu norādams, pavēlēja: — Met mieru!

Alberts paklausīgi izslēdza motoru, un laiva tūda, kā magnēta pievilka, pieplaka ūdens virsmā.

— Kā tu pats domā, cik tas prieks izmaksās? — Pēteris vaicāja, it kā turpinādams nupat aizsāktu sarunu.

Alberts zināja, par ko viņš runā, jo ne mirkli nebija pārstājis sevi tirdīt.

— Ap simtu divdesmit.
— Tā apmēram. Ja nav slinkuma smērēt rokas un rezerves daļas var dabūt veikalā par valsts cenu... Bet tā jau ir tava darišana. Ko tu pateikti, ja es tev uzšķiņķotu šo naudiņu?

— Kas man par to būs jādara? — Alberts jautāja, jau iepriekš no atbildes baidīdamies.

— Tīrais sīkums... — Pēteris ar nervus bendējošu gausumu sakukāja izspūrušos matus, tad rūpīgi iztirīja ķemmīti. — Mazs pakalpojums draugam, kas vakar nepameta tevi nelaimē. Saņemsi apaju summiņu, un pēc tam katrs uz savu pusī — ne es tevi vairs pazīstu, ne tu mani.

— Bet ko jūs prasāt no manis? — Alberts arvien vairāk uztraucās.
— Aizmirsu savu portfeli Rīgā. — Pamanījīs uz piedurknes matu, Pēteris aizpūta to pa vējam. — Aizbrauc un atved.

— Un tikai? — Albertam ļoti gribējās noticēt šai veiksmei. Tomēr sirds dziļumos viņš skaidri apzinājās — jo nevainīgāka čaula, jo bīstamāks kodols.

— Atkal kļūsi par priekšzīmīgu komjaunieti un varēsi vecumdienās stāstīt mazbērniem, kā vienreiz gandrīz paslīdēja kāja, — Pēteris ņirgājās. — Un, lai saglabātu sirdsapziņu pavisam baltu, labāk nemaz neskaties, kas tai portfeli iekšā. Atved, un cauri. Lik-op? — viņš pastiepa Albertam roku.

— Kas man cits atliek? — Tēlodams vienaldzīgo, Alberts sita sauja.

— Kamēr tavā garāžā stāv zagta mašina, tev tiešām nekas cits neatliek. Tomēr katram gadījumam turēšos tuvumā, — Pēteris tagad runāja nopietni. — Bet tu klausies uzmanīgi. Aiziesi uz Rīgas galveno staciju... — nevēlēdamies pārkliegt garām braucošas motorlaivas tarkškus, viņš iečukstēja instrukciju tieši Alberta ausī.

Alberts pamazām nomierinājās — Pētera plāns šķita līdz pēdējam sīkumam pārdomāts. Tas pat paredzēja visus iespējamus pretinieka gājienus un pilnīgi drošus pretgājienu.

Visvairāk Rasma baidījās no tikšanās ar Albertu. Tāpēc svētdien nebija rādījusies pludmalē, bet viena nīkusi mājās, aizbīdinādāmās, ka pamatīgi jāsaģatavojas pirmajai stundai.

No Vara viņa nekautrējās, brālis taču arī bija piedalījies omītes izrādē. Bet Alberts drikstēja ar pilnām tiesībām piecēlties, pagriezt viņai muguru un iziet no klases. Sevišķi pēc pārmetumiem par atbildības sajūtas trūkumu. Likās, pat franču neregulāro darbības vārdu pamatformas viņas mutē tagad izklausīties kā salti meli. Un kāds puisītim labums no tā, ka viņa stingri apņēmusies nekad vairs neliekuļot? Jau kuro reizi? Viņš vienkārši pavīpsnās. Jā, nepatīkami, kad sirdsapziņas iemiesojumam ir tik asa mēle, tik bezkaunīgas acis...

Ieraudzījusi, ka Alberta nav, Rasma atviegloti uzelpoja... Un tai pašā laikā jutās tāda kā vilusies. Laikam taču domājusi par viņu, kad vakar bija ar tādām pūlēm izstrādājusi jauno leģaumēšanas metodi. Tagad Rasma varēja līdz pēdējam sīkumam pareģot stundas norisi — ne jau pirmo gadu viņa pazina šīs klases jauniešus. Viņi sēdēs solos kā labi izskoloti statisti, attiecīgās reizēs pacels roku, ar labāku vai sliktāku izrunu atkārtos svešos vārdus un to latviskojumus un, negribdami iegāzt vecu paziņu, trokšņos pat mazāk nekā parasti.

Visu laiku gandrīz fiziski izjūdzama tukšumu Alberta solā, skaitīdama minūtes līdz zvanam, Rasma samērā gludi novadīja savu pirmo stundu, kas šajā mācību dienā bija pēdējā.

— Kas Albertam misējies? — viņa apstādināja Vari, kurš grāstījās pazust, līdzko atskanēja zvans.

— Slīms, — tad, sapratis, kas slēpjas māsas jautājumā, Varis cēlsirdīgi piebilda: — Pa nopietnam. Un vispār — viņam tagad svarīgāki krenķi par tavām patruļas būšanām. Nevīs mašīnu, ligavu vajadzēja nozagt, tad viņš gan būtu apgriezis zemi un eļļi otrādi.

— Ingrida... — Rasma klusi noteica ar tādu kā skaudību.

Viņai tā bija mīkla, kādēļ puisītim iemilas. Tik glītas un gudras meltenes staigā apkārt vientuļas, prot gaumīgi gērbties, moderni dejoj un nemaz nav klīrīgas, bet nekā. Nevienas viņas nekur nesauc, pacieš kompānijas pēc, nemēģina stāstīt anekdotes, pat uz mājām nepavada. Toties tāda Ingrida savanģo klases staltāko zēnu un izdancina pēc sirds patikas...

— Tu vēl ilgi turēšies pie manas rokas? — Varis kļuva nepacietīgs, jo Astra nemīlēja gaidīt.

— Vai neaiziesi Albertu apciemot?

— Gan viņš pats atnāks uzziņāt pēdējos jaunumus.

— Bet varbūt viņam kas vajadzīgs — zāles vai kādi augļi?

Varis pārsteigts pavērsās māsā:

— Aizej vien, ja tas arī ietilpst tavā praksē.

«Vari zoboties, cik patīk.» Rasma domās turpināja sarunu ar brāli. «Soreiz tas tiešām ir audzināšanas pasākums. Tikai — audzināšu nevis Albertu, bet sevi pašu. Ja tagad neaizlešu un nelzrunāšu visu līdz galam, mana apņemšanās nebūs ne plika pusgraša vērtā. Un tad, lai viņš dara, kā vēlas — atsakās no patruļas priekšnieka amata vai darbojas leitnanta vadībā, man būs mierīga sirds...»

Bet, kad Rasma nospieda zvana pogu, viņas sirds tomēr pukstēja ļoti satraukti un nomierinājās tikai pēc laba brīža, kad kļuva pilnīgi skaidrs, ka neviens neatvērs Alberta mājas durvis.

Cilvēks ar pieredzi, protams, būtu izvēlēties laiku pirms vilciena atiešanas vai pēc pienākšanas. Tad bagāžas kameru telpa ir stāvgrūdām pilna, nevaļīgi braucēji drūzmējas gaiteņos, un neviens nepievērs ne mazāko uzmanību citiem.

Albertam šis pieredzes trūka. Viņš it kā tišām ieradās visklusākajā stundā. Telpa bija tukša, tās velvēs atbalsojās tikai viņa soļi. Kustinādams lūpas, Alberts skaitīja augšējās rindas skapišus un pamazām tuvojās zāles centram. Lūk, šim vajadzētu būt astotajam.

Puisis vilcinājās. Viņš nekādi nespēja atbrīvoties no uzmacīgās sajūtas, ka viņam seko neredzams novērotājs, mugura pat niezēja no svešiem skatieniem. Bet stāvēt nekustīgi un tēlot vērsi pie lopkautuves vārtiem laikam būtu vēl aizdomīgāk. Turklāt viņš labi zināja, ka piertrūks drosmes atmet ar roku un aizmukt.

Alberts paskatījās apkārt. Tuvumā neviens neredzēja, vienīgi gaitēņa pašā galā rosījās nesējs ar formas cepuri galvā un numura plāksnīti pie svārku atloka.

Roka drebēja kā milzīgā piepūlē, acu priekšā cipari saplūda neatšķetināmā virtēnē. Vajadzēja sasprindzināt visu gribasspēku, lai apstādinātu murgaino deju. Tā, beidzot skapītis atkal nostājies savā vietā.

Noslaucījis no pieres auksto sviedru lāses, Alberts sāka griezt durvju atslēgas ripiņas. Lodziņos cits pēc cita parādījās Pētera šifra cipari:

7 7 7 7 — četri septiņnieki.

Alberts jau taisījās atvērt skapiša durvis, kad pēkšņi sajuta uz pleca svešu roku — tik smagu, ka tā piekalla kājas pie grīdas un pat neļāva pagriezt galvu. Pagāja labs brīdis, iekams Alberts atcerējās, ka vēl it nekas nav zaudēts — tikai jāsaģlabā dzelzains miers.

Viņš ar sašutuma pilnu pleca kustību nokratīja svešo roku un izaicinoši palūkojās blakusstāvētājā.

Tas bija Tedis Jaunkalns, kurš, pārgērbies par bagāžas nesēju, izpildīja savu pirmo patstāvīgo operatīvo uzdevumu. Redzot viņa apju-

kuso seju, varetu pat neuztraukties, ja līdzās neatrastos arī dzelzceļa milicijas dežurants pilnā formas tērpā.

— Pārbaude, — Jaunkalns teica pārspilēti skaļi un uzrādīja savu pagaidu apliecību. — Vai tas ir jūsu aizņemtais skapītis?

— Protams! Iemetu piecpadsmit kapeiku, viss, kā nākas, — Alberts it kā noskaitīja galvā iekaltu lomas tekstu un ar katru vārdu kļuva drosmīgāks — varēja rasties iespāids, ka viss norisinās pēc Pētera sacerētā scenārija.

— Tad pastāstiet, lūdzu, ko tajā noglabājat. — Arī Jaunkalns ne par sprīdi neatkāpās no priekšniecības instrukcijas.

— Ar lielāko prieku. Zils iepirkumu tiklīšs un tajā — divas pudeles konjaka.

Jaunkalna seja nepakustējās ne vaibsts — būtu viņa necienīgi pirms laika izrādīt gandarījumu.

— Atveriet! — viņš pavēlēja.

Skapīti, protams, bija cūkadas portfelis. Tikpat labi tas varēja būt arī tukšs, bet apakšpulkvedim Putriņam patika tādi inscenējumi.

Pēc viņa ieceres tagad visiem trim vajadzētu tēlot pārsteigumu. Bet tas kaut cik ticami izdevās vienīgi Albertam, kuru cieši novēroja abi milicijas darbinieki.

— Nevar būt! — Alberts protestēja, atguvis spēju runāt. — Kur ir manas konjaka pudeles? Es taču pats ar savām rokām ieliku! Septiņtajā kamerā no kreisās puses, tāpēc vēl izvēlējos šo šifru — četri septiņnieki... Biedri priekšnieki, jūs esat liecinieki, ka notikusi zādzība! Es nevarēju saputrot, neesmu taču piedzēries. Tā ir septiņā kamera no kreisās, vai ne?

Viņš runāja ar tādu iekšēju pārliecību, ka seržants sāka svārstīties — varbūt tiešām derētu pārbaudīt? Bet Jaunkalns nevēlējās ielaisīties nekādās sarunās.

— Var jau būt, ka tas ir pārpratoms, — viņš plekšņīgi sacīja.

— Milicijā viss noskaidrosies.

— Nē, es nekur netešu! — Alberts iecirtās. — Man nav nekādas daļas gar šo portfeli! Tūlīt es atradīšu savu konjaku un jūs būsit spiesti atvainoties, — viņš mēģināja izrauties no Jaunkalna tvēriena.

— Ar kādām tiesībām?

Jo uzstājīgāk Alberts kļiedza, jo stingrāka kļuva Jaunkalna apņēmība izvirīties no publiska trača.

— Aizvediet uz dežuristabul! — viņš teica seržantam. — Bet es tikmēr piezvanīšu apakšpulkvedim Putriņam, lai atsūta mašīnu.

Alberta seja pēkšņi noskaidrojās. Kāda nozīme pretoties, labāk izmantot šo necerēto apstākli!

— Un pasakiet biedram Putriņam, ka viņa dēla draugs Alberts ļoti lūdz atbraukt...

Parkā, iepretī apakšpulkveža Putriņa kabineta logiem, šai vēlajā pēcpusdienas stundā notika diezgan krasa publikas maiņa — izpildījuši mājas uzdevumus, ar futbola bumbu atskrēja skolnieki, tūdaļ sadalījās divās trokšņainās komandās un, izmantodami atkritumu tvertnes kā vārtu stabus, sacentās kārtējā parka meistarsacīkšu mačā. Ar lietpratēju padomēm neskopojās tēvi, kas pēc darba bija izgājuši pastaigāties un, protams, saviem bērniem plevērsa daudz mazāk uzmanības nekā slevas. «Nesportiskie» lasīja vakarā avīzi, smēķēja vai ar vērtējošiem skatieniem nopētīja meitenes, kas steidzās uz trolejbusa pieturu.

Mazu bērnu arī bija saradīes vairāk nekā parasti. Meitenes «lēca klases», zēni spēlēja «sunišus», bizodami pa visiem parka celiņiem. Ķērāja lomā bija patukls un sasvidis sārtvaizdis, kurš nekādi nespēja notvert ātrākos un veiklākos rotaļu biedrus. Un tie ar vecumam īpatnējo nežēlību visādi ķircināja un izsmēja viņu. Sevišķi nekaunīgs bija parka nemlera gars — karelvīgais gaišmatis, kurš atkal un atkal tuvojās ķērājam, izacināja viņu vārdiem un žestiem, cilpoja, tā sakot, degungala priekšā, bet pēdējā mirklī allaž prata izlocīties no sitiena.

Grūti pateikt, kādus secinājumus savam tiešajam darbam šoreiz būtu atvasinājis Edžus Putriņš, kura kabinetā iespraucās zēnu jautrās kļaiņas. Bet patlaban viņš bija tik aizņemts, ka pat nepacēla galvu. Uz rakstāmgalda bija saliktas vairākas fotogrāfijas. Divās redzēja daudzreiz palielinātas pirkstu nospiedumu līnijas, trešā attēloja kolhoza kantora uzlauzto seifu, citās — Rīgas stacijas apcietināto zagli gan pretskatā, gan profilā. Bet viņš tajās nelūkojās, tāpat kā neskatījās arī stacijas bufetes oficiantē, kas sēdēja apmeklētāju krēslā. Un laikam pat ne par ko īpašu nedomāja, kaut gan visiem spēkiem centās radīt iespāidu, ka nogrimis intensīvā smadzeņu darbā. Viņš klusēja, jo nezināja labāka paņēmiena piespiest citus runāt.

Katrā ziņā būtu bijis izdevīgāk, ja šādos brīžos varētu kūpināt pipi vai čigāt vijoli, bez acīm redzamas vajadzības grozīt rokās vecmodīgu lietussargu vai vismaz glaudīt savas kuplās ūsas. Diemžēl Putriņš nevarēja lepoties ne ar vienu no šīm jaukajām literārajām detaļām. Panākumus nozēģumu izmeklēšanā deva viņa lielā dzīves pieredze un apbrīnojamā prasme raudzīties objektīvos faktos no visdažādākajiem redzes viedokļiem. Palīdzēja arī pacietība.

Šoreiz tā draudēja pārtrūkt, jo klusums bija pārāk ielldzīis. Un tikai tad viņš pamanīja, ka apmeklētāja aizmigusi.

Putriņš pasmaidīja. Lūk, neapgāzams pierādījums viņas nevainībai. Cilvēks, kas lejaukts tumšās maģinācijās, parasti tik saldi vis neguļ izmeklētāja kabinetā. Viņš nokrekšķinājās un pretēji savam principam pirmās atsāka sarunu:

— Tātad jūs sakāt, ka šodien atkal pārdeva kaltētās butes... Kāpēc tūlīt nepasaucāt milici?

— Es jums jau paskaidroju, ka vajadzēja vispirms iekasēt par tēriņu. Un slepena signāla jums nav.

— Skaidrs. Tātad šoreiz andelējās tikai viens. Gadus trīsdesmit vecs vīrietis, ar zilām acīm un vijīgām, gaišiem matiem. Un viņš itin nemaz nelīdzinājās šim te? — apakšpulkvedis pacīlāja aizturētā zaga fotoattēlus.

— Jau kuru reizi... — oficiantē gurdī pamāja. — Tas pats tips,

kas viņdien, tikai bez tās klīres. Un vai nevarētu beigt, jūs taču man algu nemaksājat...

— Tūlīt... — Putriņš bija ieslēdzis magnetofonu un tāpēc atkārtoja jautājumus. — Vai esat pārliecināta, ka nekad agrāk neesat redzējusi šo vīrietī, kura ģimēne ar numuru sešdesmit astoņi jums uzrādīta?

— Arī to es jau divreiz pateicu. Biedri pulkvedi, es atnācu brīvprātīgi, bet jūs mani tirdāt kā tādu... — oficiantē nepabeidza teikumu.

— Nu, paldies par to pašu, — Putriņš pasniedza viņai parakstīto caurlaidi. — Varat būt brīva...

— Es vienmēr esmu brīva! — oficiantē atcirta un plecēlās.

— Neņemiet jaunā! — Putriņš pasmaidīja. — Tas mums tikai tāds izteiciens.

Durvīs oficiantē izmijās ar kapteini Lauvu.

— Kas jauns? — Putriņš vaicāja, mēģinādams izdibināt atbildi pēc kapteiņa sejas izteiksmes.

— Neveiksmes mēs taču neuzskatām par jaunumiem, pat par padarītu darbu ne, — ērti iekārtojies atzveltnes krēslā, kapteinis atbildēja. — Es nupat no turienes. Visas vietējās versijas atkrit, izņemot varbūt vienu. Jūlijā uz Rīgu aizbraukusi mācīties kolhoza naktssarga mazmeita. Un šosvētdien pēkšņi atkal uzpeldējusi. Uzcirtusies kā lielplēšas primadonna, atvedusi vecākiem jaunāko VEF tranzistoru uztvērēju. Privātā «Volvā», ar diviem kavalieriem. Pacieņojusies pāris stundu un atkal aizlaidusies.

— Un kas vainas? Runājiet taču! — apakšpulkvedis skubināja.

— Vaina tā, ka šī Ingrida Kārkle nemācās nevienā Rīgas institūtā un nekur nav pierakstīta. Lūk! — viņš nolika uz Putriņa galda palielinātu Ingridas pases fotogrāfiju. — Liku pavairot un izdalīt.

— Nu un?

— It kā esot redzēta Jūrmalā dažu šaubīgu jauniešu sabiedrībā, bet galvot nevar. Vecvecā nelaipe ar šīm pases bildītēm... — kapteinis pamāja uz durvju pusi: — Un kas šai bija uz sirds? Pazinusi mūsu putniņu?

Putriņš pakratīja galvu.

— Tā vien šķiet, ka mēs veltīgi pūlamies sasiet abus pavadienus vienā mezglā.

— Vai tiešām parasts spekulants, kurš godīgi nopircis šīs butes no negodīgiem zvejniekiem?

Apakšpulkvedis negaidot trieca dūri pret galdu:

— Izmetiet no galvas šīs sasodītās butes! Oficiāli mums par pilsones Zandburgas apzagšanu nekas nav zināms. Daudz kas atgadās Rīgas stacijā...

Sai mirkli iezvanījās tālrunis. Kādu mirkli Putriņš klausījās, priecīgi uzbudināts, tad viņa seja izstiepās garumā.

— Braucu, — viņš beidzot struplī pateica, nolika klausuli, tad pavērs kapteini. — Vai tikai mūsu brālis Teodors atkal nav šāvis pārstrīpu?

Ieraudzījis apakšpulkvedi Putriņu ienākam dzelzceļa milicijas dežurīdē, Alberts priecīgi cēlās pretī un pastiepa roku. Viņš nebija nogrēkojies un tāpēc netalsījās tēlot upurjēru.

— Labvakar, Vara tēvi!

Neierasti familiārā uzruna lika Putriņam sausīties. Bet viņš tūdaļ izsvīda no galvas pārāgrās šaubas. Pūsis uzauzīs acu priekšā, paša dēla sirds draugs... Tas noteikti bija pārpratoms! Un kurš gan neuztrauktos, pirmo reizi mūžā nokļuvis milicijā, kur pat sienas šķita izstrāvojamā aizdomas? Tomēr sveicienu atņēma ar vēsu galvas mājienu.

— Sveiks, sveiks! Pirms sākam izstrēbt šo... — apakšpulkvedis izvirījās no vārda putra un, pats sevi sodīdams, turpināja, — man jānoskaidro viens jautājums. Un ņem vērā, ka no tavas atbildes daudz kas atkarīgs, tāpēc labi padomā. Kur tu biji pagājušās nedēļas otrdienas vakarā?

Alberts drudzaini apsvēra, kas gan varētu slēpties aiz tāda jautājuma. Bet nekādi netika gudrs. Laikam visprātīgāk teikt patiesību.

— Jūsu mājās, biedri apakšpulkvedi, mēs taču svinējām Rasmus dzimšanas dienu.

— Parezī! — Putriņam it kā akmens novēlās no pleciem. — Un tagad, draudziņ, pastāsti, kas tev par ķibelēm.

— Mums šovakar paredzēts tāds izbraukums ar jahtu. Lai atzīmētu vasaras sezonas noslēgumu. Bet naktis tagad jau pavēsas. Nu, nolēmām profilakses nolūkos nopirkt divas pudeles konjaka un sametām naudu kopā. Vakar Rīgā nejausi ieraudzīju labu marku un nopirku.

Bet uz mājām vest taču nedrīkst — paši zināt, ka māte man tāda vecmodīga...

— Un mans Varis, protams, arī šajā pudeļu brāļu kompānijā, — Putriņš ar pūlēm apslēpa smīnu. — Nabadziņš pēdējā laikā kļuvis tāds salīgs.

— Ko jūs, biedri Putriņi! — Alberts tūdaļ aizstāvēja draugu. — Viņš pat nenojauš! Un Astra tik un tā neatļautu.

— Skaidrs. Apspiestās šķiras solidaritāte... Tālāk? — Putriņš mudināja.

— Kur man dēties ar šīm pudelēm? Arī citiem vecākiem tās var likties pēdējās. Jahtklubā tā pati Astra varētu pirms laika atrast. Un tad izdomāju atstāt šeit stacijā — bagāžas skapītī. Tagad atnācu pakal, lai vestu tiešā ceļā uz ostu, bet jūs padotie man plesējās ar kaut kādu portfeli... Nesaprotu, kā tas iekļuvis septītajā skapītī no kreisās.

Putriņš bija gatavs noticēt Alberta stāstam. Meli bieži vien saka — rīgāki par patiesību, ne velti apgalvo, ka nekur neiet tik trakli kā dzīvē...

— Vai jūs neteicāt, ka viņš taisīja vajā astoto? — Putriņš jautāja Jaunkalnam.

— Es neskaitīju, biedri apakšpulkvedi, — un Jaunkalns sazvērnieciski piemiedza aci. — Bet pareizi vien bija, durvis vērās bez mazākās aizķeršanās.

— Nepārsteigsimies, Jaunkalns... Varbūt lāsīte konjaka mums šovakar uz tlem kreņķiem vēl lietī noderēs... Kāds tev tur bija — «Plikaiss bērniņš» vai «Zem Donavas tilta»? — un Putriņš pamāja dzelzceļa milicijas seržantam leprotolēt Alberta atbildi.

— Trīsvalgžņu armēnietis.

— Tad nezaudēsīm laiku!...

Procesija virzījās gar skapīšu sienu un skaļā balsī skaitīja durvis. Tavu brīnumu! Atvērtā kamera, pie kuras dežurēja milicis, bija nevis septīta, bet astotā no kreisās.

— Kāds bija tavs šifrs? — Putriņš domīgi valcāja, kaut gan allaž mēdza lepoties ar savu labo atmiņu.

— So skapītī viņš pirmī atvēra ar četriem septiņniekiem, — Jaunkalns pasteldzās atbildēt Alberta vietā.

Putriņš valcājoši uzlikoja jauneklī. Alberts piekrītoši pamāja ar galvu. Tad apakšpulkvedis pats uzgriezā četrus septiņniekus un pāraustīja durvju rokturi.

Durvis viegli pagrīezās eņģēs un atklāja skatīenam kameras saturu — zīlu iepirkumu tīkliņu, kurā greznojās divas pilnas pudeles armēņu trīsvalgžņu konjaka.

— Vai konfiscēt kā lietisku pierādījumu un plevienot lētas materiāliem? — seržants jautāja, lai slēptu savu galīgo apjukumu.

Putriņš neatbildēja. Viņš rūpīgi pārbaudīja abas atslēgas. Tās bija pilnīgā kārtībā — nekur ne skrāpējuma, ne citas varmācīgas uzlaušanas pēdu.

— Tavu fantāzijas trūkumu! Divi cilvēki izvēlas četrus septiņniekus, turklāt blakus! — viņš beldzot nopūtās.

— Mūsu dienās, kad katrs otrs Rīgas ražojums nokristīts par «Dzintaru», tas nav nekāds brīnums, — seržants plezīmēja.

— Septiņi ir mans laimes skaitlis, — Alberts teica.

— Kā redzi, ne tikai tavējais vien, — Putriņš pasmīnēja.

— Tāda sagādīšanās — kā sliktā kriminālromānā, — beldzot arī Jaunkalns bija atguvis valodu.

— Beldziet citēt savus nesacerētos kopotos rakstus! — Putriņš igni pārtrauca viņu, tad paņēma Albertu zem rokas un aizveda dažus soļus sānis: — Klausies, draudzīņ, vai tev tiešām šīs pudeles tik nepieciešamas? Sodien taču samērā silts vakars. Bet ja ļoti vajag... — Viņš izņēma no kabatas maka naudu un iedeva puism. — Nopērc citu, šis te pagaidām jāatstāj milicijas rīcībā. Attiecīgo papīriņi saņemsi rīt... Starp citu, vai konjaku dabūji Rīgā?

Alberts, klusu ciešot, pamāja ar galvu.

Jaunkalns zināja, apakšpulkvedis dienesta jautājumus apspriež tikai dienesta telpās. Mašīnā no viņa neizspiestu ne vārda — un ne jau tāpēc, ka viņš neuzticētos šoferim. Sādās reizēs viņš neatzina stielgu... Bet, tikko viņi bija pārkāpuši pār Putriņa kabineta sliekšni, Jaunkalns ļāva savām jūtām vajū.

— Nekā vairs nesaprotu, — praktikants teica un izteiksmības labad vēl noplātīja rokas.

— Studentam tas ir piedodams, — Putriņš atbildēja bez apvainojošas ironijas.

Iededzinājās īpašu galda spuldzi, viņš ņēmās caur pallelināmo stielgu pētīt konjaka pudeles etiķeti.

— Ļeņingradas rūpnīcas pildījums, — Putriņš murmināja, sarauca pieri un atmeta ar roku: — Jums ir jaunākas acis, izlasiet, kādā restorānā šīs pudeles pirktas.

— Trauks taču apaļš, tāpēc zīmogs tik neskaids, — Jaunkalns pēc brīža paziņoja. — Varu saburtot vienīgi vārdu Jūrmala.

— Bet puiss man teica, ka pircis Rīgā, — Putriņš apmierināti pasmīnēja. — Vai tiešām jūs kaut uz mirkli noticējāt, ka izkaulēju šo konjaku sev?

— Bet tas taču ir negodīgs papēmiens, — Jaunkalns bija sašutis. — Vajadzēja bridināt, viņa klātbūtnē noformēt oficiālu protokolu. Mums jācinās pret noziedzību vispār, nevis ar smaidu uz lūpām jācenšas legāzt tādus zaķnābjus.

— Varbūt tieši otrādi, — Putriņš miermīlīgi atbildēja. — Gribu viņu izpestīt, kamēr nav par vēlu. Sastādīt protokolu taču paguvām.

— Vienalga! Tas met ēnu uz visu milicijas darbību, — Jaunkalns nepadevās. — Cik labi, ka esmu cieši nolēmis pēc universitātes beigšanas kļūt par advokātu!

— Kara pieteikums pieņemts, — apakšpulkvedis pasmaldīja. — Bet tikmēr jums būs jānoskaids, kur šīs pudeles pārdotas. Domāju, ka tas nebūs sarežģīti, jo trīsvalgžņu armēņu konjaks arī tagad ir sa-

mērā reta parādība. — Viņš atslēdza sienā iebūvēto seifu, izņēma konjaka pudeli un iebāza savā portfeli. — Es, piemēram, šodien apbraukāju visu pilsētu, bet neko labāku par Moldāvijas nedabūju.

*

Izkļuvis no milicijas dežūrtelpas, Alberts jutās tā, it kā mantu loterijā būtu vismaz motociklu ar blakusvāģi laimējis. Sobrīd viņam pat nelenāca prātā, ka faktiski pasākums izgāzies un izpaliks Pētera apsolītais atalgojums. Kas par to? Viņš bija brīvs, brīvs, un nekas cits patlaban nerūpēja. Gan jau tikpat veikli izdosies izkulties arī no pārējām ķezām. Ļaunākajā gadījumā sacerēs kādu aizkustinošu stāstu un aizrakstīs tēvam, lai atsūta naudu mašīnas remontam. Vai tad nu tiešām noraus galvu? Un māte pačikstēs, pačikstēs, tad apraudāsies un pati skrīs meklēt rezerves daļas. Bet aizdzīto «Volgu» viņš pirmajā lietainajā naktī aizvedis uz mežu un pametis redzamā vietā — nesabojātu, pat neieskrāmbātu. Problēmas, kas vēl šorīt bija nospiedušas sirdi, pēc nupat pārclestatām briesmām likās sīkas un nesvarīgas.

Mājās Alberts pat ar zināmu patiku uzskatīja mātes pārmetumus. — Slims cilvēks, bet blandies apkārt! Tā var viens divi ņemantot plaušu karsoni.

— Gribēju mazliet paelpot svaigu gaisu, — viņš taisnojās. — Es jau jutos labāk.

— Paskaties spogulī! Tāds kā no viņpasaules atgrīezies... Fiksi līn gultā, atnesīšu termoforu. Un tikai neceri, ka laidīšu tevi rīt uz skolu.

Šie draudi galīgi sagrāva Alberta pretestību. Smagi nopūties, viņš paklausīgi pagrīezās uz ieeju:

— Vai tu nepateiktu Varim, lai piekāp?

— Labi, labi... Jā, — māte atcerējās. — Kas tā bija par meiču, kas pēc tevis tautāja? Baltās biksēs kā Pidrīķis... Kopš kura laika jūs klāsī ir arī tādas?

Slimība, acīm redzot, bija skārusi nevis Alberta plaušas, bet viņa ausis. Nesadzirdējis mātes jautājumu, puisis pazuda savā istabā.

Varis atnāca pēc stundas.

— Kas tev lēcies? — viņš uzsaucā, stāvēdams uz sliekšņa. — Pirmī Rasma pleprasīja, lai uzlauzu durvis un izvelku tavu līķi, pēc tam ar Ingridu bija jāsēz uz beņķīša pie stacijas, tad tava sencene zvanīja aizkapa balsī un tagad mans pāters...

— Viņš tev nekā nav stāstījis? — Alberts satraukti jautāja.

— Nē, tikai atstiepa pudeli konjaka, lai ārstētu omītes iesnas, bet visu laiku dzēra uz manu veselību, mirkšķināja ar labo aci un ieteica vilkt mugurā viņa silto kamzoli.

— Lūdzu, pagaidām nejutā man nekā! Kad varēs, pats pastāstīšu. Alberts izlēca no gultas un piegāja draugam cieši klāt: — Izdari man milzīgu pakalpojumu — sameklē kaut kur Ingridu!

— Tas man ir viens spļāvīens — mēs norunājām vienpadsmitos satikties stacijā un kopā apņemot dārgo vājīnieku.

Alberts paskatījās uz durvīm, aiz kurām dzirdēja mātī šķindinām traukus.

— Labāk ne. Viņa spējīga visu nakti nosēdēt pie manas gultas, tā ka pats arī nekur neizsprukšu... Paskaidro Ingai un nodod šo vēstuli.

— Sen neesmu spēlējis amorpastu, — Varis noglabāja biezo aploksni kabatā. — Pasniegšu ar kvēlēm skūpstiem un visiem pārējiem mūžīgās mīlas apliecinājumiem.

— Nepārcenties... Jā, mājās pasaki, ka mūsu šīs nakts brauciens atlikts līdz rītdienai, — Alberts palūkojās logā. — Nu, kā parasti, bezvēja dēļ.

Pēc drauga aiziešanas Alberts vēlreiz pārdomāja vakara notikumus. Nē, nekas nav aizmirsts, Inga un Pēteris bridināti, arī Varis cietīs klusu. Varēja mierīgi apgulties.

Pēterim prāts nemaz nebija tik mierīgs. Izlasījis Alberta vēstuli, viņš gan saprata, ka tiešas briesmas nedraud, bet nākotnes izredzes no tā spožākas nekļuva. «Bālais» iekrītis — par to vairs nevarēja būt šaubu, un arī naidīja vējā. Vajadzēja steldzīgi laisties lapās, it īpaši tāpēc, ka puiss sāka dumpoties. Kā visi iesācēji, viņi neuzskatīja zagšanu par profesiju dienīšķās malzes nodrošināšanai, bet vienīgi par vieglāko ceļu reizi par visām reizēm tikt uz zaļā zara. It kā uz ielas mēģinātos miljoni, kas atļautu dzīvot no procentiem... Pēteris zināja, cik ātri kūst tāda veidā iegūta nauda — kā saldējums cepeškrāsnī; zināja, cik grūti piespiesties skatīt rubļus un pat kapeikas. Tikai cerības uz brīnumainu lomu bija stimuls, kas palīdzēja dzīvot no rokas mutē.

Diemžēl ar šo untumaino septembra sauli kļuva arvien grūtāk pelnīties jūrmalā. Pēdējais laiks pārcelties uz Melnās jūras piekrasti! Bet ar tukšu kabatu tālu neaizbrauksi — nepieciešama nauda ceļam, pirmajai nedēļai Sočas, kur viņam — tavu netaisnību! — pat par gultas vietu bez pierakstīšanās būs jāmaksā divkārtā cena un arī kāds simtīnieks, lai aizbāzītu muti Albertam. Pagaidām puiss, tricēdams par savu ādu, klusēja, taču pietiku piespiest viņu pie sienas, un viņš nodos visus, arī Ingridu, kurai jau sāka apnikt žēlsirdīgās māsas loina.

Brīlantu vecenai viņi nebija tikuši tuvāk ne par centimetru, turklāt ne sevišķi gribējās ielautes pie Putriņa kalmīnienes. Pēc atgadījuma ar sievasmāti apakšpulkvedis vēl varētu to iztulkot kā pret viņu vērstu diversiju. Un tad elle būs vajā... Laikam arī šoreiz vajadzēs pašam izvilkt gallējošas ogles no kurtuves.

Nogaldījis vakaru un uzvilcis dienvējiem pašūdināto balto uzvalku, Pēteris devās uz Lielupi, kur bija izlūkojis izdevīgu objektu.

Paņēmiens bija tikpat vecs kā sieviešu lētticība un pavedēju glaimošanas māka un ne visai ledvesmojošs. Bet kā lai citādi izviinā resno pārdevēju no upmalas bufetes, kas kalpoja viņai arī par naktsmītni. Pati viņa bija ar mieru kaut vai visu nākamo nedēļu pavadīt ar jautro un asprātīgo kavaleri, tikai vispirms vajadzēja nodot maņu.

(Nākamajā numurā nobelqums)

Nodaļu vada PSRS sporta meistars VIKTORS ADAMOVICS

4. kvartāla dambretes uzdevumu risināšanas konkurss

Atkal pienācis jauna konkursa sākums, kura ietvaros lasītāji varēs izmēģināt spēkus aplēsto kombināciju meklēšanā. Dažam veiksies vairāk, citam mazāk. Bet ne velti Pjērs de Kubertēns teicis, ka galvenais ir piedalīties, nevis uzvarēt. Arī tas, kurš netiks mūsu konkursa uzvarētāja godā, tomēr būs turpinājis izkopt savu analītisko domāšanu.

Bet vispirms atgādināsim konkursa galvenos noteikumus.

1. Risinātājiem jāiesūta šādas ziņas: uzvārds, vārds, tēva vārds, sporta klase dambretē,

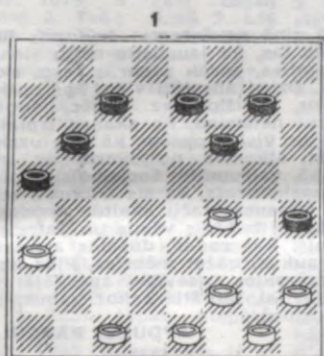
darba vai mācību vietas nosaukums un mājas adrese.

2. Par pareizi atrisinātiem 18 uzdevumiem var iegūt vismaz (skat. 3) 50 punktus.

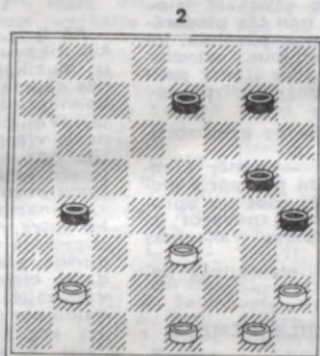
3. Par uzrādītu otru uzvaras veidu punktu summu dubulto.

4. Otrajā grupā vērtēs ikviena «Zvaigznes» lasītāja iesūtītos risinājumus. Te nedrīkst piedalīties tikai pirmās grupas dalībnieki — iepriekšējo konkursa uzvarētāji un PSRS meistarkandidāti dambretē.

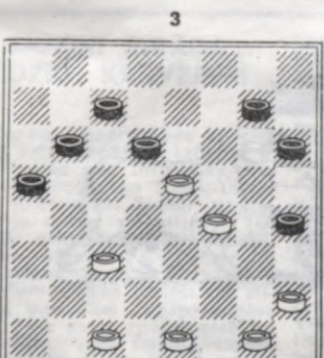
5. 45 punkti atbilst trešajai sporta klasei dambretē.

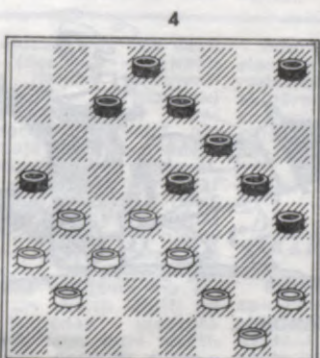
1 punkts

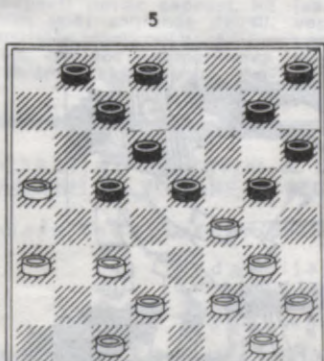
1 punkts

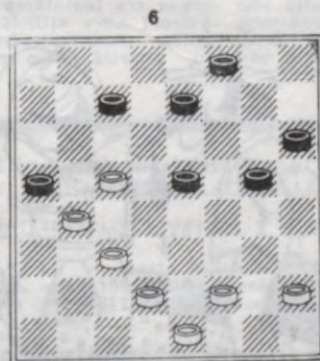
2 punkti

2 punkti

3 punkti

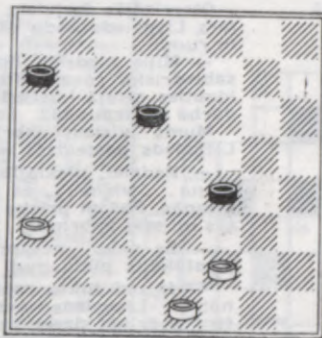
3 punkti

Visās pozīcijās baltie sāk un uzvar.

Risinājumi iesūtāmi žurnāla «Zvaigzne» redakcijai ne vēlāk par

1972. gada 10. novembrī (pasta zīmogs). Uz aplokšnes neizmirstiet uzrakstīt «Dambretes nodaļai».

TIEM, KAS DAMBRETI... NESPEĻĒ

So pozīciju piedāvājam kā ieslīdīšanās vingrinājumu pirms turpmākajām sīvajām cīņām uz rūtotā galdiņa. Nedaudz uzņēmības, un balto uzvaras plāns, kā «iznīcināt» visus melno kauliņus, būs jums rokā.

PIECI FINĀLISTI

Brjanskā un Groznijā, Belgorodā un Brestā, kā arī tepat Slokā labākie mūsu republikas dambretisti veiksmīgi cīnījās PSRS čempionātu pusfinālos. Finālā iekļuva Latvijas PSR čempioni Anatolijs Subotins, Johanna Cine un Emanuils Mērins (visi Rīgā), kā arī mazaļciētis Aivars Voicešuks. Tā kā starptautiskās dambretes čempionātā kopā ar E. Mērinu spēlēs arī personīgi uzaicinātais Andris Andreiko, mūsu republiku finālos pārstāvēs pieci dambretisti.

JŌS JAUTĀJAT, MĒS ATBILDAM

VAI DAMBRETE PASTĀV LIKUMS PAR TRISKĀRTEJU POZĪCIJAS ATKARTOSANOS? (Jānis Zaķis — Rīgā).

Jā, šādā gadījumā partija tiek atzīta par neizšķirtu.

ATRISINĀJUMI

(Skat. 16. numuru)

Nr. 7. 1. f4—e5, 2. h2—g3, 3. e3—f4, 4. f2:f6x vai 1. f2—g3, 2. e1—f2, 3. f2:a1x.

Nr. 8. 1. a3—b4 c7—d6 2. b4—c5 d6:b4 3. a1—b2 b4—a3 4. b2—c3 e3—d2 5. c3—b4 a3:c5 6. e1:c3x.

Nr. 9. 1. e3—f4 e5—d4 (Ja 1. ... e7—d6, tad 2. d2—c3x) 2. d2—e3, 3. f4—e5, 4. c1—b2, 5. q3—f4, 6. h4:q1x.

Nr. 10. 1. f4—g5, 2. c3—d4, c7—b6 3. e3—f4, 4. a3—b4, 5. c1—d2, 6. h2:a7x.

Nr. 11. 1. 37—19 25—3 (1. ... 25—39 2. 42—33x; 1. ... 25—9 2. 41—36 9—25 3. 42—48 25—20 4. 36—47 20—9 5. 47—40, 6. 19—30x) 2. 42—36 3—20 (2. ... 3—25 3. 26—3 25—39 4. 19—30, 5. 41—14x) 3. 41—47 20—9 4. 47—36x.

Kļūdaini publicētā 12. pozīcija no konkursa izslēgta.

Tiem, kas dambreti... nespēlē. 1. f4—e5 c5—b4 (Ja 1. ... a5—b4, tad 2. b2—a3x) 2. e5—d6 e7:c5 3. b2—a3x.

KURIOZI IZGUDROJUMI

Katru gadu pavasarī Briselē tiek rīkota izgudrojumu izstāde. Šajā gadā publikas uzmanību piesaistīja šādi jaunumi: vanna ar durvīm (smieties te nepieklājās, jo vecam vai ļoti slimam cilvēkam ir grūti pārkāpt augstajai vannas malai), aparāts, kas savāc ganibās govīs vienuviet, lampa, kas rīj insektus, bērna karotīte, kurā iestrādāts termometrs, un kafijas kanna, kas automātiski ieslēdzas, tikko cilvēks atmodies skaļi nozāvējas.

GRĪDAS NO ATKRITUMIEM

Visā pasaulē zinātnieki lauz gaļmas, kur likt izlieto plastmasas taru (piena pudeles, polietilēna kuļķes, kastītes). Japāņu ķīmiķi atrada veidu, kā to visu lietderīgi izmantot. Visus plastmasas atkritumus liek speciālos katlos, apļēj ar eļļu un karsē līdz 170°C, pēc tam izkausēto plastmasu atbrīvo no eļļas un izvalcē. Rezultātā iegūst izturīgas plāksnes, kas lieliski noder grīdām. Šīs plāksnes nedeg, un tās var krāsot.

PIRMĀ PASAŽIERU AVIOTRASE

Pirms pusgadsimta padomju lidotāji atklāja pirmo pasažieru aviortrasi mūsu valstī Maskava — Nižņijnovgoroda (tagad Gorkija). Pēc vairākiem izmēģinājuma lidojumiem sākās regulāri reisi ar trīsvietīgo lidmašīnu IAK-1.

Interesanti atzīmēt, ka pirmajā gadā pa maršrutu Maskava — Nižņijnovgoroda pārvadāja mazliet vairāk nekā 200 pasažieru, bet šodien tikpat daudz pasažieru uzņem divas reaktīvās lidmašīnas vienā reisā.

UNIKĀLS AUTOMĀTS

Japāņu auto firma «Isuzu motors» piedāvā jaunu izgudrojumu, kā ātri un ērti iegūt izziņu par satiksmes autobusu kustību. Ikvienam pasažieris pieturas vietā var iemest monētu attiecīgā automātā, piespiest podziņu, un viņam tūlīt atbildēs, pēc cik minūtēm pienāks autobuss viņam vajadzīgajā virzienā. Ja gaidīt nākas ilgi vai visas vietas autobusa aizņemtas, automāts izmet naidu atpakaļ.

KĀPĒC JŌS DAŽREIZ JŪTĀTIES «NE SAVĀ ĀDĀ»?

Pētījumi, kas izdarīti Austrijā, pierādījuši, ka telpā, kurā atrodas plastmasas mēbeles, elektrības gaisā (izplatījuma lādīņi) ir par 40—70% vairāk nekā telpā ar parastām mēbelēm. Loģu aizkari no sintētiskiem materiāliem daudzus gadījumos slikti ledarbojas uz cilvēka labsajūtu. Saules stari uz tādām aizkarām rada «slidošos elektriskos laukus», lai gan tie nenoturas ilgi, ne vairāk par 30 minūtēm, bet tieši to parādīšanās un pazūšanas ritms uztrauc istabā esošos cilvēkus, un viņi jūtas «ne savā ādā».

Šaha kompozīciju atrisinājumi

E. Valciņa vadībā

Nr. 1074. 1. La7 Lb6 2. Dh5 La5 3. Le3 Le1 4. De2 Zb4 mats.

Nr. 1075. Autors bija sagatavojis trīs maldinājumus, ar kuriem mūsu šaha draugi arī «pacentās iekrist». Visvairāk paklupa (starp tiem daži ļoti spēcīgi risinātāji) ar 1. Zc37, lai gan tam ir diezgan vienkāršs atspēkojums — 1. ... Ta4, nosargājot g4 lauciņu. Mazāk populārs bija maldinājums 1. d37, ko atspēko 1. ... Lb4 un 2. ... Le1. Vēl mazāk piekrišanas bija tresjām maldinājumiem — 1. Lf57 ar atspēkojumu 1. ... De7. Pareizi ir 1. Lc41 ar draudu 2. Ze3—Kh2 3. Zg4 mats. 1. ... f5 2. Zg3—Kh2 3. Th1 mats.

Nr. 1076. Pašmata tipa uzdevums sāk baltie un piespiež melnos pieteikt matu balto karalim. 1. Zg2, draudot 2. Zf4+ e44 mats. Melnie izsiedz torņu ledarbiņu uz e5 un e4: 1. ... Lb5 2. Ke5+ Ld7 mats un 1. ... Lc4 2. Ke4+ Le6 mats.

Nr. 1077. Palīgmatos sāk melnie un palīdz baltajiem nomatot melno karali. 1. Le3 Lf2 2. Ld4 Le3 3. Le5 Te5 mats.

Nr. 1078. 1. Zc5 un melnajiem gājiena spaidis. 1. ... dc5 2. Lc5 mats. 1. ... ed4 2. Td4 mats. 1. ... ed3 2. Zd3 mats. 1. ... Lb5 2. Db3 mats. 1. ... Za2 2. Ta4 mats. 1. ... Tb2 2. Lc3 mats.

Nr. 1079. 1. Ze31 taqad draud 2. Te6+ Le6 3. Lf6 mats. Nevienu no zirdziņiem un laidņiem nedrīkst sist, jo tad mats jau otrā vilcienā. 1. ... Tqg5 2. Tf5+ Tf5 3. Zg4 mats. 1. ... Thg5 2. Zg4+ Tg4 3. Tf5 mats. 1. ... Tq6 2. Tq6 fe3 3. Lq3 mats. Baidzamajā variantā neaizdīt mata noslēgums: 1. ... Zd3 2. Te6+ Kd4 3. Zc2 mats. Daudzi jo daudzi iekrita ar spēcīgu maldinājumu — 1. Zf27, ko atspēko 1. ... Zf31, piem.: 2. Df3 Th4 3. Tf5+ Kd6!, vai arī 2. De2—Ze2 3. Zd3+ Ke4! Arī 1. Zc57 tāpat atspēko 1. ... Zf31.

Nr. 1080. Interesants ir F. Fargetes četrvilcis, ar kuru līdz galam nevarēja tikt daudzi mūsu šaha draugi.

Taqad pasekosim viņu kļūdām. 1. h7. it kā būtu normāls gājieni, bet melnie atbild. 1. ... h1T1 Taqad pēc 2. h8D/Z7? seko 2. ... h2! 3. D/Z kā grib un melnajiem pats. Balto vienīgā iespēja ir 2. h8L1 h2 3. Lhe5 Kc5 4. Lc7 mats vai arī 2. ... Lh2 3. Lhd4 Tf1 4. c6 mats. Ja melnie aizstāvēs ar 1. ... h1D/L, tad tikai 2. h8Z1 D/L:f3 3. Zf7 D/L:e4 4. Zd6 mats. Bet pēc 1. ... h1Z seko 2. h8D Zg3 3. Dd4 Z:f5 4. Dc4 mats, nevis 4. Dd7—? Kc5!

Nr. 1081. Tā kā palīgmatos sāk melnie, tad balto pēdējais gājieni ir bijis vai nu ar karali vai torni (bandinieka sitiens — bc4 — atkrīt, jo tad melno karalis būtu bijis šahā), un līdz ar to rokādes tiesības ir zaudētas, tāpēc: 1. b3 Th6 2. Tb4 Ta6 mats. Ja diagrammas stāvoklī būtu gājieni baltajiem (t. s. Iluzoriskā spēle), tad nav pierādījumu, ka baltie nevarētu roketiņus: 1. ... 0—0 2. Ka5 Ta1 mats.

Nr. 1082. Iluzoriskā spēle: 1. ... Dh7+ 2. Kh7 Zf6 mats. Risinājums: 1. Tf7 Dc8 2. D/Lq7 Zf6 mats. Tas nu būtu autors. Bet daudziem mūsu konkursa dalībniekiem bija iepatīcies ļoti vienkāršais panēmiens: 1. Kf8 Kf6 2. Kte8 Dc8 mats. Bez tam vairāki risinātāji bija ieradījuši nedaudz grūtāku blakusrisinājumu: 1. Dh6+ Kq4 2. Kh7 Zf6 mats. Visus trīs risinājumus uzrādīja vienīgi V. Baumanis.

Soreiz 300 punktu robežu sasniedza: septīto reizi V. Baumanis Emburģā 306 (6). sesto reizi A. Čāļitis Salienā 321 (5), bet ceturto reizi A. Kikuts Rīgā 301 (3).

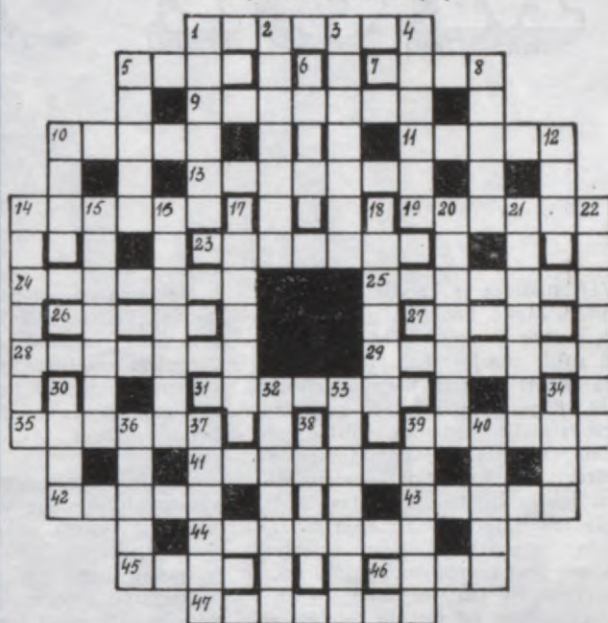
Pārējo dalībnieku punktu stāvoklis: A. Salna Matkulē 299 (1), J. Gertners Cesvalnē 298 (2), I. Egļītis Rīgā 294, K. Elksnis Rīgā 292, A. Leitins Rīgā 286 (2), L. Got-hards Rīgā 282, A. Gruzdiņš Rūjienā 280 (6), P. Aldermanis Otaņkos 279 (2), N. Salajevs Apē 274 (11), A. Smilcājs Rīgā 274 (7), J. Eless Rīgā 273, A. Minke Berģos 268 (3), Z. Dzenītis Kazdangā 264 (4), J. Čerps Liepājā 264 (2), A. Krūmiņš Rīgā

251 (2), E. Kronbergs Valkā 241 (4), A. Reipe Ūseniekos 228 (1), V. Bērs Piltenē 221 (5), A. Rūtiņš Valmierā 217 (2), E. Pizāns Rēzeknē 214 (4), H. Zauls Rīgā 206, D. Krēslis Poltavā 203, K. Leitlands Rīgā 196 (3), I. Lūsis Gulbenē 193 (2), J. Meldrājs Jēkabpilī 189 (5), K. Ziedīns Jaunjelgavā 175, A. Kevis Bikstos 173 (4), J. Palejs Krapē 171 (8), A. Začars Rēzeknē 164 (9), V. Nukse Rīgā 162 (5), E. Jukāms Rīgā 160 (5), K. Jansons Rīgā 157 (1), E. Hincenbergs Rīgā 157, A. Virtmanis Rīgā 154 (6), U. Rikmanis Iecavā 149, V. Volkēvičs Gaviezē 148, V. Bradīzonoks Kečumā 143 (1), H. Jankovskis Ventspilī 142 (1), P. Roze Liepājā 141 (6), I. Čiguzis Ilšicē 135 (8), J. Krastiņš Lielvārdē 135 (1), V. Seilūns Aizputē 131 (7), A. Jēgers Rīgā 128 (5), I. Asariņš Mazsalacā 118, R. Zālītis Rīgā 116, J. Zandbergs Kuldīgā 113 (2), J. Gērmanis Jēkabpilī 111 (12), A. Balodis Jūrmalā 111 (8), A. Pētersons Vecumniekos 110 (1), M. Vincis Krasnojarskā 104, J. Grudulis Siguldā 94 (4), V. Bārda Apē 89 (5), A. Apškrūms Gībzē 89 (1), R. Jēgeris Limbažos 86 (2), O. Retro Ralskumā 85 (2), E. Draviņš Ventspilī 83 (2), N. Dambis Liepājā 73 (4), K. Jansons Kuldīgā 71 (2), J. Bērzapumpurs Rīgā 70, A. Eriņš Dričenos 65 (1), A. Usāns Viļānos 63 (4), A. Veikeniņš Grobinā 63, V. Balbārda Rīgā 60 (1), M. Robēns Birzgalē 59 (7), B. Kangizers Saldū 59 (1), E. Zītaris Rīgā 54, V. Svētīns Vabolē 47 (3), M. Dūrējs Jelgavā 43 (4), I. Berkis Balvos 43, A. Lācars Rēzeknē 42, Z. Zabarovskis Roļā 37 (2), E. Parašs Jelgavā 33 (14), V. Jansons Talso 33 (4), B. Billauers Lielvārdē 29 (1), J. Saksis Rīgā 28 (1), L. Logins Rīgā 22 (2), A. Lejiņš Rīgā 18, F. Gansons Skrudnā 10 (1), Z. Muktupāvels Aizkrauklē 9, A. Auziņš Valmierā 7 un A. Ramane Aizpurvē 4.

LABOJUMS: «Zvaigznes» 18. numurā 1108. uzdevumā uz q4 lauciņa jābūt melnajai dāmai.

Krustām šķērsām

Sastādījis V. ROZE Liepājā

HORIZONTĀLI: 1. Anģļu fiziķis, Starptautiskās Leņina prēmijas laureāts. 5. Agrāk pielietots taktikas panēmiens kavalērijas uzbrukuma atšīšanai. 7. Naktsputns. 9. Tēls C. Dikensa romānā «Lielās cerības». 10. Baltkrievu dzejnieks. 11. Automašīnas piederums. 13. Uzbrukt ienaidniekam, sevi upurējot. 14. Saura, gara laiva, ko lieto Dienvidamerikas indiāņi. 19. Apclietinājums. 23. Zivs. 24. Itāļu komponists. 25. Pilsēta Latvijas PSR. 26. Itāļu gleznotājs. 27. Krievu padomju dzejniece. 28. Upe Dienvidamerikā. 29. Tēls Dž. Verdi operā «Trubadūrs». 31. Ziemas sporta veids. 35. Latviešu padomju grafiks. 39. Pilsēta, kurā notika franču armijas sagrāve 1870. g., franču-vācu karā. 41. Latvijas PSR kultūrvēsturisks apgabals. 42. Apdzīvota vieta Kuldīgas rajonā. 43. Lielas tvētnes šķidrumi. 44. Koka auglis. 45. Ierakums, cīņas līdzeklis, ko lieto pozīciju karā. 46. Putns. 47. Ķermeņa kaulu un skrimšļu kopums.

VERTIKĀLI: 1. Varonpilsēta. 2. Laboratorijas trauks. 3. Sistemātisks karšu krājums. 4. Senās Grieķijas valsts. 5. Upe Āfrikā. 6. Krūmāji ar smaržīgiem ziediem. 8. Gaismas stipruma mērvienība. 10. Skaņdarbs trim balsim vai instrumentiem. 12. Oficiāls dokuments, protokols. 14. Cilindriskais aizsargapvalks. 15. Itāļu komponists. 16. Itāļu komēdiju rakstnieks. 17. Osta Āfrikā pie Vidusjūras. 18. Nepieciešamība izšķirties par vienu no divām iespējām. 20. Neliela, liriska dziesma. 21. Mehānikas nozare. 22. Pilsēta Vjetnamā. 30. Upe VDR. 32. Termins mūzikā. 33. Muzikāls komēdijas rakstura skatuves darbs. 34. Kalni Dienvidamerikā. 36. Cēlgāze. 37. Latviešu padomju gleznotājs. 38. Dzīvības dieviete seno ēģiptiešu mitoloģijā. 39. Putnu suns. 40. «Dievišķās komēdijas» autors.

ZURNĀLA 18. NUMURĀ IEVIETOTĀS KRUSTVARDU MIKLĀS ATRISINĀJUMS

HORIZONTĀLI: 1. «Norma». 6. Rubīns. 7. Armāda. 8. Vestibils. 10. Ausis. 11. Samts. 13. Nasta. 15. Arsenalis. 16. Maskanji. 18. Atoms. 20. Otava. 21. Indra. 23. Sportists. 26. Indigo. 27. Ālants. 28. Ansis.

VERTIKĀLI: 1. Nask. 2. Reālisms. 3. Amati. 4. Duburs. 5. «Idiots». 8. Vēstnesis. 9. Sanskrits. 10. Amata. 11. Salds. 12. Skana. 14. Afīša. 17. Baltijas. 19. Orkāns. 22. Dukāts. 24. Oboja. 25. Stāzs.

Vāku pirmajā lappusē — **INDULIS ZARIŅŠ.** «Briedums» [e]ja.

No Padomju Sociālistisko Republiku Savienības 50. gadadienai veltītās izstādes «PSRS — Mūsu Dzimtene» Latvijas PSR Valsts Mākslas muzejā Rīgā.

VALDEMĀRA UPŠA foto

Vāku ceturtajā lappusē — **ANDREJS PAULĀNS.** Krūzes,

VALTERA EZERIŅA foto

FAZĀNI AR BRILLĒM

Bulgāru pilsētas Jambolas apkārtnē ir saimniecība, kas specializējusies fazānu audzēšanā. Te izdarīti interesanti izmēģinājumi: pagājušajā gadā tūkstotš fazāniem uzlika zaļas brilles. Un kāds rezultāts? Viņi beidza knābēt cits citu. Atbīrums, kā saka speciālisti, samazinājās, salīdzinot ar otru tūkstoti putnu, kas bija bez brillēm, par 20 procentiem.

MŪZIKI STRĀDĀ LĪDZĪGI KRĀVEJIEM

Darba aizsardzības speciālisti līdz pēdējam laikam ir vadījušies pēc intuīcijas, nosakot vieglās un fiziski smagās profesijas. Tomēr uz intuīciju nevar paļauties. Tas daļēji atklājās, pētot mūziķu darba slodzi. Tā, piemēram, vijolnieks, kurš ar graciozu vieglumu vada locīņu pa stīgām, patiesībā saspriņdzina sevi līdz savu spēku galējām robežām. Viņa fiziskā slodze maz atšķiras no mežstrādnieka vai mēbeļu krāvēja darba smaguma.

Eksperti nevar saprast, kā mūziķi spēj saglabāt dzirdi. Akustiskie mērījumi parādījuši, ka, izpildot Rahmaņinova vai Brāmsa skaņdarbus, ska-

lums sniedzas līdz 120 decibeliem (decibels — skaņu spiediena līmeņa mērvienība), pie kam starptautiski noteiktās normas ir tikai 80—90 decibelu, pretējā gadījumā bojājas auss vidējā daļa. Temperatūras paaugstināšanās orķestra bedrē vai uz skatuves koncerta laikā par 4 līdz 5 grādiem, tāpat oqškabās gāzes ievērojams pieaugums, rada mūziķiem tādas pašas apstākļus kā karstā ceļā. Aušgeminētie secinājumi un skaitļi iegūti no Vīnes Higjēnas institūta līdzstrādniekiem, kuri izpētījuši vairāku desmitu mūziķu darbu. Aplikti ar adapteriem kā kosmonauti, šie mūziķi izpildīja simfonijas un korājus, bet zinātnieki aiz skatuves pierakstīja viņu biostrāvas, kardiogrammas, asinsspiedienu, elpas ātrumu un pulsu.

Redakcijas kolēģija: A. LEDIŅŠ [galvenais redaktors], V. LĀCE [galvenā redaktora vietniece], G. BIEZIS [atbildīgais sekretārs], A. ĀBOLIŅŠ, E. ĀBOLIŅŠ, V. BRUTĀNE, R. EZERA, V. HAUSMANIS, P. LAIZĀNS, J. STRA DIŅŠ, I. STRAUTMANIS, V. ŠTEINS.

Nodaļu redaktori: V. BĒRZIŅŠ, Z. JAUNZEME, J. PETERS, T. PUTNIŅA, S. VULFSONE.

Redakcijas adrese — pasta indekss 226427, Rīgā, PDP, Pērses ielā 16. Tālruni: galvenajam redaktoram — 223173; galv. redaktora vietn. — 221681; atbild. sekretāram — 220361; nodaļu redaktoriem — 225948, 228732; māksl. iekārtotājiem, tehniskajam redaktoram — 220122; fotogrāfam — 229941; korektoriem — 223079. Manuskriptus un fotooriģinālus atpakaļ neizsūniedz.

Mākslinieciskie iekārtotāji: I. KĻAVA, G. EZERNIEKS. Tehniskais redaktors L. LIZIŅŠ.

Veckā korektore J. LIETIŅA.

Общественно-политический и литературно-художественный иллюстрированный журнал «Звaйгзне» на латышском языке (г. Рига, Латвийская ССР. Журнал выходит два раза в месяц.

JT 28649

Izdevējs Latvijas KP CK Laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā, Pils ielā 23. Iespiests Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts izdevniecībā, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīņa» Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Vāki un pielikumi iespiesti Latvijas PSR Ministru Padomes Valsts izdevniecībā, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas Parauktipogrāfijas dobspiedes ceļā Bauskas ceļā 31. Nodots salikšanai 1972. gada 8. septembrī; parakstīts iespiešanai 1972. g. 26. septembrī. Papīrs 70x100%, 2+0,5 papīra loksni., 4+1 fiz. iespied.; 5,6+1,4 uzsk. iespied.; 9,73 izdevn. loksni. Tirāža 115 000 eks. Pas. Nr. 1836. Maksā 30 kad.

MOTOBOLISTI.

VEF stadions ir Latvijas motobola cienītāju Meka. Laukums gan nav nekāds izcilais — sausā laikā melni puļ, lietū spīd dubļos. Taču tad, kad te PSRS augstākās līgas meistarsacīkstēs spēlē Rīgas rajona Ādažu kopsaimniecības meistarkomanda, tribīnes atgādina milzīgas rakstāmmašīnas klaviatūru. Katrs taustiņš — viens cilvēks. Ieejas biļetes nopirkta tādēļ, ka šie skatītāji tūkstoti alkst redzēt skaistu, sportiski azartisku cīņu un, pats par sevi saprotams, mūsējo spožu uzvaru. Ne jau vienmēr māte rausus cep, bet arī tad, ja zaudēts ar godu, visiem spēkiem pretojoties visā Eiropā atzītiem favorītiem, gandarījums tomēr ir — ek, kas te bija par kolosāliem momentiem!...

Cilvēku gaumes ir ļoti dažādas. Sava publika ir kameramūzikas koncertiem, sava — cirka izrādēm, sava — hokejam. Un arī katrā «motorizēto lielbumbas futbolistu» spēlē vienmēr ir klāt līdzjutēju kodols — pāris tūkstoti speciālistu, kuri jau pa gabalu pazīst ikvienu motobolistu un noteikumu smalkumus prot tulkot gandrīz tikpat labi kā viens otrs augsti kvalificēts tiesnesis...

Motobols iegājis rīdnieku ikdienā tāpat kā, teiksim, basketbols vai volejbols, futbols vai vieglatlētika. Un tāpēc, šķiet, ka šai īpatnējai, bet apbrīnojami aizraujošajai un dinamiskajai spēlei ir jau cienījams vecums. Tomēr Latvijas PSR Mazajā enciklopēdijā šis patstāvīgais sporta veids nav pieminēts. Zinātāji gan saka: «Pirmā motobola spēle Latvijā notikusi 1957. gadā.» Var jau būt. Taču īstais motobola dzimšanas datums mūsu republikā, šķiet, ir 1965. gada 13. jūlijs. Tai dienā tika uzrakstīts (zīmīgi — ar sarkanās krāsas lodīšpildspalvu) šāds dokuments:

L/a «Ādaži» valdei.

No l/a «Ādaži» fizikultūras kolektīva motosporta sekcijas.

Iesniegums.

Sakarā ar to, ka ir iespējas nodibināt kolhoza motobola komandu, kurā varētu piedalīties 3 sporta meistari, 1 pirmās klases sportists un vēl vairāki motociklisti, lūdzam valdi iedalīt līdzekļus šādas tehnikas iegādei:

- 1) motori 175 cm³ — 5 gab. Rbļ. 130,— gabalā. Kopā Rbļ. 650,—
- 2) riepas — 10 gab. Rbļ. 19,— gabalā. Kopā Rbļ. 190,—

Tā kā Latvijas PSR patlaban stabilas motobola komandas nav, būtu iespējams piedalīties pat Vissavienības mēroga sacensībās, kā arī rīkot sacensības uz vietas un tuvākajā apkārtnē, un tādējādi izdotos līdzekļus varētu īsā laikā segt.

Fizikultūras kolektīva motosekcijas aktīvs (paraksti).

«Kāpēc mums tas vajadzīgs?» teicēji izrādījās mazākumā. Virsroku ņēma cilvēki, kuri uzskata, ka jaunatnes brīvā laika izmantošanas problēma ir saistīta gan ar ražošanas plānu izpildi, gan ar kolhoza nākotni vispār. Kad tika saņemta «Ādažu» priekšsēdētāja J. Kukeļa, galvenā inženiera

J. Mālzema un visbeidzot arī Rīgas rajona Lauksaimniecības ražošanas pārvaldes priekšnieka vietnieka E. Lāčgalvja «svētība», varēja sākt rūcināt motociklus. Komandas pamatā bija motosporta vecmeistara Edgara Zirņa atvases Agris, Dainis un Vilnis.

«Ādažu» vienības vēsture ir septiņus gadus ilga, un visdaiļrunīgākais fakts tajā: vairāk nekā desmit ādažnieku izpildījuši PSRS sporta meistara normu, bet spēlējošais treneris Agris Zirnis saņēmis arī Latvijas PSR Nopelniem bagātā trenera goda nosaukumu. Tagad mums ir viena no spēcīgākajām motobola komandām Padomju Savienībā. Kolhoza sportisti guvuši uzvaras arī starptautiskos mačos Polijā un Vācijas Demokrātiskajā Republikā.

Agris, Dainis un Vilnis Zirņi, Elmo Salms un citi, kuri «Ādažus» izveda tautā, bija motokrosa meistari. Bet, kad īstie futbolisti redzēja, kā motoru vīri treniņā laužas bumbas spēles ābecē, no smieklēm bija gandrīz vai gar zemi jākrīt. Sāpīgi zaudējumi valsts labākajām komandām ādažniekiem parādīja vienīgo ceļu: jātrenējas un jātrenējas katru dienu. Citādi augstākajā līgā nav ko meklēt.

— No tehniskajiem sporta veidiem motobols ir visgrūtākais, — saka Agris Zirnis.

Motobolistam vispirms jāprot pilnīgi automātiski vadīt braucamo rīku. Vadīt — tas ir par maz teikts: jāmeklē momentāni apmeties riņķī par 180 grādiem, izdarīt mānu kustības, pilnā gaitā, gluži kā slalomistam, izlīkumos starp braucošajiem pretinieku motocikliem. Un tad vēl bumbas vešana un sišana ar labo un kreiso kāju, piespēles, «taktiskā domāšana», zibenīga situācijas novērtēšana, laukuma pārredzēšana utt., utt. Likt 2,5 kg smagajai bumbai (slapjā laikā līdz 3,5 kg) šauties kā lodei vārdz augšējā stūrī — arī tas prasa daudzu. Bez tam vajadzīga drosmes, lielāka nekā, piemēram, šosejas braucējam vai motokrosistam. Palikt aukstasinīgam pat tādā situācijā, kad no abām pusēm tev rēkdami drāžas virsū motocikli! Zīmīgi: «Ādažos» motobolu spēlēt izmāģināja vairāki visā valstī slaveni motosportisti — krosisti un šosejnieki. Vieni to neiemīlēja tāpēc, ka treniņi šķita par grūtu (svarcelšana, futbols, hokejs, vingrošana, slēpošana, skrīšanās krosa kilometri — gan vasarā, gan ziemā), otri pateica: «kaulus es varu salauzt pats, nevis ļaut to prieku citiem». Ar kaulem jau nu tā ir kā ir: retu spēli motobolists beidz bez kāda ziluma vai nobrāzuma. Bet tāds ir šis sports. Tas nemīl vājos tāpat kā hokejs...

Aizvadītajā sezonā ādažnieki valsts augstākajā līgā ieņēma ceturto vietu, kaut gan cerēja vismaz uz bronzas medaļām. Turnīra gaitā izrādījās, ka viss padomju motobols kļuvis meistariņāks. Citi auguši ātrāk par mūsējiem. Tas nozīmē, ka jaunajai sezonai jāgatavojas vēl pārdomātāk, rūpīgāk un «niknāk» nekā aizvadītajai.

Bet tagad ieskatīsimies motobola laukumā. Kas ir šie vīri, kuri pārstāv «Ādažus» un kuriem tik dāsni uzgavilē pārplīdītās VEF stadiona tribīnes?

Vārtus sargā Andrejs Kublenieks. Profesija — atslēdznieks. Lūk, viņš tīģeriskā lēcienā atvairā bumbu, kas triecas pašā «devītniekā». Netveramu bumbu Andrejam nav. Viņam jo grūtāk, jo labāk. Bet... posts ar šķietami viegli tveramajām. Skaties, bumba izskrien cauri padusei, te atkal... Gadās jau. Taču trenerim A. Zirnim te ir savas domas. Viņš saka:

— Par zaudējumu jāvairo pašu uzbrucēji, nevis vārtsargi!

Protams, tas nenozīmē, ka pēc kāda «poda izgāšanas» vārtsargs nedzird nevienu skarbāku vārdu. Bet ne jau visus, kuri skan pēc zaudējuma...

Andrejam Kubleniekam bija milzīga slodze — varbūt ne tik daudz spēlēs, cik treniņos. Viņa dublieris cietā satiksmes negadījumā, un tā nu nācās vienam pašam visu sezonu stāvēt vārtos. Bez nomainītāja.

Andris Bārbalis ir viens no labākajiem «Ādažu» motobolistiem. Otrās klases šoferis. Atzīstami ved bumbu gan ar labo, gan ar kreiso kāju. Laukumā ir viskustīgākais. Labi izkopti mānu sitienu, tikai spēles karstumā tos dažkārt aizmirst. Cīņai viņš atdodas pilnīgi. Ļoti perspektīvs motobolists.

Brīvajā laikā viņa «sāpju bērns» ir «Vecā tantīņa» — tā motobolisti godā komandas autobusu (to pirms vairākiem gadiem autobusu parkā norakstīja kā ekspluatācijai nederīgu). Te arvien ir kas remontējams. Kad jābrauc lielāks ceļa gabals — uz Elistu vai Astrahaņu —, tad ņem līdzi arī rezerves motoru, drošs paliek drošs...

Vilnis Zirnis agrāk spēlēja tikai ar labo kāju. Nu tiek apgūti sitienu ar kreiso. Komandā viņam uzlicēti ne vien uzbrucēja, bet arī autogēna un elektrometinātāja pienākumi. Par viņu saka — meistars «uz visām kantēm», kaut gan pamatprofesija Vilnim ir atslēdznieks. Tehnikas jautājums viņš ir gudrākais komandā. Viņa motocikls vienmēr ir ideālā kārtībā. Motobolā tas ir nenovērtējami svarīgi.

Publikas simpātijas ļoti ātri iemanotjis tikko divdesmit gadus vecais Jānis Zāle. Motocikls — tā ir viņa sirdslieta. Viņš būtu ar mieru pie stūres nosēdēt no rīta līdz vakaram. Triju gadu laikā, kopš Jānis trenējas motobolā, ir jūtami izaudzis. Jānim ir spēcīgs sitiens, tikai dažkārt viņš pārlietu steidzas to likt lietā. Kopā ar Bārbali abi veido ļoti ātru uzbrucēju pāri, kas pretiniekus nokausē līdz deviņiem sviedriem. Biedru vidū slavens arī ēstgribas dēļ: pilns šķīvis zupas, divi otrie, pudele kefīra un saldaiss ēdiens vienā reizē tā vien tik ir. Toties spēks ir kaulos...

Vitālijs Seleckis — saldētavu iekārtas tehnologs — izeļas ar savu neatlaidību. Universāls spēlētājs. Biežāk par citiem atņem pretiniekam bumbu. Apgūt sitienu uz vārtiem viņam nā-

cās visgrūtāk: atšķirībā no citiem, pirms «saslimšanas» ar motobolu, sportu nepazīna. Kaut gan viņam tikai divdesmit pieci gadi, pošas no komandas aiziet. Gribot mierīgāku dzīvi.

Dainim Zirnim piemīt apskauzama īpašība — viņš lieliski pārrēdz laukumu un teicami orientējas vissarežģītākajās situācijās. Ja pretinieka aizsardzībā pavērsies kāds neuzmanīts robīņš, viņš ar bumbu būs tur iekšā. Tālākais jau ir, kā mēdz teikt, tehnikas jautājums. Ļoti talantīgs motobolists. Paradoksāli: tas viņam zināmā mērā traucē izveidoties par vēl labāku meistarū, jo uz talanta rēķina treniņā grib tikt cauri ar pusslodzīti. Kā nekā treneris taču ir miestīgs brālis... Tad nu iznāk ar Agri pa konfliktam.

Komandā ciena īstu vīru valodu. Kad iztirzā aizvadītu maču, visu, kas uz sirds, cits citam saka tieši acīs. Izstrīdas, dažkārt pat asi. Taču pēc tam jaunu prātu netur. Zina, ka bija runāts komandas interesēs.

Valerijs Mardarenko ir bijušais futbolists. Brauc uzbrukumā, pēc trenera vārdiem, «kā dīzelis, ko nevar apstādināt». Spēlētgrība ir milzīga. Tikai viena nelaime: nekādi nespēj saaugt ar motociklu. Tomēr gadu gaitā progresē.

Par Agri Zirni es jau teicu: spēlējošais treneris. Trīsdesmit pieci gadi uz kamiešiem, bet enerģijas un izturības pietiek gan trenēt komandu, gan spēlēt, gan pildīt tūkstoti un vienu pienākumu, kas «obligāti un neaizliedzami» komandas interesēs izpildāms šodien, rīt un parīt. No «pašdarbības trenera» izveidojies par visā Padomju Savienībā atzītu motobola autoritāti.

Kas ādažnieku meistarkomandā spēlēs 1973. gada sezonā? Kāds būs vienības triecienspēks? Kas jauns būs taktikā? Uz to atbildi dos garā ziema, kas motobolistiem atkal paies treniņu zālē, darbnīcā, pašu iekārtotajā hokeja laukumā un baltajās slēpošanas trasēs. Bet skaidrs jau ir tagad: ādažnieki domā par savas komandas nākotni. Ap motobolistu darbnīcu kā bites ap medu pulcējas zinātkāri zēni, padsmiņgadnieki. Tiem ar kolhoza valdes atbalstu nopirkti vairāki motovelosipēdi un mopēdi. Gaujumā iekārtotajā trasītē zēni trenējas. Darbnīcā ķimerējas ar motoriem. Bet viņu galvenie «patroni», Agris un Vilnis Zirņi, savās prasībās ir neloķāmi: te drīkst nākt tikai tādi, kuri skolā labi mācās un teicami uzvedas. Ir jau plūktas pirmās lauru lapīņas — kolhoza zēniem pieder uzvara republikas «Zelta mopēda» izcīņā motokrosā.

— Vai būs motobolisti? — vaicāju Agrim Zirnim.

— Varbūt, — viņš atbildēja. — Bet ne jau tas ir galvenais. Galvenais — lai iemīļ tehniku, lai iemācās strādāt. Lai izaug par labiem cilvēkiem. Ja tagad uzies uz pareizā dzīves ceļa, būs vieglāk vēlāk. Arī motobolu spēlējot...

Juris Robežnieks

«Ādažu» spēlētāja treneris A. Zirnis.

Vārtu moments.

Pirms cīņas... Visa uzmanība pretiniekam.

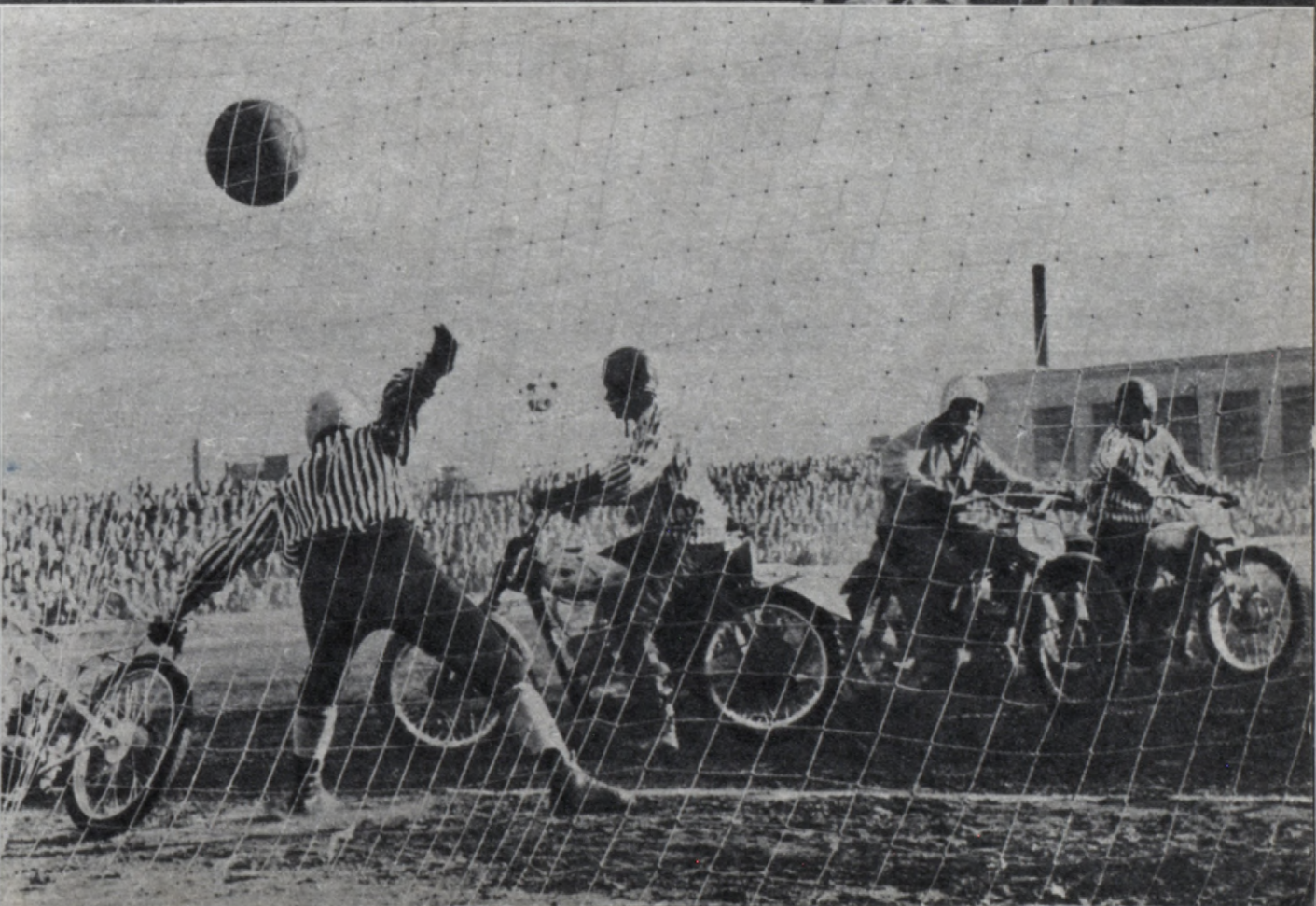
Te nu nāk prātā netaisni satīrika J. Dreslera rindas: «Un no šāda lādiņa pāri paliek ādiņa...»

Uzbrukums pretiniekam bijis pārāk nikns. Tiesnesis brīdina...

Viesu vārtsargs pārspēts! VEF stadionā dārd sajūsmas vētra.

VIESTURA VASIĻEVSKA foto

INDEKSS 77153 Cena 30 kap.

ZVAIGZNE